

Wetsevaluatie Vrijwillige ouderbijdrage

Janneke Lommertzen
Joris Cuppen
Daniëlle van Helvoirt
Bianca Leest

November 2025

Wetsevaluatie Vrijwillige ouderbijdrage

Janneke Lommertzen (ResearchNed), Joris Cuppen (ResearchNed), Daniëlle van Helvoirt (KBA Nijmegen)
& Bianca Leest (KBA Nijmegen)

Met medewerking van: Tessa Termorshuizen (ResearchNed), Isis Derks (KBA Nijmegen)

November 2025

Projectnummer: K2024.103

© 2025 KBA Nijmegen, in samenwerking met ResearchNed

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Managementsamenvatting

Dit onderzoeksrapport beschrijft de evaluatie van de in 2021 in werking getreden wet met betrekking tot de vrijwillige ouderbijdrage (VOB).¹ De ervaringen met de vrijwillige ouderbijdrage na de recente wetswijziging zijn geëvalueerd door vragenlijsten af te nemen onder scholen in het po, vo en go en ouders met kinderen in het primair-, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs; door een systematische analyse van schoolgidsen; en door interviews te houden met schooldirecteuren en andere stakeholders. Met de volgende partijen zijn interviews gehouden: belangengroepen Ouders en Onderwijs en LAKS; Leergeld Nederland en het Jeugd-educatiefonds (JEF); vertegenwoordigers van profielscholen: Nuffic-Tweetalig onderwijs (TTO) en Vereniging van Vrijescholen en twee grote gemeentes: Utrecht en Amsterdam.

In dit onderzoek is ook rekening gehouden met de achterstandsscores van scholen. Deze scores zijn een maat voor de verwachte onderwijsachterstand op de scholen en hangen sterk samen met het opleidingsniveau en de financiële situatie van de ouders van leerlingen.²

In dit samenvattende hoofdstuk worden achtereenvolgens de onderzoeksvragen beschreven en puntsgewijs beantwoord.

Communicatie over de vrijwillige ouderbijdrage

Onderzoeksvraag 1 gaat over de mate waarin scholen de regels uit de initiatiefwet naleven. Deze onderzoeksvraag is behandeld in hoofdstuk 4 en daaruit blijkt dat het merendeel van de scholen zich houdt aan de regels. Veruit de meeste scholen informeren ouders via de schoolgids over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage, de bestedingen, de vrijwilligheid en het feit dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten van deelname wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald. Dat is een verbetering ten opzichte van 2023, toen de Inspectie van het Onderwijs schoolgidsen onderzocht. Toen voldeed de meerderheid van de schoolgidsen niet aan de wet.³

Maar het gaat nog niet overal goed. Vooral de regel dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten van deelname wordt niet bij alle scholen expliciet in de schoolgids vermeld. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat er (met name in het vo) naast een algemene vrijwillige ouderbijdrage vaak nog andere kosten in rekening worden gebracht die onder categorie 4 van de schoolkosten vallen (zoals excursies en buitenlandreizen). Bij dit type kosten wordt minder vaak expliciet in de schoolgids benoemd dat ze vrijwillig zijn en dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten wanneer ze niet worden betaald. Dit kwam onder andere naar voren in het interview met Leergeld Nederland en werd bevestigd in de analyse van schoolgidsen.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de uitkomsten van de scholenvragenlijst en de interviews met schooldirecteuren een positiever beeld geven dan de uitkomsten van de oudervragenlijst en de analyse van schoolgidsen. Het is aannemelijk dat scholen die bewust bezig zijn met het thema schoolkosten en vrijwillige ouderbijdrage eerder geneigd zijn om mee te doen aan het onderzoek, evenals ouders met een uitgesproken mening over het thema. Dit kan de verschillen tussen beide vragenlijsten verklaren. Omdat de analyse van schoolgidsen deze bias niet kent, weegt deze het zwaarst in onze conclusies.

Komt uitsluiting van leerlingen nog voor?

De tweede onderzoeksvraag gaat in op mogelijke uitsluiting van leerlingen. Deze onderzoeksvraag is behandeld in hoofdstuk 5. Hoewel scholen aangeven geen leerlingen uit te sluiten, geeft een deel van de ouders aan dat de vrijwillige ouderbijdrage lang niet overal als vrijwillig ervaren wordt en dat het toch voorkomt dat leerlingen worden uitgesloten van activiteiten. Uit de analyse van de schoolgidsen blijkt ook dat

1 Wetswijziging Vrijwillige ouderbijdrage 1 augustus 2021: geraadpleegd van: open.overheid.nl/documenten/ronl-3be9a3c2265055f0eb19a7c1e8ba2c9585f8f701/pdf geraadpleegd op: 11-08-2025. Zie ook <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-ad9fe2c28d1717e1b98b34ceb8ddcacc3cb86dc3/pdf>

2 CBS: geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2025/26/achterstandsscores-per-school-2025>, op 6-11-2025.

3 Inspectie van het Onderwijs (2023) Voldoen scholen aan de wetgeving omtrent vrijwillige ouderbijdrage? Feiten en reflectie – Is de vrijwillige ouderbijdrage ook echt vrijwillig? Geraadpleegd van: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/04/20/voldoen-scholen-aan-de-wetgeving-omtrent-vrijwillige-ouderbijdrage> op: 6-11-2025

niet alle scholen aangeven dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is of dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten als hun ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen.

Het komt soms ook voor dat er goedkopere alternatieven worden aangeboden; in één van de interviews kwam het voorbeeld naar voren dat een vo-school naast een dure buitenlandreis ook een goedkopere reis aanbood waar leerlingen tussen konden kiezen. Dit bevordert de kansengelijkheid niet. Op deze manier zullen leerlingen uit minder draagkrachtige gezinnen een andere ervaring hebben dan leerlingen met ouders die de dure reis kunnen betalen.

Effecten op het betalingsgedrag van ouders

Onderzoeksvraag 3 gaat in op de effecten van de initiatiefwet op het betalingsgedrag van ouders. Deze onderzoeksvraag is behandeld in hoofdstuk 3. Hoewel de vrijwillige ouderbijdrage expliciet vrijwillig is, zijn scholen er voor de bekostiging van een deel van hun activiteiten van afhankelijk. Daarom is het voor scholen ongewenst als ook ouders met voldoende financiële middelen, de vrijwillige ouderbijdrage niet meer betalen. Door de wetswijziging die de vrijwillige ouderbijdrage expliciet vrijwillig heeft gemaakt, betalen meer ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet. Dit betreft twintig procent in het po, dertig procent in het vo en 37 procent in het gespecialiseerd onderwijs.

Op basis van dit onderzoek kunnen we niet nagaan in hoeverre ouders in staat zijn om de vrijwillige ouderbijdrage te betalen of niet. Wel constateren we dat veel scholen te maken hebben met teruglopende inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage, waardoor scholen ofwel zelf moeten bijspringen ofwel activiteiten moeten aanpassen of schrappen.

Er zijn grote verschillen tussen scholen. Bij scholen met een lage achterstandsscore, is de betalingsbereidheid groter dan bij scholen met een hoge achterstandsscore, waardoor scholen met een draagkrachtige populatie ouders meer vrijwillige ouderbijdragen op kunnen halen voor extra activiteiten dan scholen met een minder welvarende populatie.

Toelichten waar de bedragen aan worden besteed is belangrijk voor de betalingsbereidheid, tegelijkertijd geven scholen aan dat het lastig is om ouders hier goed over te informeren.

Uit de interviews met schooldirecteuren kwam naar voren dat vrijwillige bijdragen voor concrete activiteiten (kamp, schoolreisje, buitenlandse reis) opvallend vaak allemaal worden betaald. Terwijl dit, zeker in het geval van buitenlandreizen in het vo, om bedragen gaat die veel hoger zijn dan de algemene vrijwillige ouderbijdrage. Het is onduidelijk waarom dit zo is: mogelijk hebben ouders toch het idee dat dit niet vrijwillig is, bijvoorbeeld door opmerkingen als: “de activiteit kan alleen doorgaan wanneer minimaal negentig procent heeft betaald”.

Effect van de wet op het aanbod van extra activiteiten

Onderzoeksvraag 4 gaat in op mogelijke gevolgen van de wet op het aanbod van extra activiteiten. Deze onderzoeksvraag is behandeld in Hoofdstuk 5.

Als gevolg van de afgenomen betalingsbereidheid onder ouders komt het voor dat geplande activiteiten niet door kunnen gaan. Scholen proberen dat zoveel mogelijk te voorkomen, door op zoek te gaan naar goedkopere alternatieven (voor alle leerlingen), of door zelf financieel bij te springen bijvoorbeeld vanuit de NPO-gelden. Dit is echter geen structurele oplossing.

Scholen letten nu meer op de kosten. De geïnterviewde scholen geven aan dat het hen tot nu toe is gelukt om bijna alle geplande activiteiten door te laten gaan. Soms werd een activiteit iets aangepast om de kosten te drukken, door bijvoorbeeld ouders te vragen om rijden, in plaats van een bus te huren. Dat het aanbod wordt aangepast, gebeurt in het po vaker bij scholen met een hogere achterstandsscore, dan bij scholen met een lagere achterstandsscore. In het voortgezet onderwijs is dit verband met de achterstandsscore minder duidelijk. In het po heeft de wetswijziging de meeste invloed op schoolreizen, excursies, feesten en vieringen en in het vo vooral op (buitenlandse)schoolreizen en excursies.

Visie op de vrijwillige ouderbijdrage

Onderzoeksvragen 5 en 6 gaan in op hoe scholen en andere stakeholders kijken naar de vrijwillige ouderbijdrage en hoe zij denken over een invoering van een wettelijke bovengrens. Deze onderzoeksvraag is behandeld in hoofdstuk 6.

Scholen die geen vrijwillige ouderbijdrage hanteren noemen vaak 'kansengelijkheid' als reden hiervoor. Dit zijn veelal scholen met een leerling populatie met minder draagkrachtige ouders. Met kansengelijkheid wordt hier bedoeld, dat school de extra activiteiten financieel mogelijk maakt. Het gaat daarbij vaak om activiteiten waar deze leerlingen vanuit huis minder snel mee in aanraking zouden komen. Ook geven scholen aan het vervelend te vinden om ouders die het niet kunnen betalen om geld te moeten vragen.

Door geen vrijwillige ouderbijdrage te vragen, moeten scholen de activiteiten in hun begroting opnemen waardoor het wel of niet doorgaan van het schoolreisje niet meer afhankelijk is het aantal ouders dat betaalt.

Over het stellen van een maximum aan de vrijwillige ouderbijdrage zijn de scholen verdeeld. Een deel van de scholen vindt het een goed idee; een deel vindt van niet. In het algemeen vinden de geïnterviewde scholen dat de activiteiten die vanuit de vrijwillige ouderbijdrage worden betaald een dermate belangrijk onderdeel zijn van de schoolloopbaan van kinderen, dat deze niet van vrijwilligheid afhankelijk zouden moeten zijn. Deze afhankelijkheid zorgt juist voor kansenongelijkheid: scholen met een welvarende populatie kunnen hun leerlingen een veel uitgebreider programma aanbieden dan scholen met een minder welvarende populatie. Ook voelen de meeste scholen niet voor het verplicht stellen van deze ouderbijdragen.

Tegelijkertijd hebben de scholen het geld uit de vrijwillige ouderbijdrage wel nodig om alle extracurriculaire activiteiten aan te kunnen blijven bieden. Dus wanneer deze zou worden afgeschaft, zouden scholen extra inkomsten moeten krijgen om het huidige aanbod in stand te houden. Ook is het, bij een afschaffing, niet ondenkbaar dat ouders een vereniging oprichten met als doel te voorzien in deze extra-curriculaire activiteiten en zo via een omweg de kansenongelijkheid in stand houden.

Tot slot

Veel scholen zitten in een spagaat. Ze willen al hun leerlingen de mogelijkheid bieden om aan extra activiteiten mee te kunnen doen. Ze begrijpen de achtergrond van de nieuwe wet en houden zich er (grotendeels) aan. De expliciete vrijwilligheid zorgt er echter voor dat veel scholen nu minder vrijwillige ouderbijdragen ophalen voor kosten in categorie 4.

Ondanks onzekere inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage willen scholen wel activiteiten en schoolreizen kunnen blijven organiseren. Men vindt deze een belangrijk en vanzelfsprekend onderdeel van de schooltijd. Door excursies en reizen doen leerlingen bepaalde ervaringen op die niet iedereen vanuit huis meekrijgt. De meeste scholen lijken hier (nog) niet aan te willen tornen. Dit staat onder druk nu de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage onzekerder zijn geworden. Het lijkt erop dat scholen met een welvarende populatie ouders er minder last van hebben dan scholen met een minder welvarende ouderpopulatie. Scholen met een minder welvarende populatie doen nu meer dan voorheen een beroep op ondersteuning vanuit het JEF en Stichting Leergeld. Dit gaat ten koste van andere vormen van ondersteuning aan minder welvarende gezinnen vanuit deze fondsen.

Scholen lossen deze onzekerheid op door ofwel activiteiten te versoberen of te schrappen, ofwel door mededelingen zoals *"als niet 80 procent van de ouders betaalt, gaat het niet door"*, wat door sommige ouders als sociale druk wordt ervaren. Scholen doen dit om financiële risico's te beperken. Een andere aanpak is om naast een dure buitenlandreis een goedkoper alternatief aan te bieden, waardoor leerlingen met welvarende ouders een ander aanbod kunnen krijgen dan leerlingen met minder welvarende ouders. Hiermee houdt een school wel rekening met lagere inkomens, maar blijven kansenverschillen binnen de school bestaan. Het doel om kansengelijkheid te bevorderen wordt op deze manier niet behaald.

In de communicatie wringt het soms dat in schoolgids en andere communicatie naar ouders de bijdragen die voor de vrijwillige ouderbijdrage worden gevraagd apart worden genoemd van andere bijdragen die voor buitenlandse reizen in het vo worden gevraagd. Dit geldt in het vo in mindere mate, voor kamp of schoolreisjes. Opvallend is dat deze ouderbijdragen, hoewel veel hoger, wel nagenoeg volledig worden betaald, in tegenstelling tot de 'algemene' vrijwillige ouderbijdrage.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	iii
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Onderzoeksvragen	2
1.3 Methoden	3
1.3.1 Vragenlijsten	3
1.3.2 Interviews	3
1.3.3 Analyse schoolgidsen	5
1.4 Leeswijzer	5
2 Hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage	6
2.1 Vrijwillige ouderbijdrage – totaal	6
2.2 Vrijwillige ouderbijdrage primair onderwijs	6
2.2.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor buitenschoolse/extra activiteiten	7
2.2.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen	8
2.2.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten	8
2.2.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage po	9
2.2.5 Scholen po zonder bijdrage schoolkosten	10
2.2.6 Schoolgidsen po	10
2.3 Vrijwillige ouderbijdrage voortgezet onderwijs	10
2.3.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor excursies en reizen	13
2.3.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen	13
2.3.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten	15
2.3.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage vo	16
2.3.5 Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten	16
2.3.6 Schoolgidsen vo	17
2.4 Vrijwillige ouderbijdrage gespecialiseerd onderwijs	17
2.4.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor buitenschoolse/extra activiteiten	18
2.4.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen	19
2.4.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten	19
2.4.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage go	20
2.4.5 Scholen go zonder bijdrage schoolkosten	21
2.4.6 Schoolgidsen go	21
2.5 Hoogte van de Vrijwillige ouderbijdrage volgens ouders	21
2.5.1 Ouders po	21
2.5.2 Ouders vo	24
2.5.3 Ouders go	26
2.6 Interviews over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage	27
2.6.1 Interviews schooldirecteuren	27
3 Betaalgedrag ouders	29
3.1 Betaalgedrag ouders primair onderwijs	29
3.2 Betaalgedrag ouders voortgezet onderwijs	30
3.3 Betaalgedrag ouders gespecialiseerd onderwijs	31
3.4 Betaalgedrag ouders volgens oudervragenlijst	32
3.4.1 Betaalgedrag volgens ouders po	32
3.4.2 Betaalgedrag volgens ouders vo	34
3.4.3 Betaalgedrag volgens ouders met kinderen in het gespecialiseerd onderwijs	35
3.5 Interviews over betaalgedrag ouders	37
3.5.1 Interviews schooldirecteuren	37
3.5.2 Interviews profielscholen over betaalgedrag ouders	38
3.5.3 Interviews andere stakeholders over betaalgedrag ouders	39
4 Communicatie, informatievoorziening en inspraak	41

4.1	Communicatie, informatievoorziening en inspraak primair onderwijs	41
4.1.1	Informatievoorziening po	41
4.1.2	Inspraak ouders po	42
4.1.3	Schoolgidsen po	43
4.2	Communicatie, informatievoorziening en inspraak voortgezet onderwijs	43
4.2.1	Informatievoorziening vo	43
4.2.2	Inspraak ouders vo	44
4.2.3	Schoolgidsen vo	45
4.3	Communicatie, informatievoorziening en inspraak gespecialiseerd onderwijs	45
4.3.1	Informatievoorziening go	45
4.3.2	Inspraak ouders go	46
4.3.3	Schoolgidsen go	48
4.4	Ervaringen van ouders met communicatie, informatievoorziening en inspraak	48
4.4.1	Ouders po	48
4.4.2	Ouders vo	49
4.4.3	Ouders go	50
4.5	Interviews communicatie, informatievoorziening en inspraak	51
4.5.1	Interviews schooldirecteuren	51
4.5.2	Interviews andere stakeholders over communicatie informatievoorziening en inspraak	54
5	Aanbod en deelname extra activiteiten	55
5.1	Aanbod en deelname extra activiteiten po	55
5.1.1	Aanbod extra activiteiten po	55
5.1.2	Deelname extra activiteiten po	56
5.2	Aanbod en deelname extra activiteiten voortgezet onderwijs	56
5.2.1	Aanbod extra activiteiten vo	56
5.2.2	Deelname extra activiteiten vo	58
5.3	Aanbod en deelname extra activiteiten gespecialiseerd onderwijs	58
5.3.1	Aanbod extra activiteiten go	58
5.3.2	Deelname extra activiteiten go (uitgesplitst naar sbo, so en vso)	60
5.4	Ervaringen van ouders met aanbod en deelname aan extra activiteiten	60
5.4.1	Ouders po - deelname extra activiteiten primair onderwijs	60
5.4.2	Ouders vo - deelname aan extra activiteiten voortgezet onderwijs	61
5.4.3	Ouders go - deelname aan extra activiteiten gespecialiseerd onderwijs	62
5.5	Interviews over aanbod en deelname aan extra activiteiten	64
5.5.1	Interviews schooldirecteuren	64
5.5.2	Interviews profielscholen	66
5.5.3	Interviews andere stakeholders	66
6	Visie scholen en kansengelijkheid	68
6.1	Visie scholen primair onderwijs	68
6.2	Visie scholen voortgezet onderwijs	68
6.3	Visie scholen gespecialiseerd onderwijs	69
6.4	Interviews over visie op de vrijwillige ouderbijdrage en kansengelijkheid	69
6.4.1	Interviews schooldirecteuren	69
6.4.2	Interviews profielscholen	73
6.4.3	Interviews overige stakeholders	73
	Bijlage 1 Overzicht van tabellen en figuren	75
	Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording vragenlijsten	78

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Funderend onderwijs moet in Nederland in principe 'kosteloos' toegankelijk zijn. Wel mogen bepaalde kosten aan ouders worden doorberekend. Deze kosten zijn in vier categorieën ingedeeld: de vrijwillige ouderbijdrage, leermiddelen (zoals leerboeken), persoonsgebonden materialen (bv. rekenmachine) en ICT-kosten (bv. een laptop). Scholen mogen ouders vragen om een vrijwillige ouderbijdrage te doen; deze gelden mogen besteed worden aan extra activiteiten.

De afgelopen jaren is er in de politiek veel aandacht geweest voor de kosten die ouders in het basis- en voortgezet onderwijs moeten betalen, zowel verplichte als vrijwillige bijdragen. Uit eerder onderzoek bleek al dat er tussen scholen grote verschillen zijn in de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage. In 2017 vroeg de Tweede Kamer de regering om een maximum te stellen aan deze bijdrage en om duidelijker te communiceren over de totale kosten.

Op 1 augustus 2020 werd een nieuwe wet van kracht, ingediend door Kamerleden Kwint en Westerveld. Deze wet verbiedt scholen om kinderen uit te sluiten van extra activiteiten buiten de gewone lessen, als ouders de vrijwillige bijdrage niet kunnen of willen betalen. Het doel is om gelijke kansen in het onderwijs te bevorderen. In september 2023 presenteerde de regering nieuwe uitgangspunten voor de vrijwillige ouderbijdrage. In deze uitgangspunten worden scholen opgeroepen om geen vrijwillige bijdrage meer te vragen voor activiteiten en kosten die direct te maken hebben met de kerndoelen van het onderwijs en de toegang daartoe. Dit geldt ook voor faciliteiten binnen het schoolgebouw, zoals kluisjes of een mediatheek. Bijdragen voor aanvullingen op die kerndoelen, mogen dus wel.

In onderstaand kader staan de regels en uitgangspunten over de vrijwillige ouderbijdrage (VOB) samengevat.

Regels rondom de vrijwillige ouderbijdrage

De vrijwillige ouderbijdrage mag gebruikt worden voor extra activiteiten buiten de gewone les. Voorbeelden hiervan zijn:

- een schoolreis;
- een kerstetentje;
- een bezoek aan een museum;
- een sportdag;
- hulp bij huiswerk of oefenen bij examens;
- lessen in een extra vreemde taal zoals Spaans; programma's voor tweetalig onderwijs; extra lessen dans, cultuur, muziek, sport, taal of techniek

Voorbeelden van kostenposten die niet uit de vrijwillige ouderbijdrage betaald dienen te worden, zijn:

- het huren van kluisjes
- de schoolgids
- gebruik van de fietsenstalling
- een leerlingenpas

Daarnaast gelden er voor de schoolgidsen de volgende eisen. Er moet in staan:

- hoe hoog de ouderbijdrage is;
- voor welke extra activiteiten het geld wordt gebruikt;
- dat de ouderbijdrage voor extra activiteiten altijd vrijwillig is;
- dat leerlingen altijd mogen meedoen met alle extra activiteiten die de school organiseert, ook als hun ouders niet betalen.

Tot slot geldt dat de MR moet instemmen met de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage, en aan welke activiteiten de het geld wordt besteed. Alle leerlingen moeten kunnen meedoen, ongeacht of ouders hun bijdrage hebben betaald, en er mogen geen vervangende activiteiten worden aangeboden.

Er speelt onbekendheid bij ouders over het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage: ouders zijn niet altijd op de hoogte dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is en dat kinderen niet mogen worden uitgesloten van activiteiten als de bijdrage niet is voldaan.⁴ Ook kan er druk vanuit scholen worden uitgeoefend op ouders om deze bijdrage te doen. Daarnaast kan de vrijwillige ouderbijdrage voor ongelijkheid tussen scholen zorgen; als de bijdragen vanuit ouders verschillend zijn per school, leidt dat tot verschillen in de beschikbare middelen voor aanvullende activiteiten. Scholen ontvangen meer geld als een groter deel van de ouders betaalt en/of als ouders hogere bedragen betalen.

Naast eerdergenoemde landelijke maatregelen zijn er ook lokale initiatieven om de ongelijkheid bij vrijwillige ouderbijdragen te verkleinen. Zo heeft de gemeente Amsterdam sinds 2020 een regeling die de gemeente de mogelijkheid geeft om gemeentelijke subsidies voor het basisonderwijs (gedeeltelijk) af te wijzen als de gevraagde ouderbijdrage hoger is dan 250 euro⁵. Ook is gemeente Utrecht bezig om een solidariteitsfonds op te richten, waarin de vrijwillige ouderbijdrage vanuit diverse scholen/ouders in gestort wordt, waarna dit verdeeld wordt over de deelnemende scholen.

1.2 Onderzoeksvragen

Om te onderzoeken of de initiatiefwet Vrijwillige ouderbijdrage (VOB) doet wat ze beoogt, zijn er zes hoofdvragen opgesteld met enkele onderliggende deelvragen. Er zijn zowel onderzoeksvragen die zijn gericht op de scholen als op de ouders.

1. Leven po-, vo- en go-scholen de regels uit de initiatiefwet m.b.t. communicatie over de VOB na? Daarbij moet er onderscheid worden gemaakt op het gebied van de volgende onderwerpen:
 - a. Mogelijke verschillen tussen de daadwerkelijke informatievoorziening vanuit scholen over de VOB en;
 - b. De perceptie van ouders over de informatievoorziening vanuit scholen;
2. Komt uitsluiting van leerlingen van extra activiteiten als gevolg van niet door de ouders betaalde VOB nog voor? Daarbij moet er onderscheid worden gemaakt op het gebied van de volgende onderwerpen:
 - a. Mogelijke verschillen tussen de ervaring van scholen en;
 - b. De ervaring van ouders;
3. Welke effecten heeft de initiatiefwet gehad op betalingsgedrag onder ouders v/d VOB? (m.a.w.: welke effecten heeft de wet gehad op de inkomsten uit de VOB). Met daarbij onderscheid op het gebied van de volgende onderwerpen:
 - a. De ontwikkeling van het betalingsgedrag sinds de inwerkingtreding van de wet;
 - b. Verschil in betalingsgedrag (incl. ontwikkeling ervan) op scholen met relatief lage vs. relatief hoge achterstandsscore;
 - c. Welke factoren een doorslaggevende rol spelen in het betalingsgedrag van ouders;
4. Welke invloed heeft het eventuele veranderde betalingsgedrag gehad op het aanbod van extra activiteiten? Daarbij moet er onderscheid worden gemaakt op het gebied van de volgende onderwerpen:
 - a. De ontwikkeling van het aanbod van extra activiteiten sinds de inwerkingtreding van de wet;
 - b. De invloed op (en de ontwikkeling van) het aanbod van verschillende type activiteiten (excursies/reizen, vieringen, extra-curriculaire onderwijsprogramma's of -concepten etc.);
 - c. Verschil in extra activiteiten (en ontwikkeling daarvan) op scholen met relatief lage vs. hoge achterstandsscore;
5. Hoe kijken scholen naar de vrijwillige ouderbijdrage als instrument?
6. Hoe wordt er in het onderwijsveld aangekeken tegen het maximeren/limiteren van de VOB?

4 <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/04/20/voldoen-scholen-aan-de-wetgeving-omtrent-vrijwillige-ouderbijdrage> geraadpleegd op 6-11-2025

5 Amsterdam: geraadpleegd van: <https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/onderwijs/aanvragen-verschillende-voorzieningen/#hefc6820f-cfe5-4b00-89fc-a1de4ebc4a95> op: 10-11-2025 en Utrecht: geraadpleegd van: <https://www.utrecht.nl/nieuws/nieuwsbericht-gemeente-utrecht/utrecht-start-solidariteitsfonds-om-ouderbijdragen-eerlijker-te-verdelen> geraadpleegd op 10-11-2025

1.3 Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn verschillende methoden ingezet: vragenlijsten onder schoolleiders en ouders; verdiepende interviews met schoolleiders en andere relevante stakeholders/experts en een analyse van schoolgidsen.

1.3.1 Vragenlijsten

In de periode maart – augustus 2025 zijn online vragenlijsten uitgezet onder schoolleiders, in de periode juli-augustus zijn online vragenlijsten uitgezet onder ouders. Om de doelgroepen niet te veel te belasten met vragenlijsten, zijn de vragen voor de 'Wetsevaluatie Vrijwillige Ouderbijdrage' toegevoegd aan de vragenlijsten van twee andere, al bestaande (en deels overlappende) onderzoeken: 'Schoolkostenmonitor 2025' en 'Monitor aanvullend onderwijs 2025'.

Schoolleiders zijn aangeschreven op de e-mailadressen van de school (zoals beschikbaar in DUO open onderwijsdata). Er zijn drie reminders gestuurd. Voor scholen in het primair- en gespecialiseerd onderwijs (po en go) zijn steekproeven getrokken (waarbij in het primair onderwijs (po) is gestratificeerd naar regio en stedelijkheid).

Voor de ouders van schoolgaande kinderen is een steekproef getrokken onder kinderen in de relevante schoolsoorten. Binnen het primair onderwijs is gestratificeerd naar onder- en bovenbouw⁶. In het voortgezet onderwijs (vo) is gestratificeerd naar een combinatie van onderwijsrichting en onder-/bovenbouw: voor de onderbouw kijken we naar leerlingen met registratie 'brugjaar'; voor de bovenbouw zijn leerlingen gestratificeerd naar pro, vmbo-b, vmbo-k, vmbo-g/t, havo en vwo⁷. Voor het gespecialiseerd onderwijs (go) is gestratificeerd naar speciaal basisonderwijs (sbo), speciaal onderwijs (so) en voortgezet speciaal onderwijs (vso).

Ouders hebben een brief ontvangen met daarin de uitnodiging voor de online vragenlijst. Zij hebben geen reminder ontvangen.

In bijlage 2 is de onderzoeksverantwoording opgenomen met daarin de per doelgroep en onderwijstype. Te zien is dat de respons onder ouders voor po en vo 10 procent is; voor gespecialiseerd onderwijs is dit lager (3%). Voor schoolleiders varieert de respons tussen 18 procent (go en vo) en 29 procent (po). Ook staat beschreven hoe de weegfactoren zijn berekend.

Achterstandsscores

Voor de onderzoeksvragen die betrekking hebben op verschillende onderwijsachterstandsscores (vragen 3b en 4c) zijn de databestanden van de enquêtes onder scholen en ouders op basis van het BRIN-vestigingsnummer verrijkt met de achterstandsscores zoals die door CBS worden berekend. Deze scores zijn een maat voor de verwachte onderwijsachterstand op de scholen, die naast intelligentie, sterk samenhangt met het opleidingsniveau en de financiële situatie van de ouders van leerlingen.⁸ Vervolgens zijn deze achterstandsscores, per onderwijstype (po, vo), ingedeeld in kwintielen, waarbij het eerste kwintiel (Q1) de 20 procent scholen met de minste achterstanden bevat en het vijfde kwintiel (Q5) de 20 procent scholen met de hoogste achterstandsscores en de grootste te verwachten onderwijsachterstanden. Hiermee kunnen antwoorden op vragen in tabellen en figuren worden uitgesplitst naar vijf groepen scholen met verschillende achterstandsscores.

1.3.2 Interviews

Aan het einde van de scholenvragenlijst konden respondenten aangeven of zij eventueel benaderd zouden willen worden voor een verdiepend gesprek. Uit alle scholen die zich op deze manier hebben aangemeld is een selectie gemaakt van scholen waarmee (online)interviews zijn afgenomen voor een kwalitatieve

6 Op basis van de mediaan van de leeftijd van po-leerlingen is de groep po-leerlingen in 2-en gesplitst; dus jongere en oudere leerlingen.

7 Leerlingen op internationale scholen, vavo-leerlingen en leerlingen in isk zijn uitgesloten van de steekproef.

8 CBS: geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2025/26/achterstandsscores-per-school-2025>, op 6-11-2025.

verdieping bij de kwantitatieve resultaten uit de enquêtes. Bij het benaderen van de scholen is er bewust gezorgd voor een diverse selectie van regio en achterstandsscore. Er zijn met vijftien scholen (6 po, 8 vo en 2 vso) verdiepende gesprekken gevoerd over wetwijziging vrijwillige ouderbijdrage.

In dezelfde periode zijn er naast de interviews met scholen diepte-interviews gehouden met relevante experts van Ouders en Onderwijs, LAKS, Leergeld Nederland, het Jeugdeducatiefonds, Nuffic, de Vereniging van Vrijescholen en de gemeentes Utrecht en Amsterdam. Deze gesprekken vonden online plaats. Alle gesprekken werden gevoerd door twee onderzoekers: een gespreksleider en een notulist. Hieronder worden al deze stakeholders kort geïntroduceerd. De bevindingen uit deze interviews over de verschillende thema's zijn aan het einde van elk hoofdstuk opgenomen.

Belangengroepen

Ouders & Onderwijs is een belangengroep voor ouders met kinderen in de schoolgaande leeftijd. Ze geven informatie aan ouders en zij spreken namens ouders met politiek en onderwijssector. LAKS (Landelijk Actie Komitee Scholieren) is een belangengroep voor en door scholieren in het vo. LAKS heeft een klachtenlijn voor leerlingen, biedt informatie aan scholieren, en vertegenwoordigt hen naar politiek, media en scholen. Doordat LAKS leerlingen in leerlingengraden ondersteunt, heeft LAKS een landelijk netwerk.

Leergeld Nederland

Leergeld Nederland (voluit: Vereniging van Stichtingen Leergeld in Nederland) is het landelijk bureau van de vereniging van alle 113 gemeentelijke stichtingen Leergeld. Dit zijn autonome stichtingen, gerund door vrijwilligers. Ouders met een laag inkomen kunnen bij de gemeentelijke Leergeldstichting in hun gemeente een aanvraag indienen voor zaken als schoolspullen (rekenmachine, schriften, laptop, bijles), contributie voor een sportvereniging, sportkleding, maar ook zaken als een fiets, een mobiele telefoon of een tegoedbon voor kleding en schoenen.⁹ Voor de nieuwe initiatiefwet VOB in ging vergoedde stichting Leergeld vaak (een deel van) de vrijwillige ouderbijdrage, vaak rechtstreeks aan de scholen. Sinds de initiatiefwet stelt Leergeld Nederland dat het niet meer nodig is dat Leergeld de ouderbijdrage betaalt: *“Omdat je kind door de nieuwe wet aan door school georganiseerde activiteiten mee mag doen, ook als je niet betaalt, is het niet meer nodig dat Leergeld betaalt.”*¹⁰

Jeugdeducatiefonds (JEF)

Het Jeugdeducatiefonds (JEF) is een landelijke organisatie die fondsen werft voor kinderen uit gezinnen met lage inkomens. Het Jeugdeducatiefonds werkt samen met scholen in het po en so waarvan veel leerlingen in armoede opgroeien. Deze scholen kunnen budget aanvragen voor allerlei doelen, zowel voor individuele leerlingen (variërend van schoolspullen, een bril tot een maand huur om uithuiszetting te voorkomen) als voor hele schoolklassen (bijvoorbeeld het busvervoer van een schoolreisje). In principe hanteert het Jeugdeducatiefonds een vast bedrag per school. Om dit budget aan te spreken, dienen scholen een aanvraag in waarin het doel wordt onderbouwd.

Profielscholen

Nuffic en de Vereniging van Vrijescholen zijn gesproken als vertegenwoordigers van twee typen profielscholen die voor de bekostiging en uitvoering van het profielonderwijs afhankelijk zijn van extra ouderbijdragen. Er bestaan in Nederland meer soorten profielonderwijs¹¹. Deze profielen zijn gekozen als voorbeeld omdat ze en erom bekend staan relatief hoge ouderbijdragen te vragen.

Profielscholen: Tweetalig onderwijs

Nuffic zet zich in voor het bevorderen van internationalisering van het onderwijs, van po tot universiteit. In de context van deze wetsevaluatie is Nuffic een relevante stakeholder, omdat zij toeziet toe op de scholen met een tweetalig onderwijs-profiel. Er zijn 130 vo-scholen die tweetalig onderwijs (tto) aanbieden aan in

9 Wat er bij Leergeld kan worden aangevraagd verschilt per gemeente en hangt onder meer af van de geworven fondsen en andere regelingen die in de betreffende gemeente gelden.

10 Leergeld Nederland: Geraadpleegd van: <https://www.leergeld.nl/wet-vrijwillige-ouderbijdrage> op: 4-11-2025

11 Voor een overzicht van andere profielscholen, zie: <https://platformprofielonderwijs.nl/profielorganisaties/> geraadpleegd op 6-11-2025.

totaal zo'n 35.000 leerlingen¹². De vrijwillige ouderbijdragen die voor het tto worden gevraagd zijn vooral bedoeld voor internationale uitwisseling en certificaten. Leerlingen die tto volgen kunnen een IB certificate Engels behalen of een deel van de Cambridge certificaten.

Profielscholen: Vereniging van Vrijescholen

De Vereniging van vrijescholen vertegenwoordigt po, vo- en so- scholen die onderwijs aanbieden gebaseerd op de antroposofische leer van Rudolph Steiner. Deze scholen noemen zich meestal vrije- of Waldorfschool. Daarnaast zijn er vrijeschool-afdelingen binnen grotere scholen. Dit type scholen vraagt doorgaans relatief hoge ouderbijdragen omdat er in het vrijeschoolonderwijs onder andere gebruik wordt gemaakt van eigen en duurdere (kunst-)materialen, gespecialiseerde docenten en vieringen van jaarfeesten.

1.3.3 Analyse schoolgidsen

Op basis van de onderzoeksvragen is er een analysekader ontwikkeld en getest waarmee de schoolgidsen konden worden geïnventariseerd. Vervolgens zijn er steekproeven getrokken voor po, vo en go. De steekproeven zijn binnen po, vo en go gestratificeerd naar achterstandsscore, zodat elk achterstandsscore-kwintiel (ongeveer) even vaak voorkomt.

In maart 2025 hebben vier getrainde onderzoeksassistenten de schoolgidsen opgezocht op de websites van de geselecteerde scholen (obv. schoolnaam, brin-vestigingsnummer en vestigingsadres) en systematisch geanalyseerd aan de hand van het analysekader. Op deze manier zijn er schoolgidsen van ruim 200 scholen geanalyseerd: 95 uit het po; 75 uit het vo; 33 uit het go (5 sbo en 28 (v)so).

1.4 Leeswijzer

In dit rapport wordt eerst (hoofdstuk 2) ingegaan op de ervaringen van scholen met de (initiatiefwet) vrijwillige ouderbijdrage. Hierin wordt achtereenvolgens voor het po, vo en go ingegaan op de hoogte en gebruik van de vrijwillige ouderbijdrage door scholen. Hoofdstuk 3 gaat over het betaalgedrag van ouders. In hoofdstuk 4 wordt de communicatie, inspraak en informatievoorziening besproken. Vervolgens gaat hoofdstuk 5 over het aanbod en deelname van extra activiteiten, gefinancierd door de vrijwillige ouderbijdragen. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 de visie vanuit de scholen op de (initiatiefwet) vrijwillige ouderbijdrage besproken, en wordt afgesloten met een samenvatting en conclusie (hoofdstuk 7).

¹² Nuffic ziet ook toe op tweetalig onderwijs in het po, dit betreft 17 scholen. Omdat buitenlandse uitwisseling en certificaten daar niet aan de orde zijn, laten we deze scholen voor dit onderzoek buiten beschouwing als aparte categorie.

2 Hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage

2.1 Vrijwillige ouderbijdrage – totaal

De vrijwillige ouderbijdrage is aan de scholen in drie subcategorieën uitgevraagd:

1. bijdrage aan buitenschoolse / extra activiteiten zoals excursies en schoolzwemmen;
2. bijdrage aan speciale onderwijsprogramma's of -concepten, zoals tweetalig onderwijs of vrijeschool;
3. bijdrage voor overige posten zoals vieringen, sport, drukwerk, bijlessen et cetera.

Dit hoofdstuk gaat achtereenvolgens kort in op de vrijwillige ouderbijdrage in het po, vo en go, en de ervaringen van ouders. Voor een uitgebreidere beschrijving van de totale kosten die scholen bij ouders in rekening brengen, zie het rapport Schoolkostenmonitor 2025¹³.

2.2 Vrijwillige ouderbijdrage primair onderwijs

In het po vormt de vrijwillige ouderbijdrage het grootste onderdeel van de schoolkosten. Kosten voor leermiddelen (cat.1) en ICT (cat.3) worden niet in rekening gebracht in het po, en persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan (cat.2) maar bij een klein deel (4%) van de scholen (zie tabel 2.1). Wel geeft dertig procent van de po-scholen aan dat ze andere kosten in rekening brengen. Dit betreft vaak tussenschoolse opvang/ overblijven, maar ook bestedingen waarop de initiatiefwet ook van toepassing is, zoals schoolreis en -kamp.

Tabel 2.1: Categorieën waarvoor kosten in rekening worden gebracht bij ouders (opgave po-scholen)

Categorie	n=953
Leermiddelen en lesmateriaal (leerboeken en digitaal lesmateriaal) (cat.1)	0%
Persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan (zoals schriften, schrijfgerei en sportkleding) (cat. 2)	4%
ICT (laptop, tablet, software, oefenprogramma's) (cat. 3)	0%
Vrijwillige ouderbijdrage (voor excursies, vieringen, schoolzwemmen, speciale onderwijsconcepten zoals Jenaplan of vrijeschool, langdurige extra-curriculaire programma's zoals tweetalig onderwijs of begaafdenprogramma's of bijlessen aangeboden door de school) (cat. 4)	91%
Anders (o.a. kamp, schoolreis)	30%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De helft van de scholen vraagt een totale bijdrage in de schoolkosten tussen 1 en 50 euro. Een klein deel (2%) vraagt een bijdrage van meer dan 250 euro.

Tabel 2.2 toont de kosten voor de vrijwillige ouderbijdrage in het po. Zoals in paragraaf 1.3.1 beschreven tonen we naast het totaal uitgesplitst de kosten per achterstandscore-kwintiel. Scholen zijn in vijf groepen ingedeeld: hoe hoger de kans op onderwijsachterstanden, hoe hoger de achterstandsscore. Scholen in het eerste kwintiel (Q1) horen tot de twintig procent scholen met de laagste achterstandsscores, en scholen in het vijfde kwintiel (Q5) horen tot de twintig procent scholen met de hoogste achterstandsscores, zoals berekend door het CBS.

Gemiddeld betalen ouders een vrijwillige bijdrage van 56 euro per leerling per jaar. De tabel laat verder zien dat scholen in het eerste en vierde achterstandskwintiel gemiddeld hogere schoolkosten hebben dan het landelijke gemiddelde. Scholen in het vijfde achterstandskwintiel vragen gemiddeld de laagste vrijwillige

13 Schoolkostenmonitor 2024-2025 (in voorbereiding)

ouderbijdrage. Het gemiddelde bedrag dat ouders moeten bijdragen is in het eerste achterstandskwintiel (met de laagste achterstandsscores) meer dan twee keer zo hoog als voor het vijfde kwintiel (€83 t.o.v. €38).

In tabel 2.2 worden twee verschillende gemiddelden getoond. De onderste rij toont het gemiddelde dat is berekend over alle scholen (inclusief de scholen die voor deze categorie geen kosten in rekening brengen). Daarnaast is een tweede gemiddelde berekend waarin alleen de scholen zijn meegenomen die daadwerkelijk kosten voor deze categorie in rekening brengen (dus exclusief de scholen waar de kosten voor ouders 0 euro bedragen).

Tabel 2.2: Vrijwillige ouderbijdrage, uitgesplitst naar uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)¹⁴

	Totaal (n=1.043)	Q1 (n=208)	Q2 (n=209)	Q3 (n=209)	Q4 (n=209)	Q5 (n= 208)
€0,-	21%	16%	17%	19%	22%	32%
€1 - €50	12%	4%	14%	15%	15%	11%
€50 - €100	27%	29%	31%	29%	23%	26%
€101 - €250	29%	30%	31%	32%	29%	25%
Meer dan €250	10%	21%	8%	5%	11%	7%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die kosten in rekening brengen)	€ 72 (n=821)	€ 99 (n=176)	€ 60 (n = 172)	€ 61 (n= 168)	€ 79 (n=162)	€ 56 (n= 143)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 56	€ 83	€ 50	€ 49	€ 62	€ 38

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.2.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor buitenschoolse/extra activiteiten

Driekwart van de scholen vraagt een vrijwillige bijdrage voor buitenschoolse activiteiten (excursies/schoolreisjes). Het gemiddelde bedrag (over alle scholen) is 39 euro (tabel 2.3).

Tabel 2.3: Kosten excursies en schoolreisjes – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)

Vrijwillige ouderbijdrage voor buitenschoolse/extra activiteiten	
€ 0	26%
€1 - €25	15%
€26 - €50	34%
€51 - €100	21%
Meer dan €100	4%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=771)	€ 52
Gemiddeld bedrag (over alle scholen, n=1043)	€ 39

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

¹⁴ Er worden per kolom twee aantallen benoemd waarop het gemiddelde is berekend. De eerste is het aantal scholen waarop het totale gemiddelde (en de percentages) zijn berekend, het tweede aantal is het aantal scholen dat daadwerkelijk kosten in rekening brengt bij ouders.

2.2.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen

Ongeveer één op de vijf scholen geeft aan een speciaal programma of concept te hebben. De scholen die de optie Anders kozen geven hierin hun eigen programma of concept aan. Veel genoemd worden Montessori en unit-onderwijs, en verder onder meer islamitisch onderwijs en cultuuronderwijs. Een deel van de scholen (variërend per programma) vraagt hiervoor een vrijwillige ouderbijdrage. De gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage voor een speciaal programma of concept is 169 euro (tabel 2.5). De bijdrage voor de vrije-scholen (n=4) en de scholen in de categorie Anders zijn gemiddeld het hoogst.

Tabel 2.4: Speciaal onderwijsconcept of specifieke programma's (opgave po-scholen)

	n=836
Vrijeschool	0% ¹⁵
Daltonschool	5%
Jenaplanschool	3%
OGO (ontwikkelingsgericht onderwijs)	1%
Tweetalig onderwijs	0%
10-14 onderwijs	0%
Anders (o.a. Montessori, unit-onderwijs, Islamitisch onderwijs, cultuuronderwijs)	11%
Nee, dit heeft onze school niet	79%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 2.5: Kosten speciale onderwijsprogramma's – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)*

	Vrije-school	Dalton-school	Jenaplan-school	OGO (ontwikkelgericht onderwijs)	Tweetalig onderwijs	10-14 onderwijs	Anders
€ 0	54%	98%	69%	96%	100%	100%	92%
€1 - €25	0%	0%	31%	4%	0%	0%	0%
€26 - €50	0%	0%	0%	0%	0%	0%	4%
€51 - €100	0%	2%	0%	0%	0%	0%	2%
Meer dan €100	46%	0%	0%	0%	0%	0%	3%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n= tussen 1 en 7)	€ 350	€ 70	€ 25	€ 0	€ -	€ -	€ 154
Gemiddeld bedrag (over alle scholen, n=tussen 2 en 9)	€ 160	€ 1,40	€ 1,10	€ 0	€ -	€ -	€ 13

* Een gemiddeld bedrag van €- betekent dat er in deze categorie geen kosten zijn opgegeven.

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.2.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten

Scholen vragen soms meerdere vrijwillige ouderbijdragen: één algemeen bedrag dat vrijwillige ouderbijdrage wordt genoemd, en daarnaast bedragen voor specifieke activiteiten, zoals een schoolkamp of

15 Bij vrijescholen en scholen met tweetalig onderwijs en 10-14-profiel betreft het zulke kleine aantallen dat het afgrond 0% is.

schoolreis (bedragen die ook onder de wet VOB vallen). Ongeveer veertig procent van de scholen vraagt een vrijwillige ouderbijdrage voor dergelijke specifieke activiteiten (zie Tabel 2.6). Meestal gaat dit om een bijdrage aan feesten en vieringen. Bij de optie Anders wordt veelal schoolkamp of schoolreis genoemd (waardoor deze kosten feitelijk onder de eerste subcategorie vallen, namelijk buitenschoolse activiteiten). De gemiddelde vrijwillige bijdrage voor deze kostenposten bedraagt 17 euro.

Tabel 2.6: Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten (opgave po-scholen)

	n=796
Feesten en vieringen	25%
Anders (vnl. schoolkamp, excursies, schoolreis, busvervoer schoolzwemmen)	17%
Sport, ontspannen en toneel	9%
Ouderraad, medezeggenschapsraad	7%
Identiteitsgebonden activiteiten	4%
Mediatheek, bibliotheek	2%
Drukwerk voor leerlingen, ouders zoals de schoolkrant	1%
Kopieer- of printkosten/ Automatisering en ICT / Taxi's of rolstoeltoegankelijke busjes voor schooluitjes/ Verzekeringen / Bijlessen die worden aangeboden door de school / Kluisjes	0%
Nee, we vragen geen vrijwillige ouderbijdrage voor bovengenoemde posten	59%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 2.7: Kosten overige vrijwillige bijdragen – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)

Kosten overige vrijwillige bijdragen po	n=953
€ 0	69%
€1 - €25	10%
€26 - €50	12%
€51 - €100	8%
Meer dan €100	2%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=371)	€ 43
Gemiddeld bedrag (over alle scholen, n=953)	€ 17

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.2.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage po

Ongeveer 45 procent van de po-scholen geeft korting of vrijstelling voor de vrijwillige ouderbijdrage, meestal vanwege een later instroommoment of vanwege het aantal leerlingen per gezin. De scholen die 'anders' antwoordden benadrukten in meerderheid de vrijwilligheid, een deel van de scholen verwijst naar gemeentelijke regelingen zoals stadspas.

Tabel 2.8: Kortingspercentages of vrijstellingen vrijwillige ouderbijdrage (meer antwoorden mogelijk, opgave po-scholen)

Regelingen voor korting op de VOB in het po	n=822
Ja, op basis van het aantal leerlingen per gezin	16%
Ja, korting op basis van inkomen	4%
Ja, korting op basis van instroommoment (voor groep 1 bijvoorbeeld)	21%
Ja, korting op basis van... (anders)	2%
Ja, vrijstelling op basis van inkomen	7%
Ja, vrijstelling op basis van... (anders)	9%
Nee	55%
Weet ik niet	1%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.2.5 Scholen po zonder bijdrage schoolkosten

Negen procent van de po-scholen geeft zelf expliciet in de enquête aan dat ze geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige ouderbijdrage in rekening brengen. Tabel 2.9 laat zien dat dit meestal een keuze is van na 2021. De meeste scholen geven argumenten voor deze keuze die te maken hebben met kansengelijkheid en het feit dat ze een populatie hebben die moeite heeft om een vrijwillige ouderbijdrage te betalen. Ook geeft een deel aan dat het een bestuurlijk besluit was, zonder verdere argumentatie.

Tabel 2.9: Scholen po zonder bijdrage schoolkosten (opgave po-scholen)

Aandeel po-scholen zonder bijdrage schoolkosten	n=1035
Sinds 2024-2025	1%
Sinds 2023-2024	3%
Sinds 2022-2023	1%
Sinds 2021-2022	1%
Al vóór 2021	1%
Wel kosten	91%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.2.6 Schoolgidsen po

Uit de analyse van 95 schoolgidsen uit het po komt naar voren dat 80 procent (n=76) van de onderzochte scholen een vrijwillige ouderbijdrage vraagt. Deze bedraagt gemiddeld tussen 62-66 euro per kind per jaar. Twee derde van de scholen brengt daarnaast nog andere schoolkosten in categorie 4 in rekening. Dit gaat voornamelijk om bijdragen voor schoolkamp, schoolreis en soms voor sportdagen of musical.

2.3 Vrijwillige ouderbijdrage voortgezet onderwijs

De totale schoolkosten in het vo worden volgens opgave van de scholen grotendeel bepaald door de vrijwillige ouderbijdrage. Van de vo-scholen die schoolkosten in rekening brengen bij ouders vraagt 95 procent een vrijwillige ouderbijdrage. De gemiddelde vrijwillige bijdrage varieert tussen 82 (pro) en 402 euro (gymnasia). De vrijwillige ouderbijdrage is in drie onderdelen uitgevraagd: de vrijwillige bijdrage voor excursies,

reizen et cetera, de vrijwillige bijdrage voor speciale programma's zoals tweetalig onderwijs en overige kosten (tabel 2.10).

Tabel 2.10 toont twee verschillende gemiddelden. Naast het gemiddelde dat is berekend over alle scholen (inclusief de scholen die voor deze categorie geen kosten in rekening brengen) is een tweede gemiddelde berekend. In dit gemiddelde zijn alleen de scholen meegenomen die daadwerkelijk kosten voor deze categorie in rekening brengen (dus exclusief de scholen waar de kosten voor ouders 0 euro bedragen). Immers; in andere categorieën dan de vrijwillige bijdrage, vragen lang niet alle scholen een bijdrage waardoor de gemiddelde bedragen berekend over alle scholen lager uitvallen. De gemiddelden van daadwerkelijk gevraagde bijdragen laten zien dat met de name de kosten voor speciale programma's bij scholen die deze daadwerkelijk in rekening brengen vrij hoog zijn.

Tabel 2.10: Opbouw schoolkosten (opgave vo-scholen)

		Gemiddelde van alle scholen	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Totale schoolkosten	Gymnasium	€ 465	€ 465	n=96
	Vwo	€ 449	€ 462	n=144
	Havo	€ 421	€ 434	n=158
	Vmbo	€ 156	€ 166	n=181
	Pro	€ 125	€ 199	n=32
Vrijwillige bijdrage	Gymnasium	€ 402	€ 411	n=94
	Vwo	€ 387	€ 404	n=141
	Havo	€ 362	€ 378	n=155
	Vmbo	€ 119	€ 132	n=172
	Pro	€ 82	€ 140	n=30
Onderverdeeld in:				
• Excursies en reizen	Gymnasium	€ 149	€ 150	n=89
	Vwo	€ 137	€ 141	n=134
	Havo	€ 140	€ 145	n=146
	Vmbo	€ 65	€ 73	n=164
	Pro	€ 50	€ 84	n=29
• Speciale programma's	Tweetalig onderwijs	€ 355	€ 426	n=30
	Cultuurprofiel school	€ 33	€ 132	n=3
	Versterkt taalaanbod	€ 173	€ 249	n=52
	Talent- of profielstroom	€ 73	€ 124	n=19
	Technasium	€ 29	€ 66	n=11
	Vrijeschool	€ 256	€ 384	n=8
	Anders (o.a. huiswerkklas, theaterklas, gymnasium)	€ 71	€ 142	n=19
• Overige kosten	Totaal	€ 30	€ 55	n=157

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De meeste vo-scholen vragen een vrijwillige ouderbijdrage, met uitzondering van het pro waar de vrijwillige ouderbijdrage veel minder vaak voorkomt. De vrijwillige ouderbijdrage is in drie onderdelen uitgevraagd: Een vrijwillige ouderbijdrage voor reizen en excursies, voor speciale programma's en voor overige kosten. De totale gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage varieert sterk tussen de schoolsoorten. In het vmbo en pro is de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage het laagst, tussen 81-277 euro, oplopend tot 409 euro op het gymnasium.

Tabel 2.11 toont het verschil in vrijwillige ouderbijdrage tussen scholen met verschillende achterstandskwintielen. Over alle onderwijsrichtingen heen, is zichtbaar dat scholen met een lagere achterstandsscore (in een lager kwintiel) hogere vrijwillige ouderbijdragen hanteren dan scholen met een hogere achterstandsscore. Alleen in het praktijkonderwijs (pro) gaat dit niet op.

*Tabel 2.11: Vrijwillige ouderbijdrage vo, naar type vo en achterstandsscore – spreiding en gemiddelde (op-gave vo-scholen)**

		Totaal	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5
Gymnasium	€0,-	1%	0%	0%	0%	0%	6%
	€1 - €25	1%	0%	8%	0%	0%	0%
	€26 - €50	4%	12%	0%	3%	0%	6%
	€51 - €100	14%	6%	23%	13%	18%	13%
	Meer dan €100	80%	82%	69%	83%	82%	75%
	Gemiddelde (alle scholen)	€ 405	€ 439	€ 381	€ 408	€ 390	€ 397
	Gemiddelde (scholen die in rekening brengen)	€409 (n=92)	€439 (n=17)	€381 (n=13)	€408 (n=30)	€390 (n=17)	€424 (n=15)
Vwo	€0,-	4%	4%	4%	0%	6%	9%
	€1 - €25	1%	0%	4%	0%	3%	0%
	€26 - €50	4%	7%	0%	6%	0%	5%
	€51 - €100	13%	7%	24%	14%	9%	14%
	Meer dan €100	77%	81%	68%	80%	81%	73%
	Gemiddelde (alle scholen)	€372	€433	€350	€367	€356	€353
	Gemiddelde (scholen die in rekening brengen)	€389 (n=135)	€450 (n=26)	€365 (n=24)	€367 (n=35)	€380 (n=30)	€389 (n=20)
Havo	€0,-	4%	3%	0%	0%	8%	11%
	€1 - €25	1%	0%	3%	0%	3%	0%
	€26 - €50	5%	10%	7%	6%	0%	4%
	€51 - €100	10%	3%	17%	14%	8%	7%
	Meer dan €100	79%	83%	72%	81%	81%	78%
	Gemiddelde (alle scholen)	€352	€434	€324	€340	€341	€324
	Gemiddelde (scholen die in rekening brengen)	€368 (n=150)	€450 (n=28)	€324 (n=29)	€340 (n=36)	€373 (n=33)	€364 (n=24)
Vmbo	€0,-	11%	4%	7%	0%	13%	24%
	€1 - €25	4%	0%	4%	5%	4%	4%
	€26 - €50	18%	19%	26%	23%	15%	11%

		Totaal	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5
	€51 - €100	25%	23%	30%	30%	25%	20%
	Meer dan €100	43%	54%	33%	43%	44%	41%
	Gemiddelde (alle scholen)	€115	€130	€92	€123	€141	€8
	Gemiddelde (scholen die in rekening brengen)	€129 (n=168)	€135 (n=25)	€99 (n=25)	€123 (40)	€161 (n=43)	€115 (n=35)
Pro	€0,-	42%	31%	75%	33%	50%	20%
	€1 - €25	4%	4%	0%	0%	0%	20%
	€26 - €50	14%	15%	8%	67%	0%	0%
	€51 - €100	20%	31%	8%	0%	0%	20%
	Meer dan €100	20%	19%	8%	0%	50%	40%
	Gemiddelde (alle scholen)	€82	€73	€31	€25	€277	€124
	Gemiddelde (scholen die in rekening brengen)	€141 (n=29)	€106 (n=18)	€123 (n=3)	€37 (n=2)	€555 (n=2)	€155 (n=4)

* De totalen worden hier berekend op basis van scholen die geen missende waarden hebben op achterstandsscore. Dit kan daarom afwijken van de totalen in tabel 2.10.

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor excursies en reizen

De gemiddelde vrijwillige bijdrage aan excursies berekend over alle scholen varieert tussen 50 euro (pro) en 149 euro (gymnasium) (tabel 2.12). De meeste scholen vraagt hiervoor een vrijwillige bijdrage van ouders, met uitzondering van het pro waar 41 procent van de scholen geen bijdrage vraagt voor excursies. Op basis van de gesprekken met schooldirecteuren kan hieraan worden toegevoegd dat met name in de bovenbouwklassen de kosten voor excursies en reizen hoger kunnen zijn vanwege een buitenlandreis.

Tabel 2.12: Kosten excursies en reizen – spreiding en gemiddelde (opgave vo-scholen)

	Gymnasium	Vwo	Havo	Vmbo	Pro
€0,-	1%	2%	3%	10%	41%
€1 - €25	4%	1%	2%	14%	8%
€26 - €50	10%	14%	13%	28%	12%
€51 - €100	26%	28%	26%	29%	22%
Meer dan €100	59%	55%	56%	19%	16%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 150	€ 141	€ 145	€ 73	€ 84
	n=89	n=134	n=146	n=164	n=29
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 149	€ 137	€ 140	€ 65	€ 50
	n=90	n=137	n=151	n=182	n=49

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen

Meer dan de helft van de scholen geeft aan een speciaal programma of onderwijsconcept aan te bieden (tabel 2.13). De gemiddelde vrijwillige bijdrage van ouders aan speciale programma's berekend over alle

scholen bedraagt 117 euro (tabel 2.14). Echter, twee derde van de scholen vraagt hiervoor geen bijdrage (omdat ze geen speciale programma's hebben, of omdat ze er geen bijdrage ervoor vragen). Wanneer we alleen kijken naar de scholen die daadwerkelijk een vrijwillige ouderbijdrage vragen voor een speciaal programma, dan is het gemiddelde bedrag 366 euro. De werkelijk gevraagde bijdrage is voor het tweetalig onderwijs (tto) en de vrijeschool het hoogst (tabel 2.15). Voor de andere programma's is de bijdrage lager.

Tabel 2.13: In hoeverre bieden scholen specifieke programma's voor leerlingen aan?¹⁶

	n=255
Tweetalig onderwijs (tto)	15%
Cultuurprofielschool	5%
Versterkt taalaanbod (Goethe, Cambridge)	31%
Talent- of profielstroom	13%
Technasium	10%
Vrijeschool	5%
Anders (o.a. huiswerkklas, theaterklas, gymnasium)	15%
Nee, dit biedt onze school niet aan	43%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 2.14: Kosten speciale programma's - spreiding en gemiddelde (opgave vo-scholen)

	Alle schooltypen
€0,-	68%
€1 - €25	0%
€26 - €50	2%
€51 - €100	4%
Meer dan €100	25%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=93)	€ 366
Gemiddeld bedrag (alle scholen, n=291)	€ 117

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

¹⁶ Bij het trekken van de steekproef scholen voor de vragenlijst is geen rekening gehouden met onderwijsprofielen.

Tabel 2.15: Opbouw kosten speciale programma's (opgave vo-scholen)

	Gemiddelde van alle scholen (n=286-290)	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Speciale programma's			
- Vroeg vreemdetalenonderwijs (VVTO)/Tweetalig onderwijs	€ 44	€ 426	n=30
- Cultuurprofielschool	€ 1	€ 130	n=2
- Versterkt taalaanbod (Goethe, Cambridge)	€ 45	€ 250	n=51
- Talent- of profielstroom	€ 7	€ 117	n=18
- Technasium	€ 2	€ 59	n=10
- Vrijeschool	€ 11	€ 384	n=8

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten

Bijna twee derde van de vo-scholen vraagt een vrijwillige ouderbijdrage voor andere posten dan buitenschoolse activiteiten en een speciaal programma/concept (tabel 2.16). Als uitgangspunt geldt dat de vrijwillige ouderbijdrage niet voor al deze posten gebruikt dient te worden; voor kostenposten of activiteiten die standaard nodig zijn om naar school te kunnen gaan wordt opgeroepen om deze uit de lumpsum-financiering te betalen en niet met de vrijwillige ouderbijdrage (bijvoorbeeld kluisjes en drukmateriaal). De vaakst genoemde kostenpost zijn bijdrage aan feesten en vieringen. Bij de optie Anders worden veelal kosten genoemd die ook onder de categorie excursies zouden kunnen vallen, maar ook andere zaken als een activiteitenweek op school, de leerlingenraad, kunstlessen en schoolfoto's. De gemiddelde vrijwillige bijdrage voor deze kostenposten bedraagt 30 euro. Als wordt gekeken naar de scholen die daadwerkelijk een bijdrage vragen in deze categorie, bedraagt het gemiddelde 55 euro.

Tabel 2.16: Andere posten waarvoor scholen een vrijwillige ouderbijdrage vragen (opgave vo-scholen)

Andere posten waarvoor vo-scholen een VOB vragen	n=255
Feesten en vieringen	44%
Sport, ontspannen en toneel	29%
Ouderraad, medezeggenschapsraad	15%
Kopieer- of printkosten	14%
Kluisjes	13%
Anders (o.a. activiteiten)	13%
Identiteitsgebonden activiteiten	11%
Verzekeringen	10%
Drukwerk voor leerlingen, ouders zoals de schoolkrant	9%
Mediatheek, bibliotheek	8%
Automatisering en ICT	3%
Bijlessen die worden aangeboden door de school	2%
Taxi's of rolstoeltoegankelijke busjes voor schooluitjes	1%
Nee, we vragen geen vrijwillige ouderbijdrage voor bovengenoemde posten	37%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage vo

Ongeveer een derde van de scholen geeft korting of vrijstelling voor de vrijwillige ouderbijdrage, meestal op basis van inkomen of vanwege het aantal leerlingen per gezin (tabel 2.17).

Tabel 2.17: Korting of vrijstellingen bij vrijwillige ouderbijdrage (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=255
Ja, op basis van het aantal leerlingen per gezin	9%
Ja, korting op basis van inkomen	2%
Ja, korting op basis van instroommoment	2%
Ja, korting op basis van ... (anders: o.a. vertrouwen, vrijwilligheid)	2%
Ja, vrijstelling op basis van inkomen	11%
Ja, vrijstelling op basis van ... (anders: vnl. vrijwilligheid)	9%
Nee	65%
Weet ik niet	5%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.5 Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten

Acht procent van de scholen in het voortgezet onderwijs geeft aan geen financiële bijdrage van ouders te vragen. De belangrijkste reden die scholen hiervoor opgeven is dat ouders het niet kunnen en/of willen betalen.

Tabel 2.18: Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten (opgave vo-scholen)

Aandeel scholen vo zonder bijdrage in de schoolkosten	n=291
Sinds 2024-2025	1%
Sinds 2023-2024	2%
Sinds 2022-2023	2%
Sinds 2021-2022	1%
Al vóór 2021	1%
Wel kosten	92%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.3.6 Schoolgidsen vo

Uit de analyse van een steekproef van 75 schoolgidsen uit het voortgezet onderwijs komt naar voren dat bijna alle onderzochte vo-scholen een vrijwillige ouderbijdrage vragen. In twee derde van de schoolgidsen zijn bedragen opgenomen in de schoolgids. De scholen (n=51) waarvan de vrijwillige ouderbijdrage bekend is hanteren een bijdrage met een bandbreedte van gemiddeld 113-189 euro. In een deel (59%, n=44) van die gevallen komt daar nog een variabele ouderbijdrage bij. Dit kan variëren per leerjaar; of er extra vrijwillige bijdragen (categorie 4) gevraagd voor activiteiten, zoals kerstgala, (buitenlandse) schoolreizen, werkweek etc. Opvallend is dat deze laatste groep bijdragen in de schoolgids niet altijd vrijwillige ouderbijdrage worden genoemd. Minder dan de helft (45%, n=20) van de schoolgidsen geeft aan dat ook deze kosten expliciet vrijwillig zijn.

2.4 Vrijwillige ouderbijdrage gespecialiseerd onderwijs

Ongeveer helft van de scholen voor gespecialiseerd onderwijs vraagt een vrijwillige ouderbijdrage. De vrijwillige ouderbijdrage is in drie onderdelen uitgevraagd: een vrijwillige ouderbijdrage voor reizen en excursies, voor speciale programma's en voor overige kosten. De totale gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage is voor alle drie de vormen (sbo, so en vso) van gespecialiseerd onderwijs 24 euro (tabel 2.19). Daarnaast is in tabel 2.20 te zien dat in het vso de vrijwillige ouderbijdrage voor leerlingen met uitstroomprofiel 'vervolg-onderwijs' met 43 euro gemiddeld het hoogst is.

Tabel 2.19: Vrijwillige ouderbijdrage go - spreiding en gemiddelde uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave scholen)

	sbo (n=76)	so (n=52)	vso (n=126)
€ 0	46%	46%	58%
€1 - €25	13%	15%	10%
€26 - €50	25%	23%	13%
€51 - €100	14%	13%	13%
Meer dan €100	1%	2%	6%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€45 (n=41)	€45 (n=28)	€58 (n=53)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€24	€24	€24

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 2.20: Vrijwillige ouderbijdrage vso naar uitstroomprofiel– spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen)

	Vervolgonderwijs (n=82)	Arbeid (n=90)	Dagbesteding (n=84)
€ 0	56%	57%	58%
€1 - €25	1%	4%	7%
€26 - €50	13%	13%	12%
€51 - €100	13%	14%	14%
Meer dan €100	16%	11%	8%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€99 (n=36)	€83 (n=39)	€70 (n=35)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€43	€36	€29

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.4.1 Vrijwillige ouderbijdrage voor buitenschoolse/extra activiteiten

Ongeveer de helft van de go-scholen vraagt een vrijwillige bijdrage aan ouders voor excursies. De gemiddelde vrijwillige bijdrage aan excursies berekend over alle scholen varieert tussen 17 en 21 euro (tabel 2.21). Voor leerlingen die in het vso uitstroomprofiel dagbesteding zijn deze kosten lager dan voor de andere twee uitstroomprofielen (tabel 2.22). De exacte reden hiervoor is onbekend. Vermoedelijk krijgen deze leerlingen minder, of minder verre (goedkopere) excursies en reizen aangeboden.

Tabel 2.21: Vrijwillige ouderbijdrage voor excursies en schoolreisjes in het gespecialiseerd onderwijs – spreiding en gemiddelde, uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave go-scholen)

	sbo (n=76)	so (n=52)	vso (n=124)
€ 0	47%	50%	59%
€1 - €25	18%	17%	14%
€26 - €50	28%	29%	10%
€51 - €100	7%	4%	13%
Meer dan €100	0%	0%	4%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 36 (n=40)	€ 33 (n=26)	€ 50 (n=51)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 19	€ 17	€ 21

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 2.22: Vrijwillige ouderbijdragen voor excursies en schoolreisjes in het vso, uitgesplitst naar uitstroomprofiel – spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen)

	Vervolgonderwijs (n=82)	Arbeid (n=90)	Dagbesteding (n=84)
€ 0	56%	58%	60%
€1 - €25	4%	7%	10%
€26 - €50	15%	14%	11%
€51 - €100	12%	14%	15%
Meer dan €100	14%	8%	5%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 86 (n=36)	€ 72 (n=37)	€58 (n=33)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 38	€ 30	€ 23

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.4.2 Vrijwillige ouderbijdrage voor speciale onderwijsprogramma's, -concepten of profielen

De meeste scholen in het gespecialiseerd onderwijs bieden geen speciale onderwijsconcepten of -programma's aan. Ongeveer een kwart van de so en sbo scholen en zo'n tien procent van de vso scholen biedt een speciaal onderwijsconcept of -programma aan. Van deze scholen die een speciaal onderwijsconcept of -programma aanbieden, geeft maar één sbo school aan hiervoor kosten in rekening te brengen bij ouders. Het gaat hierbij om 37,50 euro voor het onderwijsconcept 'vrijeschool'. Overige scholen met speciale onderwijsconcepten hanteren hiervoor geen vrijwillige ouderbijdrage.

2.4.3 Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten

Minder dan de helft van de go-scholen vraagt een vrijwillige ouderbijdrage voor andere posten dan buitenschoolse activiteiten of een speciaal programma/concept (tabel 2.23). *Meestal gaat dit om een bijdrage aan feesten en vieringen. Bij de optie Anders worden veelal kosten genoemd die ook onder de categorie excursies zouden kunnen vallen, maar ook andere zaken als een kookcursus en budget voor als leerlingen iets op school breken.* De gemiddelde vrijwillige bijdrage voor deze kostenposten bedraagt tussen de 5 en 8 euro. Als gekeken wordt naar de scholen die daadwerkelijk een bijdrage vragen in deze categorie bedraagt het gemiddelde 18-37 euro (tabel 2.24). *Nota bene; niet al deze kostenposten mogen worden bekostigd met de vrijwillige ouderbijdrage, zoals kosten voor de mediatheek/bibliotheek, het huren van kluisjes, kopieer- of printkosten, automatisering en ICT en verzekeringen.*

Tabel 2.23: Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten, go (opgave go-scholen)

	Sbo (n=40)	So (n=28)	Vso (n=57)
Taxi's of rolstoeltoegankelijke busjes voor schooluitjes	0%	0%	2%
Bijlessen die worden aangeboden door de school	0%	0%	0%
Feesten en vieringen	28%	36%	25%
Sport, ontspannen en toneel	10%	7%	7%
Mediatheek, bibliotheek	0%	0%	0%
Drukwerk voor leerlingen, ouders zoals de schoolkrant	0%	0%	0%
Identiteitsgebonden activiteiten	3%	0%	0%
Ouderraad, medezeggenschapsraad	8%	4%	4%
Automatisering en ICT	0%	0%	0%
Verzekeringen	0%	0%	0%
Kluisjes	0%	0%	4%
Kopieer- of printkosten	0%	0%	2%
Anders (o.a. diplomauitreiking, schoolreis)	18%	11%	7%
Nee, we vragen geen vrijwillige ouderbijdrage voor bovengenoemde posten	60%	54%	65%

Tabel 2.24: Overige vrijwillige bijdragen go – spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen)

	Sbo (n=67)	So (n=50)	Vso (n=131)
€ 0	81%	78%	86%
€1 - €25	12%	10%	7%
€26 - €50	6%	8%	6%
€51 - €100	2%	4%	0%
Meer dan €100	0%	0%	1%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€18 (n=19)	€30 (n=13)	€37 (n=18)
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 6	€ 8	€ 5

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.4.4 Kortingsregelingen vrijwillige ouderbijdrage go

Ongeveer een derde van de sbo scholen geeft korting of vrijstelling voor de vrijwillige ouderbijdrage, meestal op basis van instroommoment (tabel 2.25). Ongeveer de helft van de so scholen geeft korting of vrijstelling voor de vrijwillige ouderbijdrage, deze is meestal gebaseerd op basis van inkomen. Voor het vso is te zien dat ongeveer een kwart van de scholen een vrijstelling of korting hanteert, die net zoals in het so vaak gebaseerd is op basis van inkomen.

Tabel 2.25: Kortingspercentages of vrijstellingen go (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	Sbo (n=38)	So (n=27)	Vso (n=57)
Ja, op basis van het aantal leerlingen per gezin	13%	7%	5%
Ja, korting op basis van inkomen	0%	11%	7%
Ja, korting op basis van instroommoment (voor groep 1 bijvoorbeeld)	16%	4%	4%
Ja, korting op basis van...(vrijwilligheid)	0%	4%	2%
Ja, vrijstelling op basis van inkomen	0%	22%	14%
Ja, vrijstelling op basis van...(vrijwilligheid)	13%	11%	2%
Nee	63%	56%	74%
Weet ik niet	0%	0%	2%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.4.5 Scholen go zonder bijdrage schoolkosten

Zo'n twintig (so) tot 43 procent (vso) van de scholen in het gespecialiseerd onderwijs geeft aan geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige ouderbijdrage te vragen (tabel 2.26). De belangrijkste reden die scholen opgeven om geen bijdrage te vragen is dat ouders het niet kunnen en/of willen betalen. Veel scholen benoemen ook kansengelijkheid als reden.

Tabel 2.26: Scholen go zonder bijdrage schoolkosten (opgave go-scholen)

	Sbo (n=76)	So (n=51)	Vso (n=127)
Sinds 2024-2025	4%	2%	2%
Sinds 2023-2024	9%	2%	11%
Sinds 2022-2023	4%	6%	14%
Sinds 2021-2022	4%	2%	3%
Al vóór 2021	0%	8%	13%
Wel kosten	79%	80%	57%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.4.6 Schoolgidsen go

Uit de analyse van 33 schoolgidsen uit het go komt naar voren dat 72% van de onderzochte scholen een vrijwillige ouderbijdrage heeft. In het vso is dat gemiddeld 33 euro. In het sbo loopt het erg uiteen van 25 tot 420 euro per leerling per jaar bij een vrijeschool voor speciaal basisonderwijs. In een kwart (24%, n=8) van de onderzochte schoolgidsen uit het go komen naast de vrijwillige ouderbijdrage andere kosten voor die onder categorie 4 vallen, zoals een- of meerdaagse schoolreizen en kamp. De bedragen die hiervoor worden gevraagd zijn onbekend.

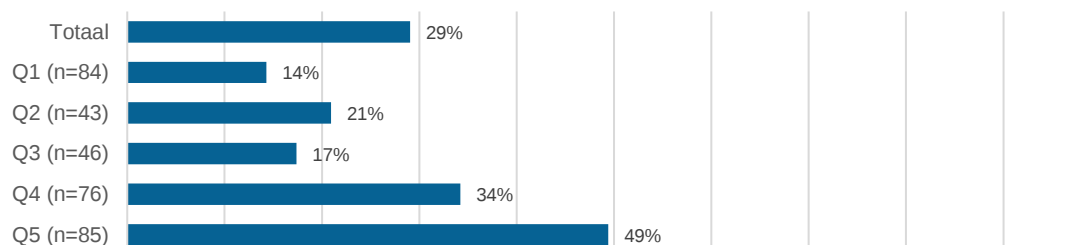
2.5 Hoogte van de Vrijwillige ouderbijdrage volgens ouders

2.5.1 Ouders po

Een grote meerderheid van de ouders die de oudervragenlijst invulden geeft aan niet naar de schoolkosten te hebben gekeken bij de schoolkeuze. Acht procent van hen heeft naar de schoolkosten gekeken vóórdat zij een school uitkozen voor hun kind.

Voor bijna een derde (29%) van de groep die vooraf de schoolkosten bekeek, speelden de kosten mee bij de schoolkeuze. Dit is niet voor alle scholen gelijk. In figuur 2.1 is te zien dat dit voor bijna de helft van de ouders met kinderen op scholen in het hoogste achterstandsscore-kwintiel geldt en in veel mindere mate voor de scholen met lagere achterstandsscores.

Figuur 2.1: Percentage ouders dat aangeeft dat de hoogte van de schoolkosten heeft meegespeeld bij de keuze voor deze school? (vraag gesteld aan ouders die vooraf naar de kosten hebben gekeken), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (bron: oudervragenlijst po n=334)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

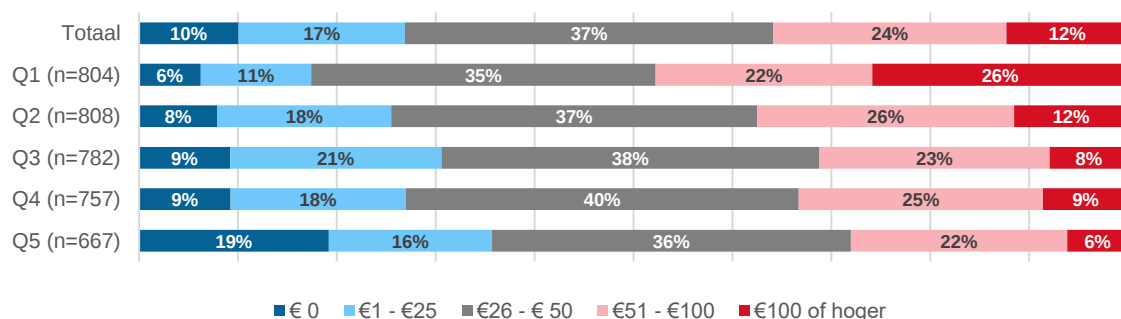
In de oudervragenlijst geeft 86 procent van de ouders aan dat er een vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd. Scholen met een hogere achterstandsscore hebben vaker geen vrijwillige ouderbijdrage (26% voor scholen in het hoogste achterstandsscore-kwintiel) dan scholen met lagere achterstandsscores (figuur 2.2). Aan de ouders die hebben aangegeven dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt, is een aantal vervolgvragen gesteld.

Figuur 2.2: Vraagt de school van uw kind u om een vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3496))

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

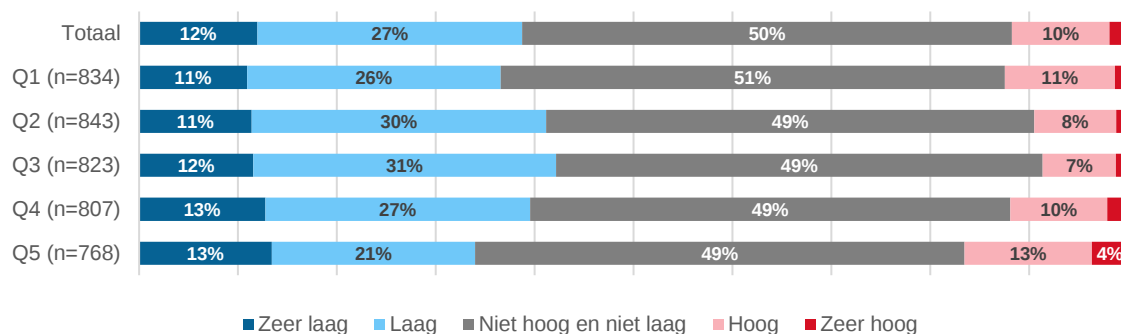
Figuur 2.3: Kosten VOB per kind per jaar, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst po, n=3818)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De helft van de ouders in het po geeft aan de totale schoolkosten niet hoog en niet laag te vinden. De groep die de schoolkosten (zeer) laag vindt (39%), is groter dan de groep die de schoolkosten (zeer) hoog vindt (12%). Bij de scholen met de hoogste achterstandsscores, vindt men de schoolkosten vaker (zeer) hoog (17%).

Figuur 2.4: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst po n=4075)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat ervan wordt betaald (zie tabel 2.27). Daarnaast is te zien dat deze spreiding ongeveer gelijk blijft in de onder- en bovenbouw.

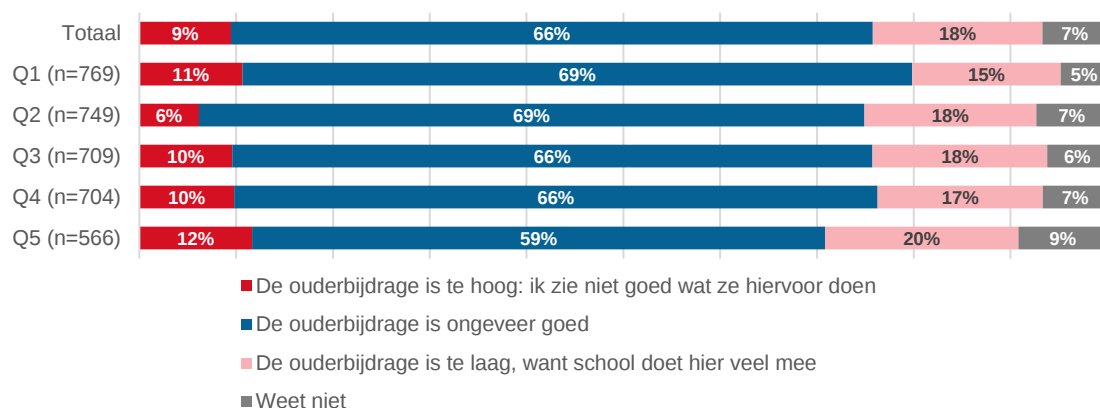
Tabel 2.27: Oordeel over hoogte vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders)

	Totaal n=3496	Onderbouw n=1530	Bovenbouw n=1966
De ouderbijdrage is te hoog: ik zie niet goed wat ze hiervoor doen	9%	9%	10%
De ouderbijdrage is ongeveer goed	66%	64%	68%
De ouderbijdrage is te laag, want school doet hier veel mee.	18%	20%	15%
Weet niet	7%	7%	6%

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore, is te zien dat het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer goed vindt, het grootst is bij de scholen in kwintielen Q1 en Q2, en het kleinst bij de scholen met de hoogste achterstandsscores (Figuur 2.5). Verder valt op dat in alle kwintielen het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage te laag vindt, groter is dan het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage te hoog vindt.

Figuur 2.5: Wat vindt u van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage als u kijkt naar wat ermee wordt gedaan? (bron: oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3497))

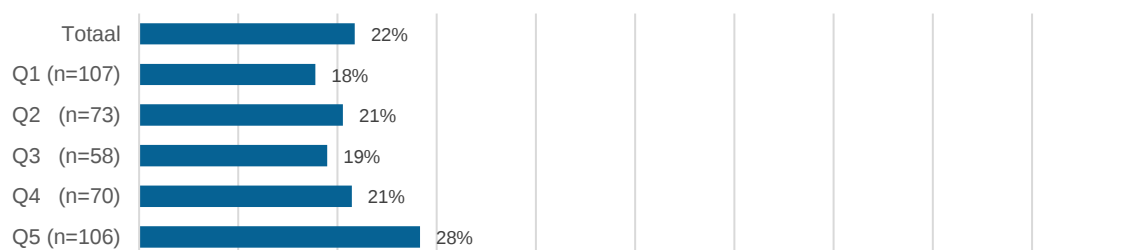

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.5.2 Ouders vo

Van de ouders met kinderen in het vo, geeft tien procent aan dat zij naar de kosten van de school (dit betreft alle kosten incl. vrijwillige ouderbijdrage) hebben gekeken voor zij de school uitkozen. Voor een vijfde (22%) van de vo-ouders die naar de kosten hebben gekeken (n=418), speelden deze een rol bij de schoolkeuze. Dit speelde sterker bij scholen met een hogere achterstandsscore, dan bij scholen met een lagere achterstandsscore (figuur 2.6).

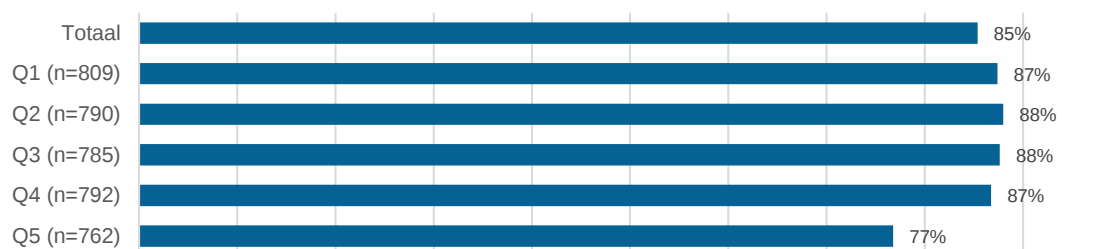
Figuur 2.6: Percentage ouders dat aangeeft dat de hoogte van de kosten heeft meegespeeld bij de keuze voor deze school? (Vraag gesteld aan ouders die vooraf naar de kosten hebben gekeken), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (bron: ouder-vragenlijst vo n=414)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Ook in het vo vormt de vrijwillige ouderbijdrage het voornaamste onderdeel van de schoolkosten. In de oudervragenlijst geeft 85 procent van de ouders aan dat er een vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd. Scholen met de hoogste achterstandsscores hebben vaker geen vrijwillige ouderbijdrage (23% voor scholen in Q5), dan scholen met lagere achterstandsscores (figuur 2.7). De overige kwintielen verschillen nauwelijks.

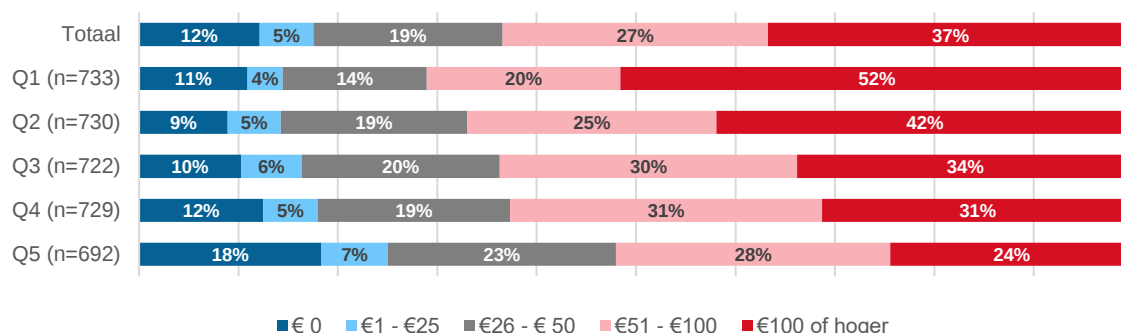
Figuur 2.7: Vraagt de school van uw kind u om een vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscores (n=3960)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Figuur 2.8 laat de spreiding in de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage zien. De meeste vo-scholen vragen 100 euro of meer per jaar per kind (37%); 27 procent vraagt tussen de 51 en 100 euro; negentien procent vraagt tussen de 26-50 euro; vijf procent vraagt minder dan 25 euro en twaalf procent van de scholen vraagt geen vrijwillige ouderbijdrage. Te zien is dat de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage sterk samenhangt met de achterstandsscore. Hoe lager de achterstandsscore, hoe meer scholen een hoge vrijwillige ouderbijdrage vragen, en hoe hoger de achterstandsscore, hoe meer scholen geen vrijwillige ouderbijdrage vragen.

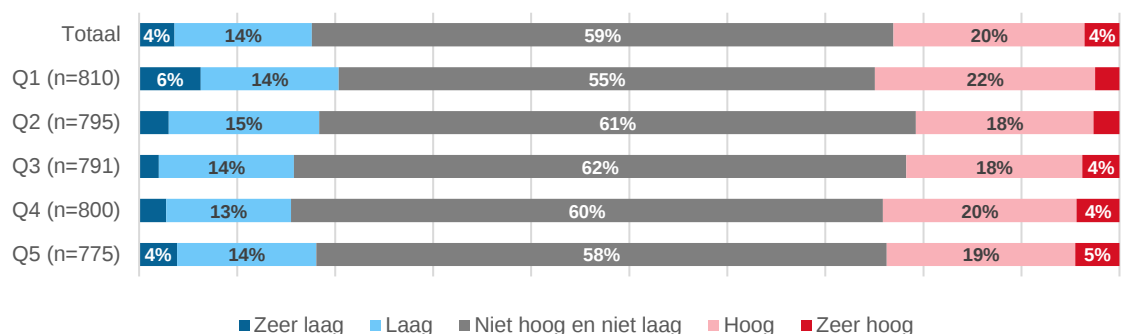
Figuur 2.8: Kosten VOB per kind per jaar, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst vo, n=3818)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

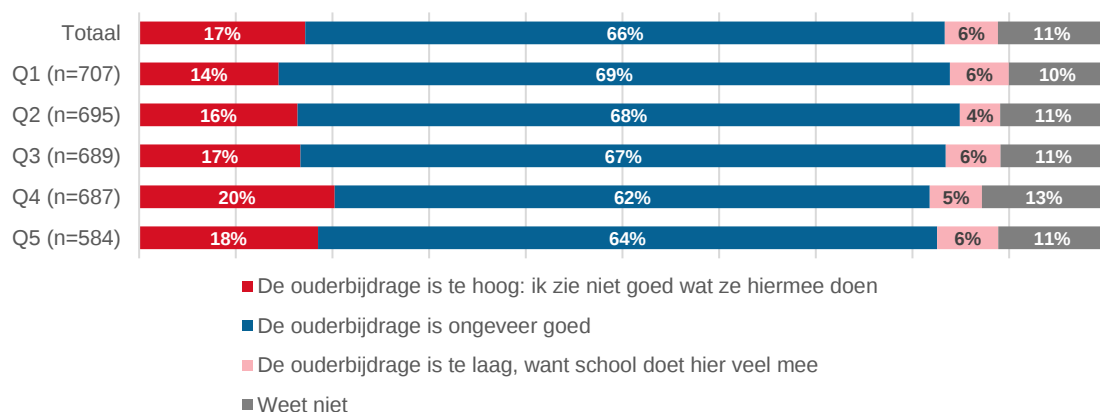
De meerderheid van de ouders vindt de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage niet hoog en niet laag (59%). Dit percentage fluctueert rond de zestig procent voor de verschillende kwintielen achterstandsscore (figuur 2.9). Achttien procent van de ouders vindt de vrijwillige ouderbijdrage (zeer) laag en 24 procent (zeer) hoog.

Figuur 2.9: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst vo n=3971)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Figuur 2.10: Wat vindt u van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage als u kijkt naar wat ermee wordt gedaan? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3362)

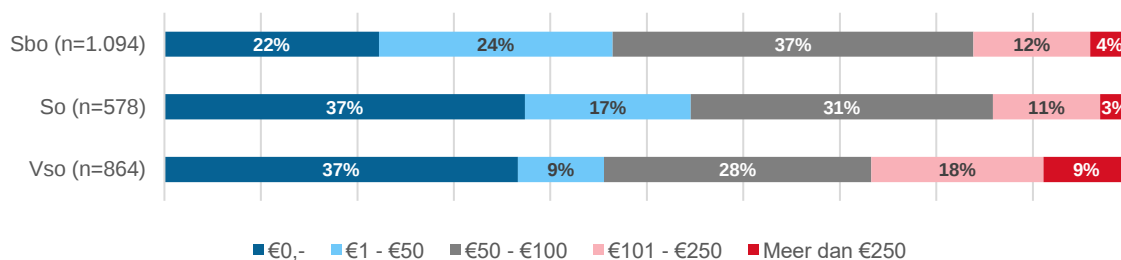
Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.5.3 Ouders go

Omdat ouders in het gespecialiseerd onderwijs doorgaans minder keuze hebben tussen verschillende scholen, is hier in tegenstelling tot in het po en vo niet gevraagd of zij zich vooraf hebben geïnformeerd over de schoolkosten, en in hoeverre deze zijn meegewogen in de schoolkeuze.

Gemiddeld betalen ouders in het gespecialiseerd onderwijs volgens eigen opgave tussen de 28 en 43 euro als vrijwillige ouderbijdrage aan de school. In figuur 2.11 is te zien dat de spreiding van de kosten in alle drie de onderwijsrichtingen ongeveer gelijk is.

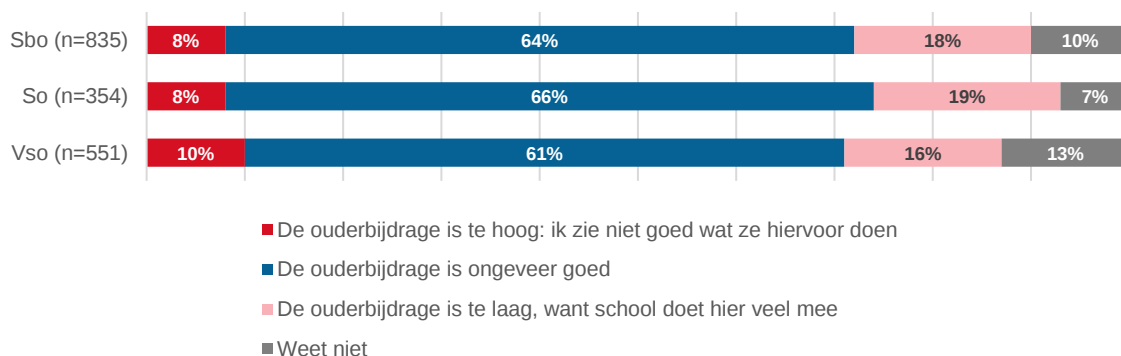
Figuur 2.11: Vrijwillige ouderbijdrage go – spreiding en gemiddelde, uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave ouders)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Een meerderheid van de ouders geeft aan dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt (69% in het sbo, 54% in het so en 57% in het vso). Aan de ouders die hebben aangegeven dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt, is een aantal vervolgvragen gesteld. De meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat ervan wordt betaald (zie figuur 2.12). Dit geldt voor alle drie de onderwijsrichtingen. Daarnaast vinden ouders in het vso de kosten net iets vaker te hoog, vergeleken met ouders met kinderen in het sbo en so.

Figuur 2.12: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar sbo so en vso (oudervragenlijst go n=1740)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

2.6 Interviews over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage

2.6.1 Interviews schooldirecteuren

Er is gesproken met vijftien schooldirecteuren, zes uit het po, acht uit het vo en twee uit het vso.

Primair onderwijs

Bijna alle geïnterviewde po-scholen geven aan dat er een vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd. Daarbij houden scholen er rekening mee dat deze niet door alle ouders betaald wordt.

“Ja, we hebben een vrijwillige ouderbijdrage, die relatief laag is. Die staat nu op 35 euro per leerling per jaar. Er wordt bewust gekozen voor dit bedrag, zodat we het zo laag mogelijk houden om het laagdrempelig te houden en ervoor te zorgen dat er kansengelijkheid is. We hebben best een grote groep ouders die de

vrijwillige ouderbijdrage betaalt. Tussen de 85 en 90 procent. En binnen dit budget gaan we het zo regelen dat iedereen mee kan doen.”.

Twee po-scholen benoemen daarnaast dat de vrijwillige ouderbijdrage wordt opgehaald door de Ouderraad. *“De vrijwillige ouderbijdrage is al een paar jaar hetzelfde, in het verleden is hij volgens mij wel iets opgehoogd. We hebben het geluk dat we een Ouderraad hebben die best fanatiek is met af een toe een markt organiseren of oud papier ophalen in het dorp. Dit bracht in het verleden veel geld op maar de oud-papierprijs is gedaald, dus die opbrengst is minder geworden.”*

Voortgezet onderwijs

Op een deel van de geïnterviewde vo-scholen is de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage afhankelijk van het leerjaar van de leerling. In andere scholen is de vrijwillige ouderbijdrage een vast bedrag ongeacht het leerjaar.

Daarnaast zijn er verschillende scholen die aangeven regelingen te hebben wanneer ouders niet alles kunnen betalen. Met ‘regeling’ wordt dan meestal bedoeld: deels of in termijnen betalen:

“School biedt de mogelijkheid van betalingsregelingen (termijnbetalingen) aan, hier wordt gebruik van gemaakt door ouders, maar niet veel.”

Daarnaast zijn er scholen die een (vrijwillige) solidariteitsbijdrage vragen, zoals:

“De vrijwillige ouderbijdrage is honderd euro, met een optie van vijf euro extra. Het doel is de kosten van ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen op te vangen, zodat alle leerlingen aan een activiteit kunnen deelnemen”

En:

“Ouders zijn lid van de Oudervereniging. Hiervoor betalen zij vijf euro per jaar, wat naar het Solidariteitsfonds gaat. Sommige ouders betalen op eigen initiatief een dubbele vrijwillige ouderbijdrage, uit solidariteit met gezinnen die het misschien wat minder hebben.”

Een andere school heeft een spaarregeling voor dure reizen in de bovenbouw:

“Vanaf dit jaar bieden we hiervoor een spaarplan dat begint in klas 1. Het spaarplan heeft drie doelen. Ten eerste bieden we de ouders de gelegenheid om het bedrag stukje bij beetje op te bouwen. Daarnaast krijgen we zo met het bestuur inzicht in de betalingsbereid van ouders. Tenslotte kan de school zo beter met de ouders communiceren wat het uiteindelijke budget is. Veel ouders maken hier gebruik van.”

Gespecialiseerd onderwijs (vso)

De geïnterviewde vso scholen geven aan dat ze brieven sturen naar ouders waarin duidelijk wordt vermeld dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is. Ook wordt benoemd dat men de vrijwillige ouderbijdrage niet wil verhogen, deels omdat men inschat dat de ouders het niet meer kunnen betalen.

“Precies zoals de wet voorschrijft. Wij sturen daar brieven over, waar het woord vrijwillig wel zes keer in genoemd wordt. (...) Sinds we de vrijwillige ouderbijdrage gebruiken is deze gelijk gebleven, dit is niet veranderd sinds de wetswijziging.”

Een andere schooldirecteur vertelt:

“Jarenlang is de vrijwillige ouderbijdrage niet verhoogd, omdat een deel van de ouders van de leerlingen rond de armoedegrens leeft. Wel willen deze ouders graag een bijdrage leveren. We krijgen nog steeds van 75 procent van de ouders de vrijwillige ouderbijdrage.”

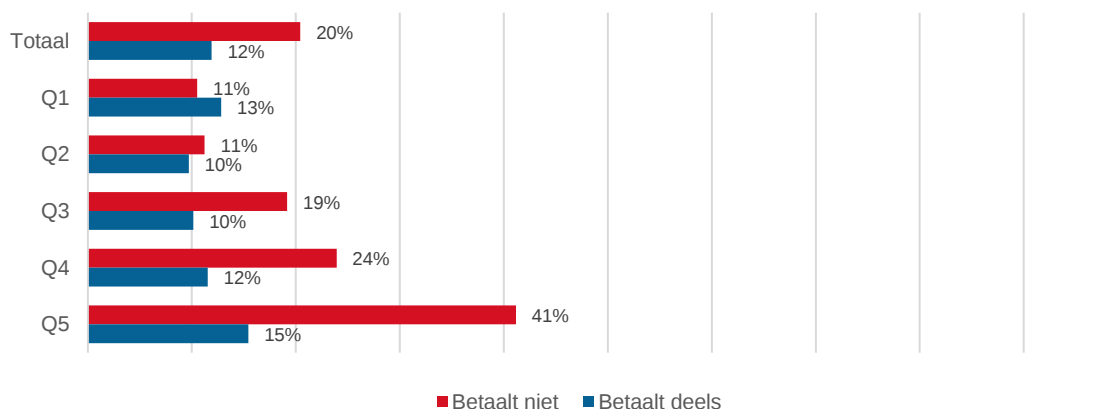
3 Betaalgedrag ouders

Dit hoofdstuk gaat in op onderzoeksvraag 3 over de effecten van de initiatiefwet op de bereidheid van ouders om de ouderbijdragen te betalen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen scholen met hoge en lage achterstandsscores en wordt ingegaan op factoren die een rol kunnen spelen bij het betalingsgedrag van ouders.

3.1 Betaalgedrag ouders primair onderwijs

Gemiddeld betaalt twintig procent van de ouders in het po de vrijwillige ouderbijdrage niet. Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (figuur 3.1) is te zien dat er grote verschillen zijn tussen scholen. Bij de scholen met de hoogste achterstandsscores (Q5) komt het bijna vier keer zo vaak voor dat ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen als bij de scholen met de lagere achterstandsscores (41% bij Q5 versus 11% bij Q1 en Q2). Als wordt gekeken naar het aandeel ouders dat maar een deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt, zijn de verschillen tussen scholen met verschillende achterstandsscores kleiner. Ook dit komt vaker voor bij scholen met een hogere achterstandsscore.

Figuur 3.1: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet (n=719) of deels betaalt (n=326), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (schatting po-scholen)

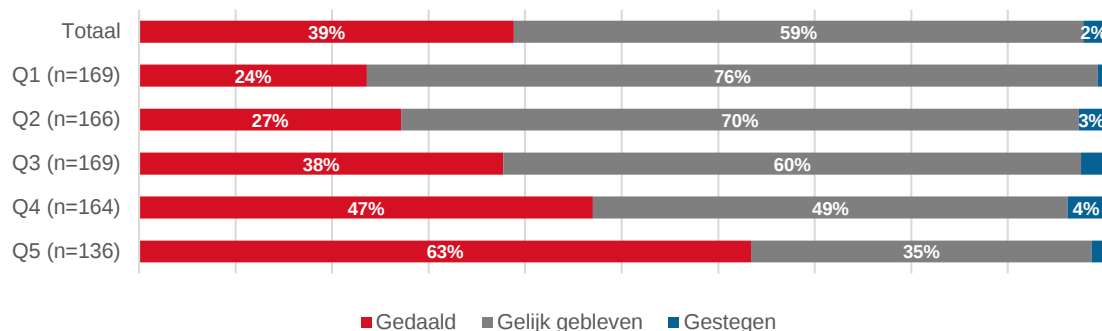

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Op de vraag naar de consequenties voor leerlingen als ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor o.a. excursies en speciale programma's uiteindelijk niet (geheel) betalen, zegt een overgrote meerderheid van de scholen (92%) dat dit geen verdere consequenties heeft. Geen enkele po-school geeft aan leerlingen uit te sluiten van activiteiten. De overige acht procent antwoordde 'anders namelijk' en noemt als mogelijke consequenties dat activiteiten in hun geheel mogelijk niet door kunnen gaan, of er wordt uitgeweken naar een goedkoper of gratis alternatief. Veel respondenten benadrukken dat niemand wordt uitgesloten: *"Alle leerlingen nemen deel aan alle activiteiten, resultaat bij minder inkomsten is dat de activiteiten aangepast worden naar het budget."* Een andere respondent schrijft: *"De betreffende activiteiten vinden vervolgens geen doorgang in hun huidige vorm. Er zal gezocht moeten worden naar gratis alternatieven. Kinderen die niet betalen worden niet uitgesloten van activiteiten."*

De meerderheid (59%) van de po-scholen merkt geen verschil in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage als gevolg van de wetwijziging. Bij veertig procent daalden de inkomsten echter, terwijl ze bij een fractie van de scholen (2%) juist stegen. In figuur 3.2 is te zien dat de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage vaker daalden bij scholen met een hoge achterstandsscore dan bij scholen met een lage achterstandsscore (63% gedaald bij Q5 versus 24% gedaald bij Q1).

Figuur 3.2: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (opgave po-scholen)

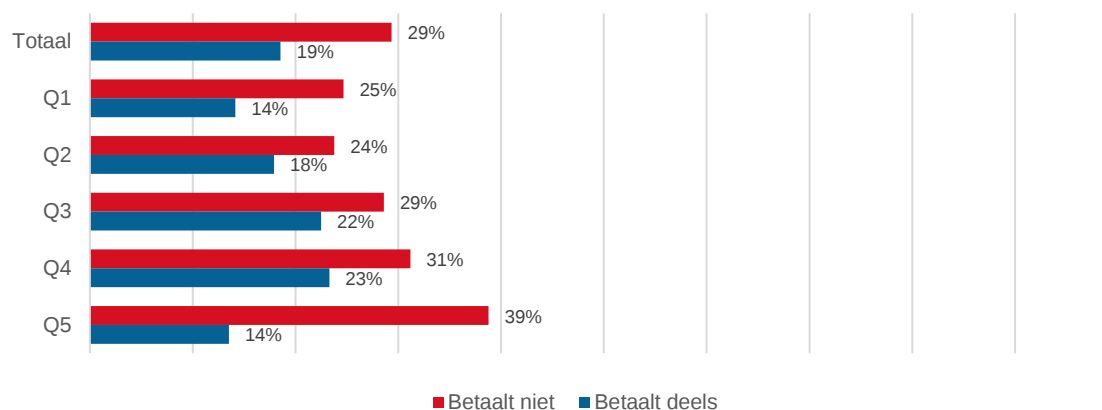

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.2 Betaalgedrag ouders voortgezet onderwijs

Gemiddeld betaalt bijna dertig procent van de ouders in het vo de vrijwillige ouderbijdrage niet. Net als in het primair onderwijs zijn er verschillen tussen scholen. Dit lijkt dit samen te hangen met de achterstandsscore (figuur 3.3). Hoe hoger de achterstandsscore, hoe groter het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaald is. Het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage deels betaald bedraagt gemiddeld negentien procent, ook dat varieert met de achterstandsscore, met een opvallende dip bij Q5. Mogelijk kiezen ouders bij deze scholen er vaker voor om de vrijwillige ouderbijdrage helemaal niet te betalen, dan een gedeelte te betalen.

Figuur 3.3: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet of deels betaald, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (schatting vo-scholen)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Bij de ruime meerderheid van de vo-scholen heeft het geen verdere consequenties voor leerlingen als de ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor excursies en speciale programma's (categorie 4) niet (geheel) betalen (86%). Eén procent van de scholen geeft echter aan dat leerlingen niet aan de betreffende activiteiten mogen deelnemen. De overige dertien procent antwoordde 'anders namelijk' en noemt als mogelijke consequentie dat reizen niet kunnen doorgaan. Sommige scholen hanteren een drempel; zij informeren ouders vooraf dat een activiteit pas door kan gaan, als minimaal een bepaald aandeel van de ouders (vaak 80-90%)

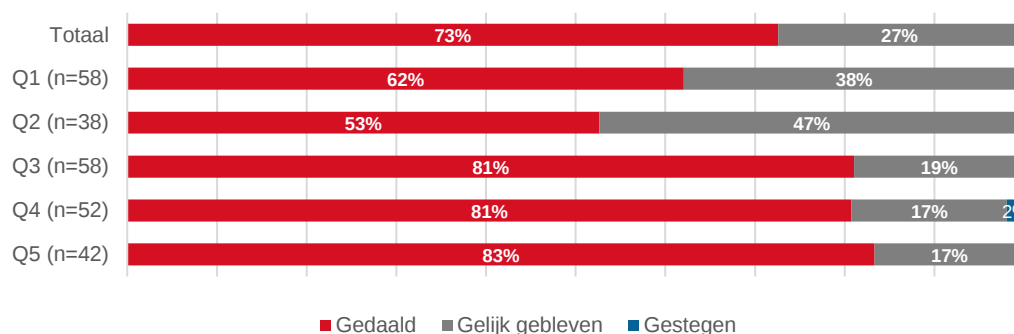
heeft betaald. “Als minder dan 80% heeft betaald, krijgen de ouders het geld terug en gaat de activiteit voor alle leerlingen niet door.”

Dit werkt echter niet overal: veel reizen worden lang van tevoren geboekt. “We gaan ernaar toe dat als in totaal niet 80% van de reizen betaald wordt, dat hele reizen niet door kunnen gaan. Dat vergt echter planning, want reizen worden bijna een jaar van tevoren geboekt. Individuele leerlingen mogen altijd mee op reis, als de reis doorgaat, ongeacht of hun ouders iets betaald hebben of niet.”

Andere scholen leggen het verschil zelf bij, en passen vervolgens het activiteitenprogramma voor het volgende jaar aan en sommige scholen zijn al gewend aan een beperkt budget: “We proberen de kosten heel laag te houden. Als we een kamp in de toekomst niet kunnen bekostigen omdat te veel ouders niet kunnen betalen dan moeten we subsidie onderzoeken of we stellen onze plannen bij.”

Bij bijna driekwart van de vo-scholen (73%) zijn de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage gedaald als gevolg van de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage. Bij de overige 27 procent bleven de inkomsten gelijk. Bij vo-scholen met een hogere achterstandsscore komt het vaker voor dat de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage zijn gedaald (83% bij Q5; 81% bij Q4) als gevolg van de wetswijziging, dan bij de scholen met lagere achterstandsscores (62% bij Q1 en 53% bij Q2).

Figuur 3.4: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (opgave vo-scholen)

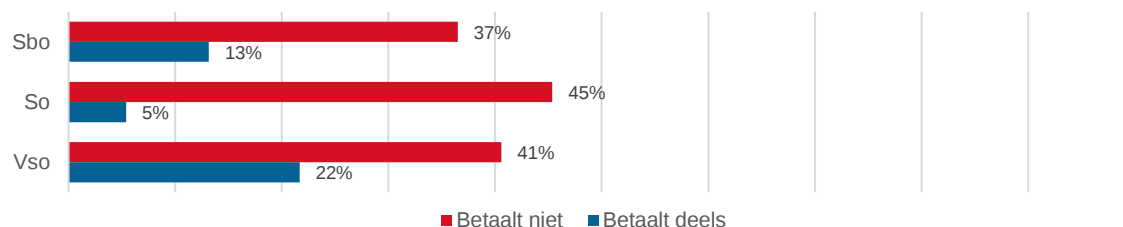

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.3 Betaalgedrag ouders gespecialiseerd onderwijs

In het go is het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt groter dan in het vo en po. In het sbo is het aandeel dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt 37 procent. In het vso en so gaat het om respectievelijk 41 en 45 procent. Binnen het go is het aandeel ouders dat een deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt het grootst in het vso (22%), gevolgd door sbo (13%) en so (5%)

Figuur 3.5: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet of deels betaald, uitgesplitst naar sbo, so en vso (schatting go-scholen)

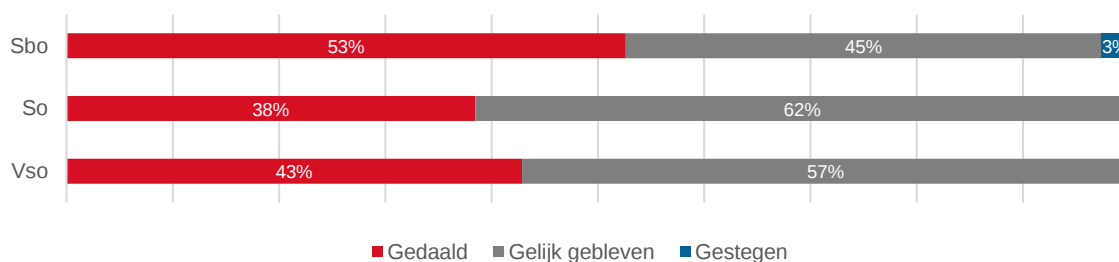

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Bij geen van de deelnemende scholen worden leerlingen uitgesloten van deelname aan activiteiten wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Enkele schoolleiders antwoordden ‘anders’, waarna zij toelichten dat niemand wordt uitgesloten, maar dat het wel consequenties kan hebben wanneer er teveel mensen niet betalen. Dan moeten er keuzes worden gemaakt: *“Sommige activiteiten kunnen dan helaas niet meer doorgaan of soberder doorgaan.”*

In figuur 3.6 is te zien dat de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage bij meer dan de helft van de sbo-scholen zijn gedaald (53%); in het vso en so was dit effect kleiner. In het so bleven de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage bij 62 procent van de scholen gelijk, en in het vso bij 57 procent van de scholen. Er zijn ook enkele sbo-scholen waar de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage stegen.

Figuur 3.6: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave go-scholen)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.4 Betaalgedrag ouders volgens oudervragenlijst

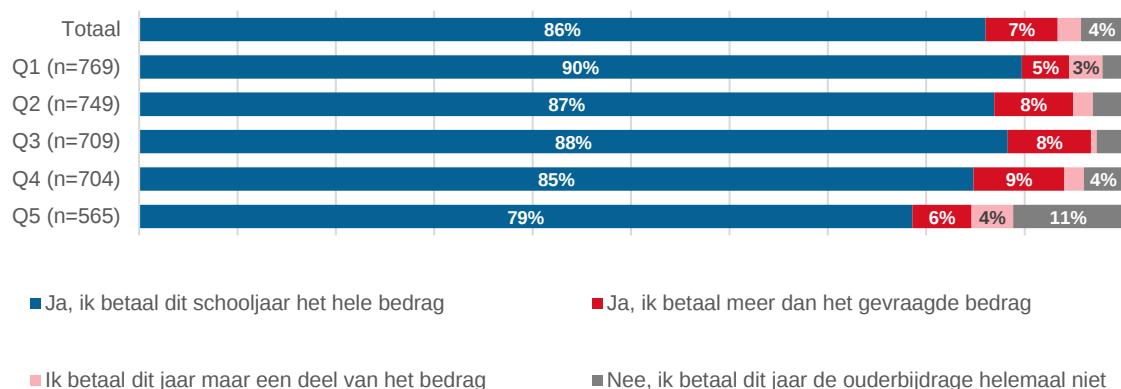
3.4.1 Betaalgedrag volgens ouders po

Volgens eigen opgave betaalt een ruime meerderheid van de ouders (86%) het hele bedrag dat als vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd. Zeven procent van de ouders betaalt meer dan het gevraagde bedrag; twee procent betaalt maar een deel en vier procent betaalt helemaal niet.

Als gekeken wordt naar achterstandsscores is te zien dat het aandeel ouders dat de hele vrijwillige ouderbijdrage betaalt lager is voor scholen met hogere kwintielen achterstandsscores (figuur 3.7). Ook het aandeel ouders dat de ouderbijdrage helemaal niet betaalt is groter in het kwintiel met de hoogste achterstandsscores.

Het aandeel ouders dat meer betaalt, fluctueert tussen de vijf en negen procent.

Figuur 3.7: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage? (bron: oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintiel achterstandsscore n=3.496)

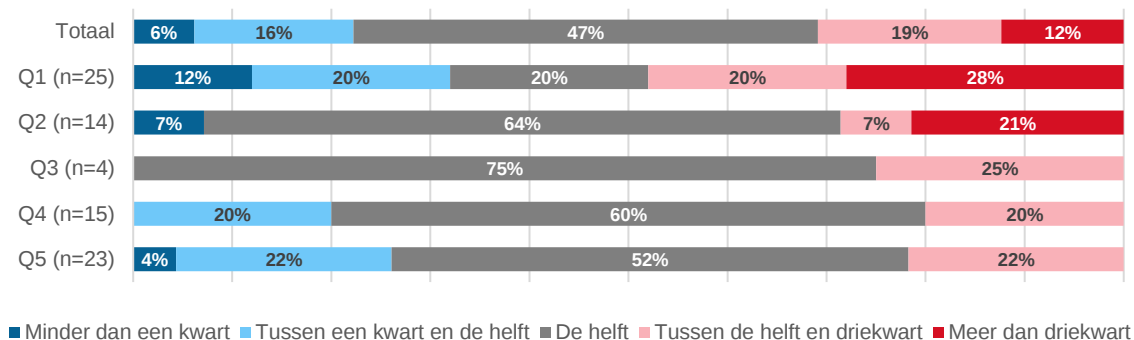

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Van de twee procent (n=83) respondenten in het po die aangaven maar een deel van de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage te betalen, betaalt de grootste groep (47%) de helft; 31 procent betaalde meer en 22 procent minder dan de helft.

Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore is te zien dat het bij de scholen in de laagste twee kwintielen vaker voorkomt dat ouders meer dan de helft of meer dan driekwart van de vrijwillige ouderbijdrage betalen (figuur 3.8). En dat bij scholen in Q1 er meer variatie lijkt te zijn in het deel van de vrijwillige ouderbijdrage dat wordt betaald dan bij de andere kwintielen.

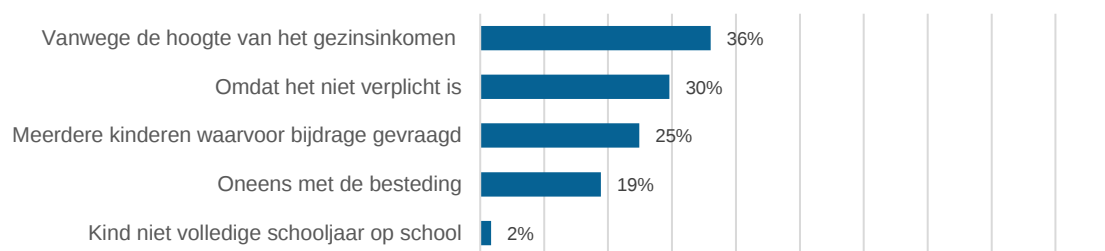
Figuur 3.8: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (bron: oudervragenlijst po, n=83)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Figuur 3.9 laat zien dat de hoogte van het gezinsinkomen (36%) en het feit dat de vrijwillige ouderbijdrage niet verplicht is (30%) de belangrijkste redenen voor po-ouders zijn om niet het volledige bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage te betalen. Een kwart geeft als reden dat er voor meerdere kinderen een vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd en een vijfde is het niet eens met de bestedingen. Ouders betalen soms niet omdat activiteiten soms niet doorgaan en omdat men weinig zicht heeft op wat ermee gebeurt.

Figuur 3.9: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)? (bron: oudervragenlijst po, n=233)

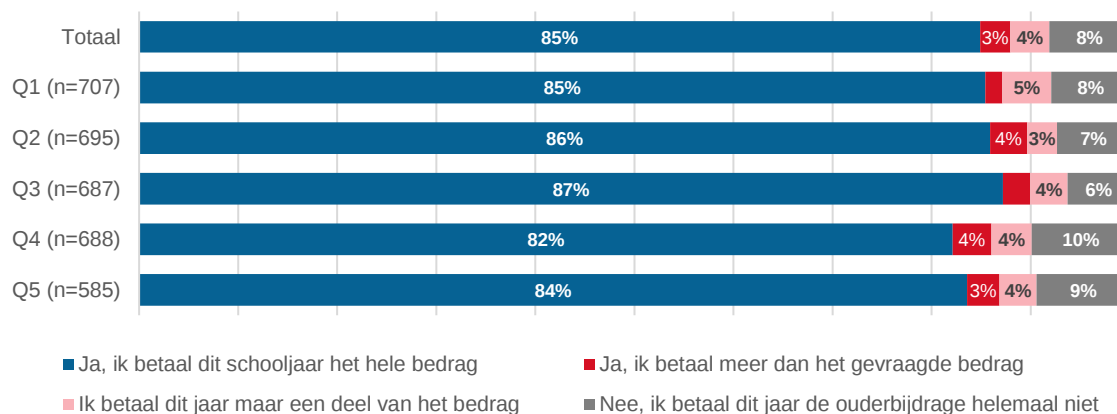

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.4.2 Betaalgedrag volgens ouders vo

Ook in het vo betaalt een ruime meerderheid van de ouders de volledige vrijwillige ouderbijdrage (85%). Drie procent van de ouders geeft aan meer dan het gevraagde bedrag te betalen, vier procent betaalt een deel en acht procent geeft aan de vrijwillige ouderbijdrage helemaal niet te betalen dit schooljaar. De verschillen tussen de verschillende kwintielen achterstandsscore zijn beperkt en bedragen maar enkele procentpunten (zie figuur 3.10).

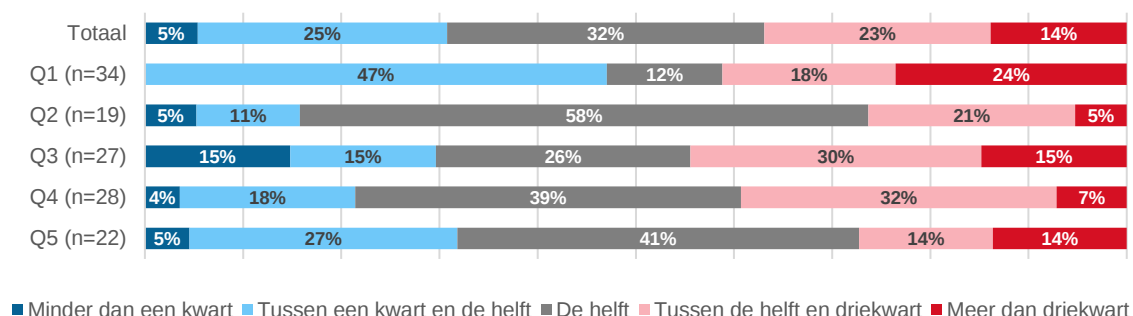
Figuur 3.10: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintiel achterstandsscore n=3362)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De bijdragen die worden betaald door de relatief kleine groep die de vrijwillige ouderbijdrage maar gedeeltelijk betaalt, verschillen erg (figuur 3.11). De grootste groep betaalt de helft (32%); vijf procent betaalt minder dan een kwart; een kwart (25%) betaalt tussen een kwart en de helft; 23 procent tussen de helft en driekwart en 14 procent betaalt meer dan driekwart van de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage.

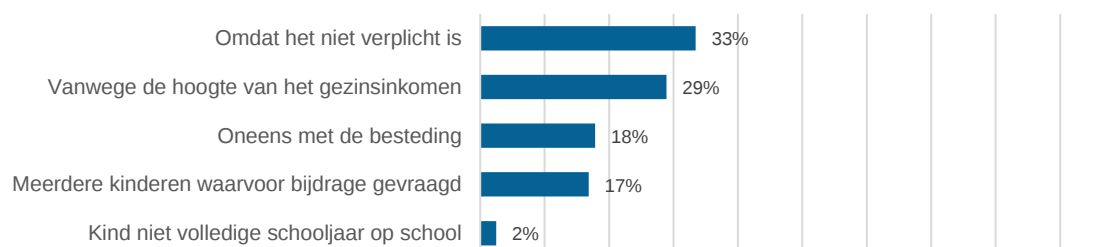
Figuur 3.11: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (bron: oudervragenlijst vo, n=130)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De meest genoemde reden om de vrijwillige ouderbijdrage niet, of maar gedeeltelijk te betalen is dat het niet verplicht is (33%), gevolgd door 'de hoogte van het gezinsinkomen' (29%). Een kleinere groep is het oneens met de besteding (18%) of heeft meerdere kinderen waarvoor een bijdrage wordt gevraagd (17%), zo laat figuur 3.12 zien. Als toelichting werden ook andere redenen genoemd om niet het volledige bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage te betalen. Deze hebben onder meer te maken met dat er al bijdragen worden gevraagd voor uitjes (N.B. deze bijdragen vallen ook onder de initiatiefwet VOB); dat niet duidelijk is waar het geld aan wordt besteed; algehele onvrede; en het feit dat kinderen geen gebruik maken van de uitjes. Ook geven enkelen als argument dat zij op andere vlakken al hoge kosten hebben of niet willen betalen voor anderen.

Figuur 3.12: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)? (bron: oudervragenlijst vo, n=410)

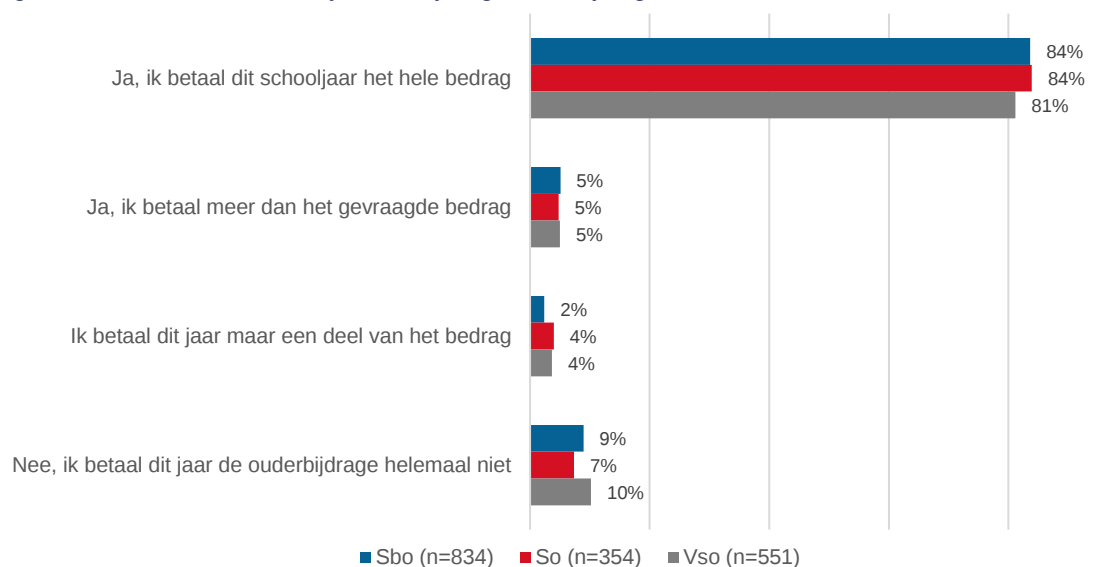

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.4.3 Betaalgedrag volgens ouders met kinderen in het gespecialiseerd onderwijs

Ook in het go betaalt de ruime meerderheid de vrijwillige ouderbijdrage (84% voor sbo en so en 81% voor vso). Het aandeel dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt, bedraagt tussen de zeven en tien procent; vijf procent betaalt meer dan het gevraagde bedrag (figuur 3.13).

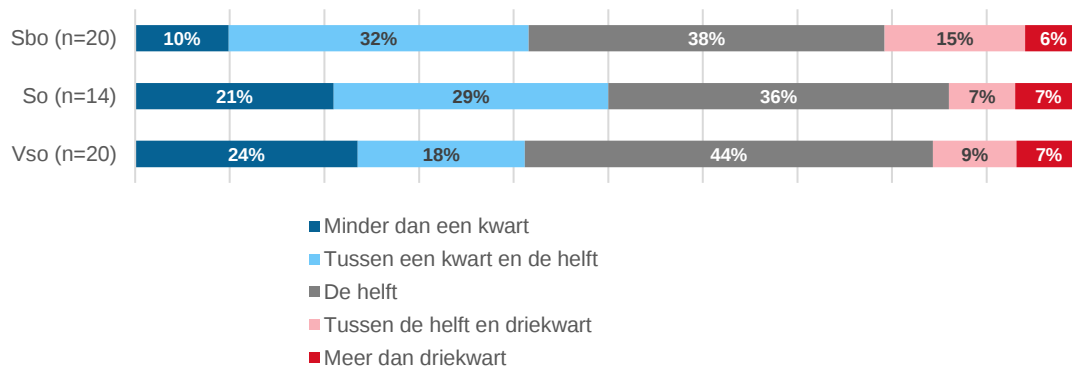
Figuur 3.13: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage?

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Van de kleine groep ouders die maar een deel van het bedrag betaalt, betaalt de meerderheid de helft (36-44%), gevolgd door een bedrag tussen een kwart en de helft (18-32%). Voor alle soorten gespecialiseerd onderwijs is de groep die minder dan de helft betaalt groter dan de groep die meer dan de helft betaalt (figuur 3.14).

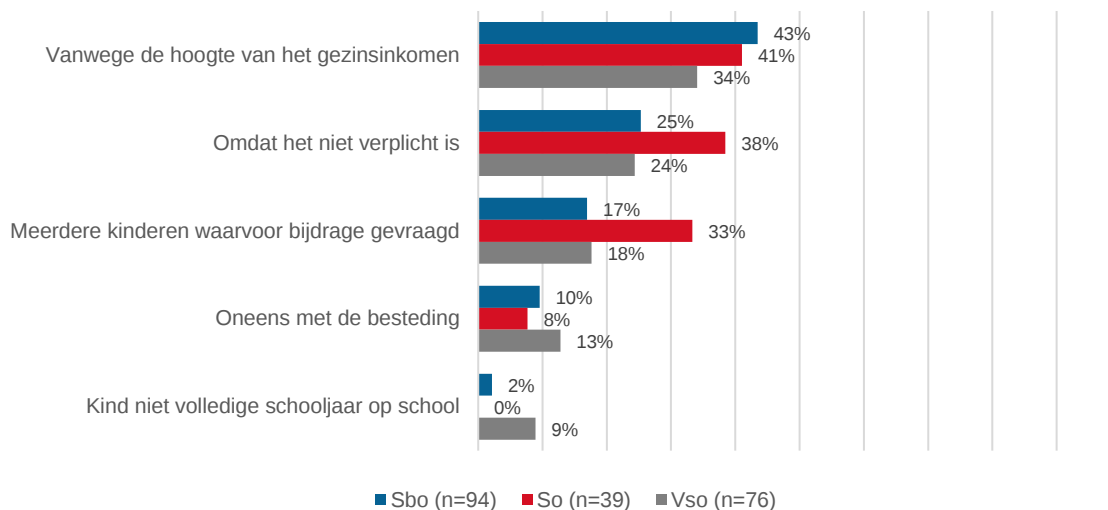
Figuur 3.14: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (opgave ouders go, alleen ouders die dit jaar maar een deel van het VOB-bedrag betalen)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Ook in het go zijn de hoogte van het gezinsinkomen en het feit dat de vrijwillige ouderbijdrage niet verplicht is de belangrijkste redenen om de vrijwillige ouderbijdrage niet, of niet geheel te betalen (figuur 3.15).

Figuur 3.15: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)?

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

3.5 Interviews over betaalgedrag ouders

3.5.1 Interviews schooldirecteuren

Net als uit de vragenlijst, komt ook uit de vijftien interviews met schooldirecteuren naar voren dat er grote verschillen bestaan tussen scholen. Tussen de vijftig en negentig procent van de ouders betaalt de vrijwillige ouderbijdrage, zo wordt ingeschat. Daarnaast merken veel van de geïnterviewde schooldirecteuren dat nu ook ouders met voldoende geld de vrijwillige ouderbijdrage niet meer betalen.

“Het betalingsgedrag is stabiel: ongeveer 20 procent betaalt niet. We krijgen wel eens donaties, maar niet via de vrijwillige ouderbijdrage.”

In het po is de vrijwillige ouderbijdrage veelal lager is dan in het vo. In het po is de betalingsbereidheid stabiel gebleven dan in het vo, maar ook hier geven directeuren aan dat niet alle ouders een bijdrage betalen.

“Ik weet dat er in het dorp ook wel iets speelt van: “Waarom zouden wij betalen als een ander niet betaalt?”. In die zin heeft de wet ook wel negatieve effecten.”

De betalingsbereidheid voor concrete activiteiten als excursies en reizen is veel groter (vaak 100%) dan voor de algemene vrijwillige ouderbijdrage, terwijl de bedragen voor de algemene vrijwillige ouderbijdrage doorgaans lager zijn.

Zoals ook getoond in figuur 3.4 merken de meeste geïnterviewde schooldirecteuren in het vo dat er meer ouders dan voorheen kiezen de vrijwillige ouderbijdrage niet te betalen:

“Er zijn ook gezinnen waarvan je weet dat ze het makkelijk zouden kunnen missen die het niet betalen, ik schat 10-15 procent.. Dat zie je ook als onbedoeld bijeffect.”

Een andere schooldirecteur vertelt:

“Sinds de ingang van de wet 1 augustus 2021, zie je dat mensen minder betalen. Er is een flink aantal ouders dat gewoon niet reageert. Je hebt ook een aantal ouders die wel zeggen te betalen, maar het vervolgens niet doen.”

In het vo houden scholen nu rekening met onzekerdere inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage:

“We merken dat betalingen teruglopen. We houden nu als grens aan dat 90 procent van de ouders betaald moet hebben om een activiteit door te laten gaan. (...) We hadden altijd ouders die niet betalen, maar dat worden er wel meer. Zo zijn er bijvoorbeeld ouders die juridisch onderlegd zijn en vinden dat we de reizen gratis aan moeten bieden. Dat zijn ouders die wel kunnen betalen, maar het niet willen.”

We vroegen de directeuren van scholen waar de betalingsbereidheid is afgenomen naar mogelijke verklaringen. Vooral in het vo wordt de wetswijziging benoemd. De geïnterviewden denken dat het duidelijker is geworden dat de kosten vrijwillig zijn. Deze scholen geven ook aan dat zij het aanbod hebben moeten veranderen door de veranderde betalingsbereidheid.

“Ik maak een jaarlijkse nacalculatie en daaruit blijkt dat nu dus maar 80 tot 85 procent betaalt. Mede daardoor gaat er dit jaar een werkweek niet door. Al waren er ook andere argumenten om met die werkweek te stoppen. Je merkt wel dat het niet-betalen toeneemt. Dat heeft denk ik ook te maken met Corona en alle prijsstijgingen. Als mensen dan de mogelijkheid krijgen om wel mee te mogen doen maar niet te betalen, dan is dat wel makkelijker.”

Een andere directeur vermoedt dat ouders uit onvrede de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen:

“De groep die gewoon niet betaalt is onevenredig groter geworden sinds de wetwijziging. De hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage maakt hierin weinig uit. Er zullen ouders tussen zitten die vinden dat ze al genoeg betalen voor school. Er zullen ook ouders tussen zitten die het niet eens zijn met beleid van de school, en niet willen betalen totdat er iets specifiek in het beleid verandert. En misschien is het soms ook een stukje laksheid: ik betaal ook wel eens een rekening te laat.”

Gespecialiseerd onderwijs (vso)

Een vso-school geeft aan dat ouders hetzelfde betalen als voor de wetswijziging.

“Ouders leveren nog steeds dezelfde bijdrage. Is het een probleem? We hebben natuurlijk liever dat ze wel betalen, maar je weet het ook, je houdt er rekening mee.”

Een andere vso-school geeft aan dat het contact met ouders intensiever is dan op het reguliere vo. *“Ouders weten dat ze naar school kunnen komen als er problemen zijn op welk vlak dan ook. Dat is op deze school anders dan bij regulier onderwijs, omdat ouders hier ook met een psycholoog of begeleider komen praten, maar ook kan school helpen met bijvoorbeeld sport. Contact met ouders is intensiever.”* Wat dit betekent voor het betalen van de vrijwillige ouderbijdrage is onduidelijk. Op deze school is een stabiel beeld zichtbaar.

Bij een andere vso-school zijn de ouders nog niet allemaal goed op de hoogte van de wet vrijwillige ouderbijdrage: *“En de doelgroep waarvoor de wet bedacht is, de ouders met weinig geld die zich misschien verplicht voelen om te betalen ook al zouden ze daardoor in de knel komen, denk je dat die op de hoogte zijn?”*

3.5.2 Interviews profielscholen

Om zicht te krijgen op de gevolgen van de wetswijziging op vormen van onderwijs die voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van financiële ouderbijdragen is er ook gesproken met vertegenwoordigers van twee profielen: de Vereniging voor Vrijescholen en Nuffic, dat toeziet op de tto-profielscholen.¹⁷

Vrijescholen

Bij de vrijescholen wordt de vrijwillige ouderbijdrage voornamelijk gebruikt voor materialen op school. Zoals materialen voor kunstlessen, maar ook tuintafels buiten. Het gaat niet om dure buitenlandse reizen, maar wel om uitjes naar een museum. Dit verschilt ook weer per school. Bij de vrijescholen lijken de bestedingen vanuit de vrijwillige ouderbijdrage niet te zijn veranderd als gevolg van de wetswijziging. Hierbij wordt opgemerkt

“ouders weten meestal ook dat als ze kiezen voor een vrijeschool, deze bijdrage erbij komt kijken.”

¹⁷ De interviews met stakeholders worden ook beschreven in §4.5, §5.5 en §6.4

Tweetalig onderwijs-profielscholen

Nuffic, dat toeziet op tweetalig onderwijs (tto) voor zo'n 35.000 leerlingen vertelt over het betaalgedrag van ouders dat ook tto-scholen in de knel komen door onzekerdere inkomsten. Sinds de wetswijziging en wordt er meer gekeken hoe de kosten omlaag kunnen. En Nuffic signaleert dat:

“voor het eerst in de geschiedenis komt het voor dat er scholen echt uit het netwerk stappen. Veelal scholen met een kleine afdeling tto, die zijn kwetsbaar”.

3.5.3 Interviews andere stakeholders

Leergeld Nederland

Leergeld Nederland heeft voorafgaand aan het nieuwe schooljaar in 2021 de lokale stichtingen Leergeld geadviseerd om niet meer voor de vrijwillige ouderbijdrage te betalen:

“Het zou immers niet meer nodig moeten zijn omdat kinderen niet uitgesloten mochten worden. Overigens waren en zijn de stichtingen vrij om van dit advies af te wijken. Het gaat altijd om maatwerk.”

Een aantal Leergeldstichtingen zijn met scholen (waar het aanbod door minder inkomsten uit vrijwillige ouderbijdrage onder druk staat) in gesprek om eventueel op individueel kindniveau toch bij te passen.

Leergeld Nederland signaleert dat de betalingsbereidheid vooral onder ouders met lagere inkomens is afgenomen. *“Dat laatste is – waarschijnlijk – mede een gevolg van het feit dat Leergeldstichtingen niet meer de vrijwillige ouderbijdrage voor deze ouders betalen. Doordat Leergeldstichtingen nu niet meer voor deze ouders betalen wordt het probleem beter zichtbaar. Wat hopelijk tot een oplossing leidt voor de kansengelijkheid die nu tussen scholen is ontstaan, met kansengelijkheid voor de leerlingen van scholen met weinig financiële middelen tot gevolg”.*

Jeugdeducatiefonds

Het Jeugdeducatiefonds (JEF)¹⁸ merkt ook dat er minder ouderbijdragen binnenkomen bij de scholen waar zij mee samenwerkt.

“We zien dat er ook scholen zijn die het helemaal laten zitten, aangezien dat wat er binnenkomt aan vrijwillige ouderbijdrage al bijna niet rendabel meer is om daar energie, tijd en druk op te zetten. Hierdoor gaat het budget dat JEF aan de scholen toebedeelt nu vaak naar de activiteiten die niet langer van de vrijwillige ouderbijdrage worden betaald.” Het JEF ziet nu een toename van aanvragen voor activiteiten. Dit komt deels ook door inflatie en door het wegvallen van gemeentelijke steun.

Het Jeugdeducatiefonds ontvangt meer aanvragen voor school-activiteiten:

“Zeker 25 tot dertig procent van de aanvragen zijn voor educatieve excursies, schoolkampen- en reizen. [...] steeds meer scholen vragen budget aan voor het soort zaken waar ouders gewoon geen middelen voor hebben, maar die de scholen voor de brede ontwikkeling wel noodzakelijk vinden (de educatieve excursies en schoolreisjes). Nu gemeenten niet langer op alle plekken nog bijspringen, vult JEF dit gat op. Al zijn er nog wel een paar gemeenten die vanuit Stichting Leergeld nog steeds helpen.

En, omdat de scholen een vast budget hebben, gaan deze aanvragen ten koste van andere doelen waar het fonds voor kan worden ingezet:

“We zien wel dat de educatieve activiteiten nu ten koste gaan van andere dingen waar het budget aan besteed kan worden. Op die manier knelt het nu wel op de steun die wij [JEF] aan scholen geven. Het wordt lastiger voor de scholen om keuzes te maken, stel je hebt een kind dat een bril of een rekenmachine nodig heeft én een hele klas die op schoolreisje wil... Dat zijn moeilijke keuzes”.

Daarnaast de teruglopende inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage signaleert het Jeugdeducatiefonds een toename in kosten:

¹⁸ <https://www.jeugdeducatiefonds.nl/voor-scholen>

“We zien we dat het allemaal steeds duurder wordt. De inflatie heeft dus ook op al die kostenposten gedrukt. Ook het aantal scholen dat betrokken is, is toegenomen. Al is het lastig om daar grip op te krijgen: Het Jeugdeducatiefonds groeit sowieso elk jaar.

4 Communicatie, informatievoorziening en inspraak

Dit hoofdstuk gaat in op de communicatie en informatievoorziening door scholen met betrekking tot de regels uit de initiatiefwet. Worden de regels nageleefd door de scholen? Zijn er verschillen tussen po-, vo- en go-scholen? En zijn er verschillen tussen de daadwerkelijke informatievoorziening vanuit de scholen en de perceptie van ouders over de informatievoorziening?

Hiermee geeft dit hoofdstuk een antwoord op onderzoeksvraag 1.

Zoals in de inleiding beschreven moet de vrijwillige ouderbijdrage voor extra activiteiten expliciet vrijwillig zijn. Daarnaast gelden er regels over de informatievoorziening in de schoolgids. In de schoolgids moet vermeld staan: hoe hoog de vrijwillige ouderbijdrage is; voor welke extra activiteiten het geld wordt gebruikt; dat de ouderbijdrage voor extra activiteiten altijd vrijwillig is en dat leerlingen altijd mogen meedoen met alle extra activiteiten die de school organiseert, ook als hun ouders niet betalen.¹⁹

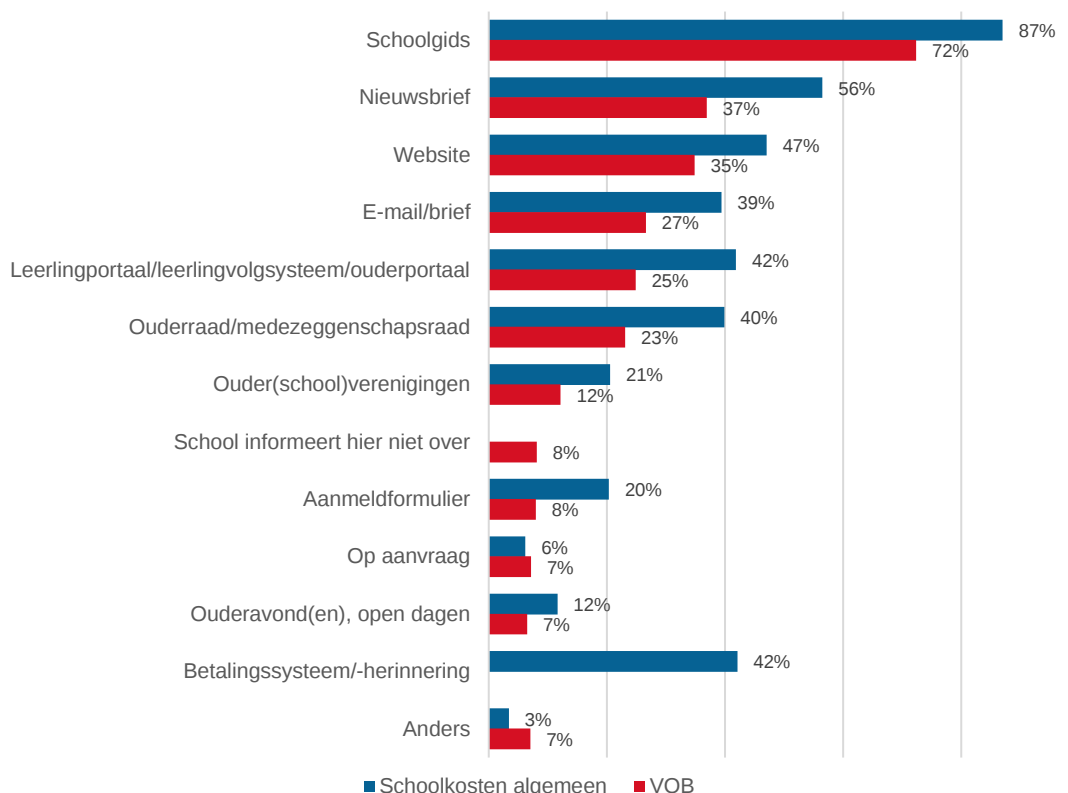
4.1 Communicatie, informatievoorziening en inspraak primair onderwijs

4.1.1 Informatievoorziening po

Er zijn veel manieren om ouders te informeren over de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage en de schoolkosten. Vermelding in de schoolgids is wettelijk verplicht, en de meeste scholen zeggen dit ook te doen: 72 procent van de po-scholen informeert ouders over de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage via de schoolgids; ruim een derde (37%) doet dit (ook) via een nieuwsbrief; 47 procent via de website; 27 procent via een e-mail of brief en een kwart via het ouderportaal. Acht procent van de scholen geeft aan hier niet over te informeren. In figuur 4.1 is te zien dat ouders bij meer scholen worden geïnformeerd over de schoolkosten, dan over de vrijwillige ouderbijdrage.

19 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financiering-onderwijs/vraag-en-antwoord/is-de-vrijwillige-ouderbijdrage-op-de-basis-school-en-middelbare-school-verplicht> geraadpleegd op 6-11-2025

Figuur 4.1: Via welke kanalen informeert school de ouders over de schoolkosten en de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage (VOB)*? (opgave po-scholen n=870)

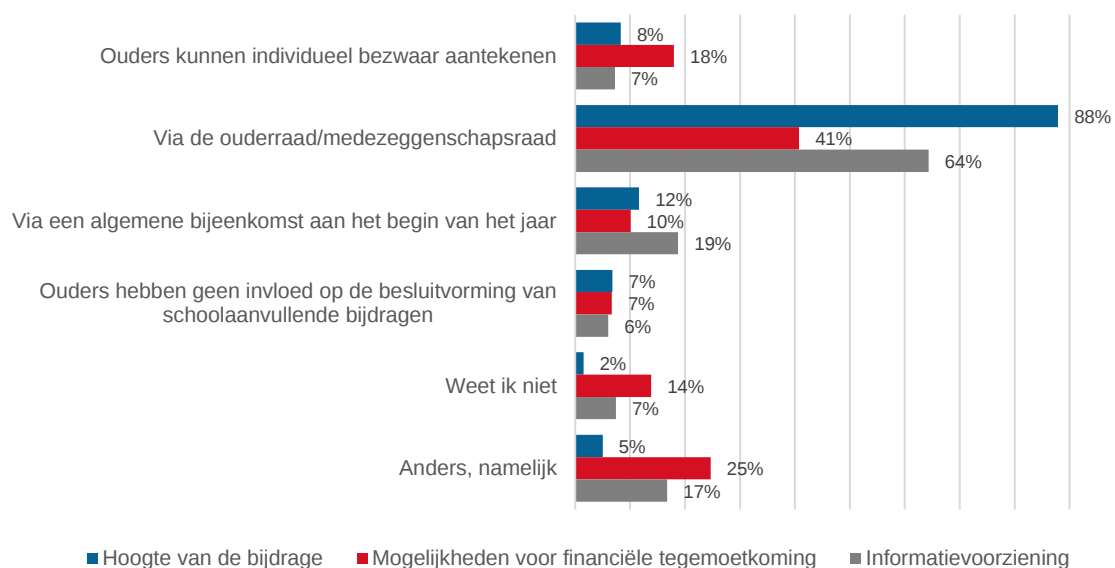
* D.w.z. dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen.

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.1.2 Inspraak ouders po

Figuur 4.2 toont de manieren waarop ouders kunnen worden betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de ouderbijdrage, eventuele mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming en verdere informatie. De medezeggenschapsraad wordt hier het vaakst bij betrokken; bij 88 procent van de deelnemende po-scholen worden zij betrokken bij de hoogte van de bijdrage. Bij 64 procent wordt de MR betrokken bij de informatievoorziening en bij 41 procent bij mogelijkheden voor tegemoetkoming. Dat dit zoveel minder vaak voorkomt, ligt mogelijk aan het feit dat het bij veel scholen geen onderwerp is. Een deel van de scholen brengt het ter sprake bij een algemene bijeenkomst aan het begin van het schooljaar.

Figuur 4.2: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? (op-gave po-scholen, n=868)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.1.3 Schoolgidsen po

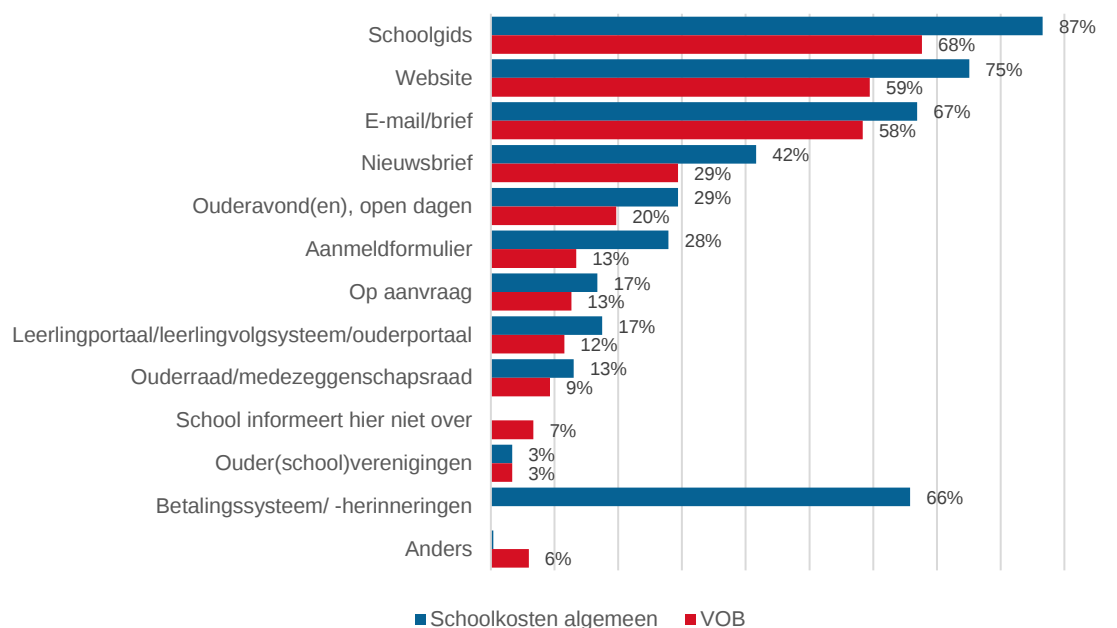
Uit de analyse van een steekproef van 95 schoolgidsen uit het po, bleek dat in de meeste schoolgidsen (92%) expliciet staat benoemd dat het betalen van de vrijwillige ouderbijdrage geen voorwaarde is om aan activiteiten mee te mogen doen, en dat leerlingen dus niet zullen worden uitgesloten van deelname als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Van de acht scholen die dit niet expliciet vermelden, was er ook geen openbare informatie beschikbaar over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage.

4.2 Communicatie, informatievoorziening en inspraak voortgezet onderwijs

4.2.1 Informatievoorziening vo

Alle scholen informeren ouders over de schoolkosten, het vaakst via de schoolgids, website, e-mail/brief en het betalingssysteem (figuur 4.3). Iets minder dan een derde (29%) informeert ouders ook bij ouderavonden en/of open dagen. Over de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage informeert zeven procent van de vo-scholen de ouders niet; de overige scholen doen dat wel. De belangrijkste kanalen om de ouders te informeren over de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage zijn de schoolgids (68%), de website (59%) en via e-mail/nieuwsbrief (58%).

Figuur 4.3: Via welke kanalen informeert school de ouders over de schoolkosten en de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage?* (opgave vo-scholen n=269, meer antwoorden mogelijk)

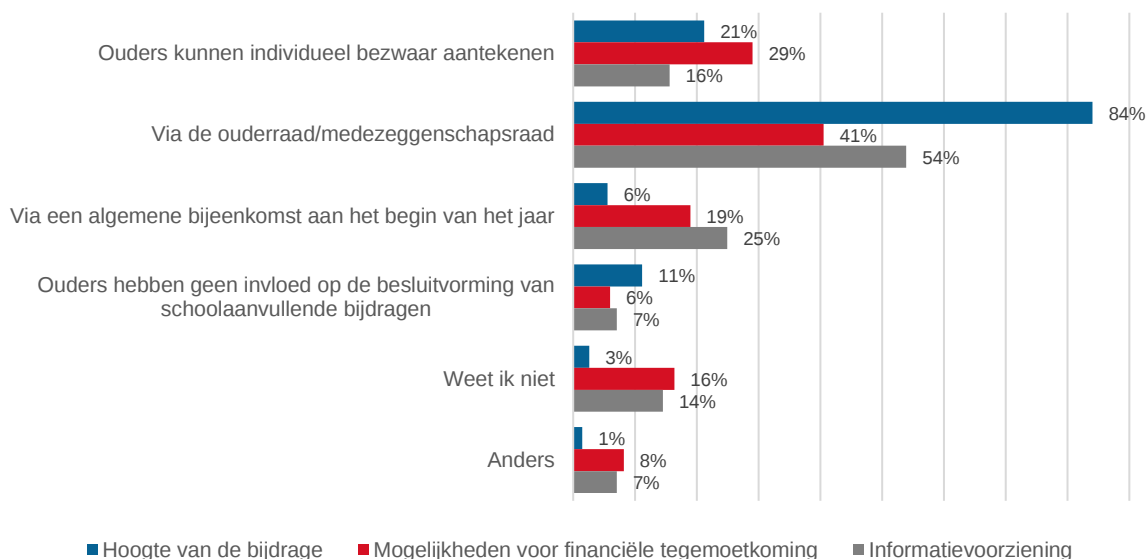
*D.w.z. dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen?

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.2.2 Inspraak ouders vo

Op de meeste scholen worden ouders via de ouderraad/medezeggenschapsraad betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten en – zij het op minder scholen – hebben ouders via deze weg ook inspraak op de informatievoorziening en de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming. Bij ongeveer een vijfde van de scholen (16-29%) kunnen ouders individueel bezwaar aantekenen en bij een vergelijkbaar deel worden ouders bij een bijeenkomst aan het begin van het jaar betrokken bij besluitvorming over de informatievoorziening en de mogelijkheden voor tegemoetkoming. Bij zes tot elf procent van de scholen hebben ouders geen inspraak op de drie bevroegde aspecten van de schoolkosten. Uit de toelichtingen bij de antwoordcategorie 'anders' kunnen we afleiden dat veel respondenten bij de beantwoording van de vragen naar inspraak op de informatievoorziening en financieringsmogelijkheden voor ouders en niet zozeer dachten aan inspraak op deze aspecten maar de maar aan de informatievoorziening en financieringsmogelijkheden zelf.

Figuur 4.4: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave vo-scholen n=269)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.2.3 Schoolgidsen vo

In de steekproef van 75 geanalyseerde schoolgidsen²⁰ in het vo, komt het zes keer (8%) voor dat de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt benoemd; twaalf keer (21%) wordt niet expliciet benoemd dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is, en negentien keer (25%) wordt niet expliciet gemaakt dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten van activiteiten die worden bekostigd op basis van de vrijwillige ouderbijdrage, wanneer ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet, of niet geheel betalen. Ook vraagt 59 procent (n=44) van de scholen naast een 'algemene' vrijwillige ouderbijdrage extra bijdragen die onder categorie 4 vallen (voor excursies of reizen). Hierbij is nog minder vaak expliciet in de schoolgids aangegeven dat de bijdragen vrijwillig zijn, dit gebeurt bij nog niet de helft van de scholen die extra vrijwillige bijdragen vragen in categorie 4 (45% n=20). Ook wordt er in minder dan de helft van de schoolgidsen expliciet aangegeven dat het niet betalen van deze kosten in categorie 4 geen reden is om leerlingen van activiteiten uit te sluiten (45%, n=20).

4.3 Communicatie, informatievoorziening en inspraak gespecialiseerd onderwijs

4.3.1 Informatievoorziening go

Ook in het gespecialiseerd onderwijs informeren de meeste scholen ouders over de schoolkosten en de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage via de schoolgids (zie tabel 4.1). Verder informeert een substantieel deel van de scholen ouders (ook) via de nieuwsbrief, via e-mail/brief, het leerlingportaal en/of de website. Vso scholen informeren vaker via e-mail dan de so en sbo scholen, en sbo scholen gebruiken vaker de nieuwsbrief vergeleken met de andere twee schooltypen.

²⁰ Gestratificeerd naar onderwijssector en achterstandsscore, zie ook paragraaf 1.3.3.

Tabel 4.1: Via welke kanalen informeert school de ouders over de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage?* (opgave go-scholen, meer antwoorden mogelijk)

	Sbo (n=49)	So (n=37)	Vso (n=73)
School informeert hier niet over	4%	8%	8%
Aanmeldformulier	6%	3%	7%
Nieuwsbrief	35%	14%	19%
E-mail/brief	31%	16%	27%
Website	33%	19%	25%
Schoolgids	67%	68%	68%
Ouderavond(en), open dagen	8%	3%	22%
Ouder(school)verenigingen	4%	0%	1%
Leerlingportaal/leerlingvolgsysteem/ouderportaal	31%	14%	30%
Ouderraad/medezeggenschapsraad	10%	0%	10%
Op aanvraag	8%	5%	8%
Anders (o.a. via het betalingssysteem)	8%	14%	8%

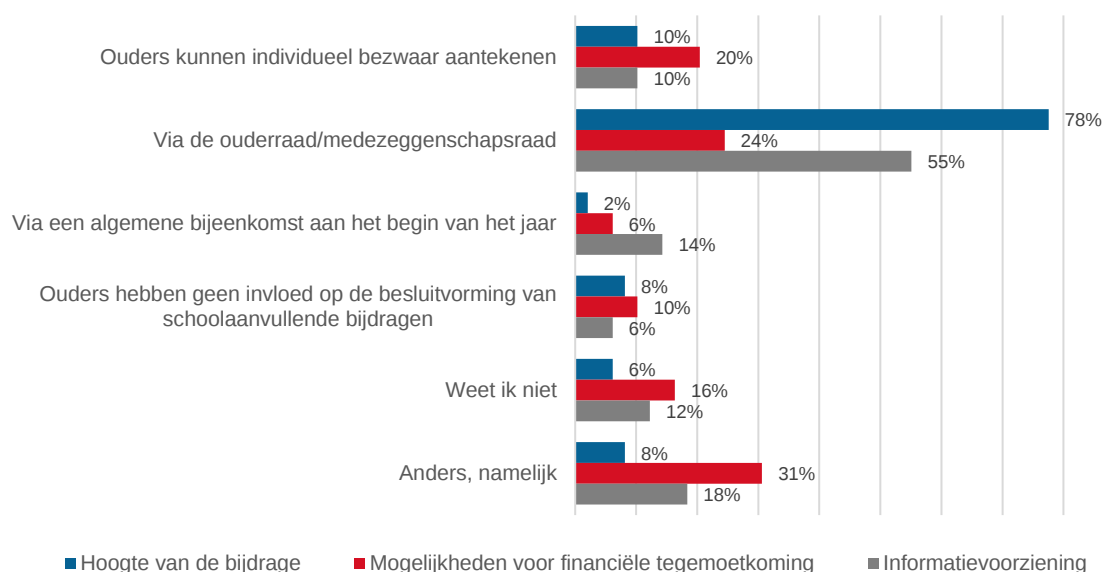
*D.w.z. dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen.

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.3.2 Inspraak ouders go

Op de meeste sbo scholen worden ouders via de ouderraad/medezeggenschapsraad betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten en – zij het op minder scholen – hebben ouders via deze weg ook inspraak op de informatievoorziening en de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming (zie ook figuur 4.5). Bij een vijfde van de sbo-scholen kunnen ouders individueel bezwaar aantekenen bij de mogelijkheden voor tegemoetkoming. Bij zes tot tien procent van de sbo scholen hebben ouders geen inspraak op de drie bevraagde aspecten van de schoolkosten. Uit de toelichtingen bij de antwoordcategorie 'anders' is af te leiden dat veel respondenten bij de beantwoording van de vragen naar inspraak op de informatievoorziening en financieringsmogelijkheden voor ouders niet zozeer dachten aan inspraak op deze aspecten, maar aan de informatievoorziening en financieringsmogelijkheden zelf.

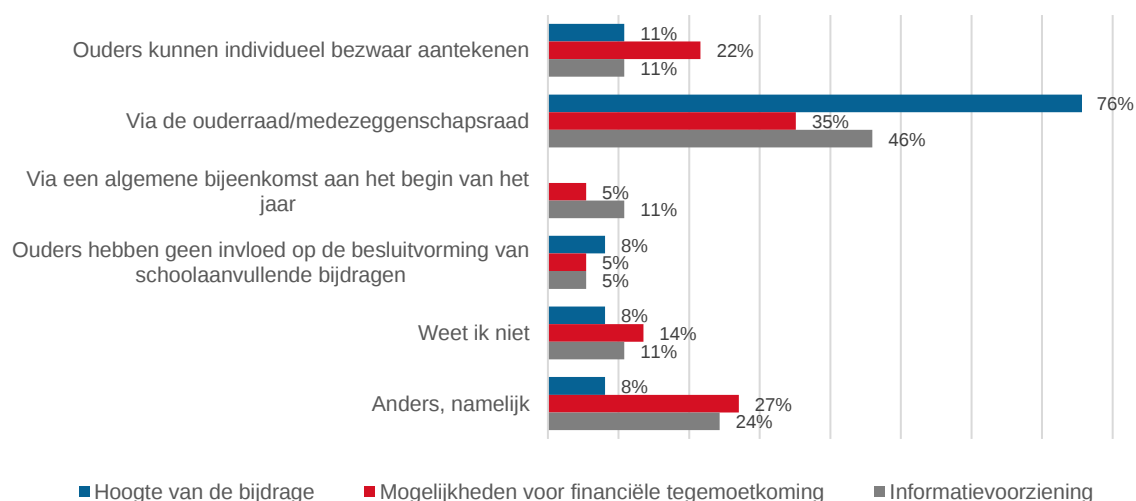
Figuur 4.5: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave sbo-scholen n=49)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Ook bij so-scholen is de MR de belangrijkste manier om ouders bij de besluitvorming over verschillende aspecten van de schoolkosten te betrekken (figuur 4.6). Bij driekwart van de so-scholen wordt de hoogte van de bijdrage in de MR/ouderraad besproken (76%). Als er al ouders worden betrokken bij de informatievoorziening over de schoolkosten en mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming, is dit voornamelijk via de medezeggenschapsraad/ ouderraad (respectievelijk 46% en 35%).

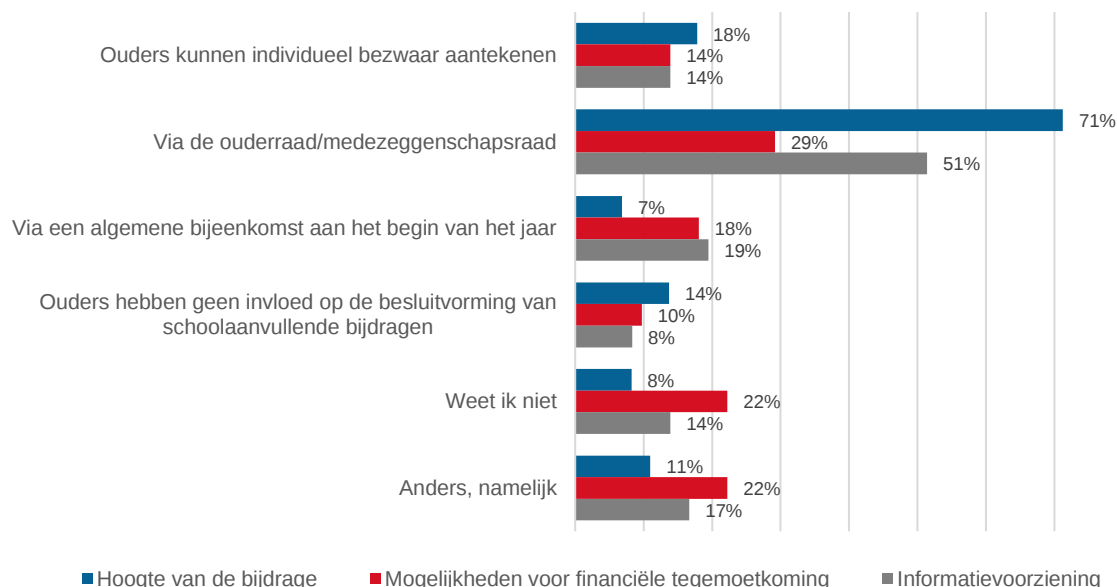
Figuur 4.6: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave so-scholen n=37)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De vso-scholen laten grotendeels een vergelijkbaar beeld zien. Ook hier is de MR de belangrijkste manier om ouders bij de besluitvorming over verschillende aspecten van de schoolkosten te betrekken. Bij een ruime meerderheid van de vso-scholen wordt de hoogte van de bijdrage in de MR/ouderraad besproken (71%). Als er al ouders worden betrokken bij de informatievoorziening over de schoolkosten en mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming, is dit voornamelijk via de MR/ouderraad (respectievelijk 51% en 29%). In het vso wordt, vaker dan in het so en sbo, een algemene informatiebijeenkomst aan het begin van het jaar genoemd als middel om ouders bij de besluitvorming te betrekken (7-19%).

Figuur 4.7: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave vso-scholen n=72)

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.3.3 Schoolgidsen go

Er zijn 33 schoolgidsen uit het go geanalyseerd (5 sbo en 28 vso). In het vso wordt er door twintig scholen een vrijwillige ouderbijdrage gevraagd, gemiddeld gaat het om 33 euro. In acht (29%) van de vso-schoolgidsen wordt niet expliciet benoemd dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is, en in twaalf gevallen (43%) wordt niet benoemd dat niet betalen, niet tot uitsluiting zal leiden. In het sbo zijn er vier scholen die een vrijwillige ouderbijdrage vragen, waarvan er twee een bedrag hebben opgenomen.

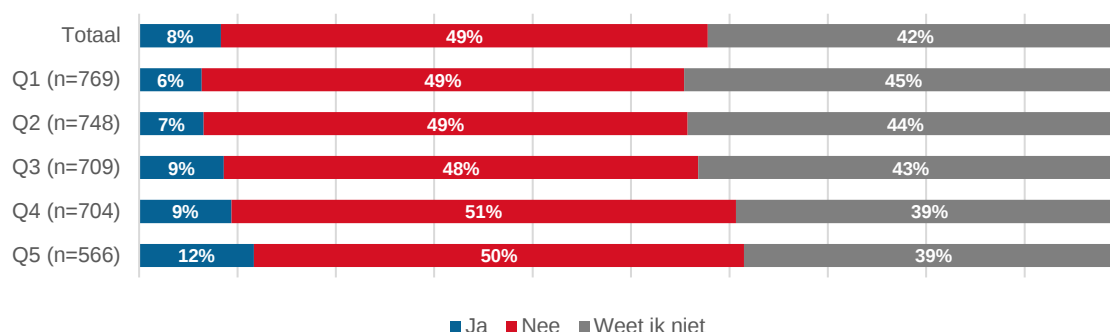
In een kwart (24%, n=8) van de onderzochte schoolgidsen uit het go komen naast de VRIJWILLIGE OUDERBIJDRAGE andere kosten voor die onder categorie 4 vallen, zoals een- of meerdaagse schoolreizen en kamp. In twee derde van deze schoolgidsen staat expliciet vermeld dat ook deze kosten vrijwillig zijn en in 38 procent van de schoolgidsen staat expliciet vermeld dat niet betalen geen reden is tot uitsluiting.

4.4 Ervaringen van ouders met communicatie, informatievoorziening en inspraak

4.4.1 Ouders po

Op de vraag of de school een aanmaning stuurt of een incassobureau inschakelt als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald antwoordt ongeveer de helft van de po-ouders 'nee'; acht procent zegt van wel en 42 procent weet het niet. Ingezoomd op kwintielen achterstandsscores zien we dat de po-scholen met een hogere achterstandsscore volgens de ouders vaker een aanmaning sturen of incassobureau inschakelen dan de po-scholen met een lagere achterstandsscore: twaalf procent bij het hoogste kwintiel versus zes procent bij het laagste kwintiel.

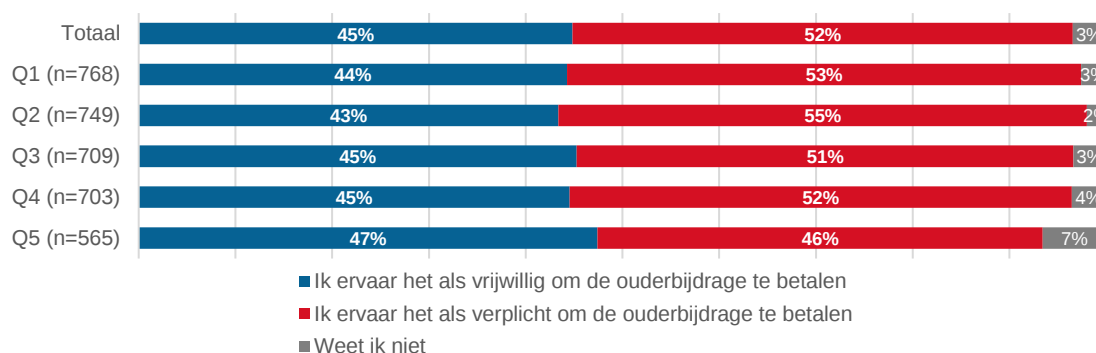
Figuur 4.8: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald? (opgave po-ouders)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Op de vraag in hoeverre ouders de vrijwillige ouderbijdrage daadwerkelijk als vrijwillig ervaren, antwoordt meer dan de helft van de ouders dat zij het als een verplichting ervaren (figuur 4.9). Iets minder dan de helft ervaart het als vrijwillig (45%) en een minderheid weet het niet (3%). Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore is te zien dat bij de scholen met de hoogste achterstandsscores, het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage als vrijwillig ervaart weliswaar iets hoger is dan het gemiddelde, maar nog steeds minder dan de helft van alle ouders.

Figuur 4.9: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u? (opgave ouders po, n=3496, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)

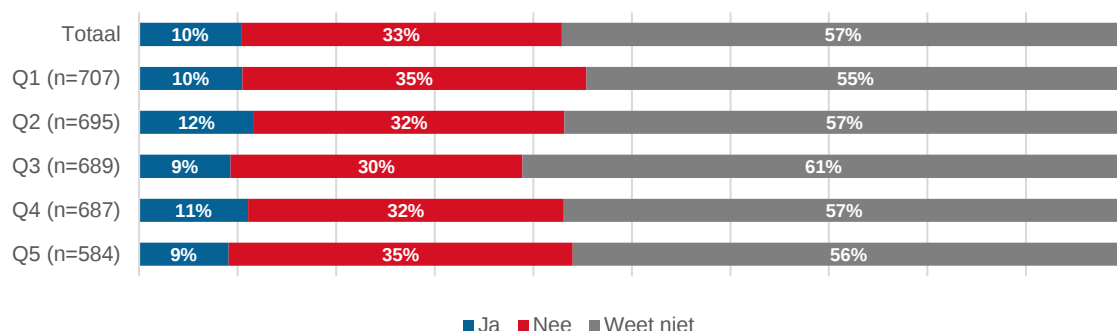

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.4.2 Ouders vo

In figuur 4.9 is te zien dat tien procent van de vo-ouders aangeeft dat de school van hun kind wel eens een aanmaning stuurt of incassobureau inschakelt. Een derde geeft aan dat dat niet het geval is en meer dan de helft van de ouders weet het niet. De verschillen tussen de scholen met verschillende kwintielen achterstandsscores zijn beperkt.

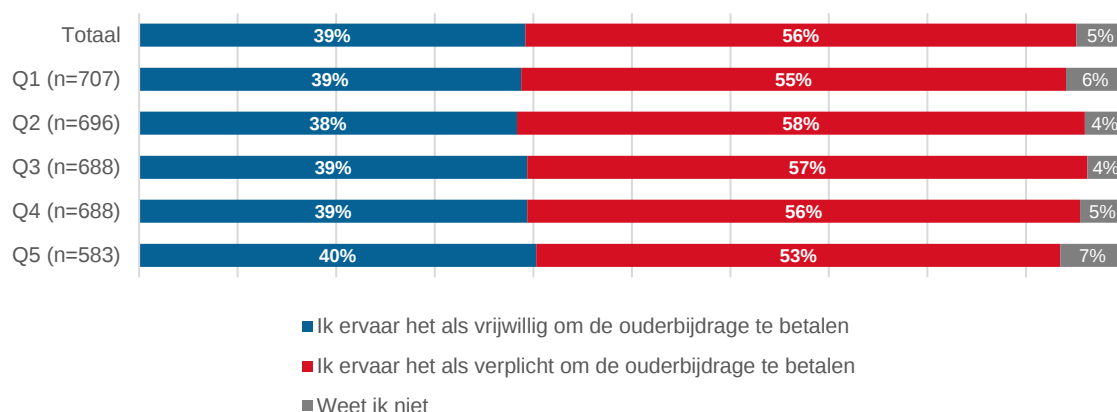
Figuur 4.10: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald? (bron: oudervragenlijst vo, n=3362, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

In het vo ervaart meer dan de helft van de ouders het als een verplichting om de vrijwillige ouderbijdrage te betalen. bijna twee vijfde ervaart de vrijwillige ouderbijdrage als vrijwillig en vijf procent van de ouders weet het niet.

Figuur 4.11: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u? (bron: oudervragenlijst vo, n=3.362, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)

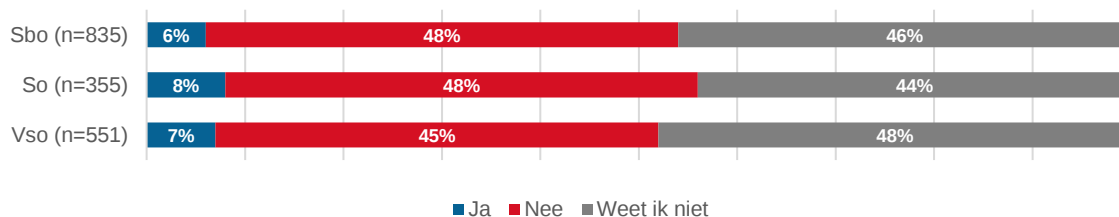

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.4.3 Ouders go

Ook in het gespecialiseerd onderwijs komt het weinig voor dat scholen aanmaningen sturen of een incassobureau inschakelen voor het innen van de vrijwillige ouderbijdrage (6-8%). Bijna de helft van de ouders in het gespecialiseerd onderwijs geeft aan dat dit niet gebeurt, en eenzelfde deel weet het niet (figuur 4.12).

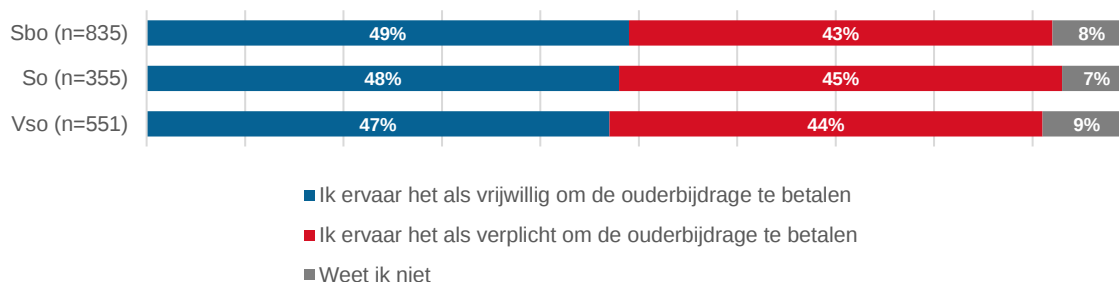
Figuur 4.12: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald?

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Meer dan in het vo en het po, ervaren ouders in het gespecialiseerd onderwijs dat de vrijwillige ouderbijdrage vrijwillig is (47-49%). Tussen de 43 en 45 procent van de ouders ervaart het wel als een verplichting om de vrijwillige ouderbijdrage te betalen, en een klein deel zegt het niet te weten (7-9%). In figuur 4.13 is te zien dat er op dit punt geen grote verschillen zijn tussen sbo, so en vso.

Figuur 4.13: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u?

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

4.5 Interviews communicatie, informatievoorziening en inspraak

4.5.1 Interviews schooldirecteuren

In het algemeen geven de schooldirecteuren aan dat er weinig is veranderd aan de informatievoorziening over de vrijwillige ouderbijdrage naar ouders.

Primair onderwijs

Uit de interviews in het po kwam naar voren dat naast de schoolgids, de oudervereniging/ouderraad een belangrijk kanaal is om ouders te informeren over de vrijwillige ouderbijdrage. De vrijwillige ouderbijdrage wordt ook vaak geïnd via de oudervereniging/ouderraad. Ook andere communicatiesystemen van school worden benoemd, evenals de website. Een po-school meldt dat zij de kosten benoemen op de informatieochtend van nieuwe leerlingen, in aanvulling op de nieuwsbrief en de factuur.

“Dat gaat via de oudervereniging. Vorig jaar is het bedrag met 2,50 verhoogd. Dat wordt dan gecommuniceerd naar alle ouders via de oudervereniging, deze informeert en doet een oproep om de gelden te betalen. Er wordt ook gefaseerd betaald, als een leerling laten instroomt. [...] De vrijwillige ouderbijdrage staat ook in de schoolgids beschreven en waar het aan besteed wordt. Ouders worden zowel via schoolgids als de oudervereniging en de jaarlijkse brief die uitgaat geïnformeerd.”

Een andere school houdt rekening met het moment waarop de vrijwillige ouderbijdrage wordt gevraagd: *“De vrijwillige ouderbijdrage wordt in oktober kenbaar gemaakt via Parro; waar het voor bestemd is en wanneer het geïnd wordt. Dit staat ook in de schoolgids toegelicht, ook dat het vrijwillig is en dat kinderen niet worden uitgesloten. Ook staat er dat ouders contact met mij kunnen opnemen als er vragen zijn over de betaling. We proberen het zo te timen dat deze inning direct na de storting van loon of kinderbijslag valt. We sturen voor de vrijwillige ouderbijdrage één keer een betalingsherinnering via Schoolkassa.”*

De informatie die scholen verstrekken gaat vooral over de bestedingen. Een school geeft aan dat het veel ouders niet komen opdagen wanneer er een vergadering over wordt georganiseerd.

“Wordt er toegelicht waar het voor is: ja, elk jaar is er een begroting, die wordt ook gedeeld met de ouders. In een openbare vergadering. Van schoolreis tot activiteiten en project potten die er zijn. Er komen maar weinig ouders naar zo’n openbare vergadering. De KOW informeert over de gelden die we binnenkrijgen en hoe we dat nou goed besteden.”

Een andere school licht de gevraagde bedragen toe in de maandelijkse nieuwsbrief. Een derde school benoemt naast het bedrag ook nog dat kinderen niet worden uitgesloten. Het is mogelijk om contact op te nemen met de school als er vragen zijn. Een school informeert ouders aan het eind van het schooljaar over wat er gebeurd is met het geld.

“Dit staat in de schoolgids toegelicht, ook dat het vrijwillig is en dat kinderen niet worden uitgesloten. Ook staat er dat ouders contact met mij kunnen opnemen als er vragen zijn over de betaling.”

Een andere po-schooldirecteur benadrukt ook waar de school de vrijwillige ouderbijdragen voor nodig heeft, al roept de beleidsregel hier ook weerstand op:

“We vertellen de ouders wat er nodig is voor het extra onderwijs. Ook zeggen we expliciet dat het nooit consequenties op kindniveau heeft wanneer ouders niet betalen. We zetten overal het woord vrijwillig bij. Ik word soms moe van de nadruk op dat woord vrijwillig. Voor mijn gevoel komt die druk meer vanuit de gemeente dan vanuit de ouders.”

Een po-school bespreekt de kosten in een openbare vergadering samen met de oudervereniging.

“Ik weet dat zij heel voorzichtig zijn met het vragen van geld naar ouders toe. Dus ik bemoei mij er wel mee, maar zakelijk gezien zijn zij een zelfstandige stichting. Ja de MR kijkt mee met de Ouderraad. Alle ouders zijn ook indirect lid van de Ouderraad. Eens per jaar organiseert deze samen met de MR de Zakelijke Ouderavond. Dan leggen ze financiële verantwoording af en bepalen ze de nieuwe vrijwillige ouderbijdrage. In de praktijk betekent dit dat zij met een voorstel komen en wij dit overnemen.”

Een andere school benoemt kort dat er met de MR wordt gecommuniceerd en dat de MR de besteding moet goedkeuren. Een andere school geeft aan dat de ouderraad de beslissing over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage maakt.

“De Ouderraad beslist over de vrijwillige ouderbijdrage, ik zit bij deze vergadering. Toen zij deze afgelopen jaar van 25 naar 27,50 euro wilden ophogen zei ik dat ik dat helemaal begreep, maar dat de kans ook groter wordt dat ouders hem dan niet meer betalen.”

Voortgezet onderwijs

In het vo gaat de informatie over de vrijwillige ouderbijdrage via berichten in een betaalprogramma of de schoolgids. Hierbij is ook vaak vermeld waar de gevraagde bijdragen voor zijn.

“Rond de zomervakantie krijgen ouders een bericht (in een betaalprogramma) met welk bedrag ze vragen en een overzicht van waar het geld naartoe gaat.”

Ook de vrijwilligheid wordt benadrukt:

“Alle schoolkosten staan in de schoolgids toegelicht en hierin staat ook benadrukt dat het een vrijwillige bijdrage betreft.”

Scholen die iets zeggen over de MR geven allen aan dat de vrijwillige ouderbijdrage besproken wordt met de MR. Er wordt dan eerst afgestemd met de MR wat de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage wordt, en daarna worden ouders geïnformeerd.

“Het beleid omtrent wordt afgestemd met de MR. We zorgen hierbij dat er geen grote verschillen zijn tussen de verschillende locaties. Zodra de MR heeft ingestemd met de schoolkosten worden de ouders per brief geïnformeerd.”

Bij een andere school informeert de MR de ouders over de schoolkosten (waaronder vrijwillige ouderbijdrage) en de bestedingen:

“De MR moet instemmen met de hoogte en besteding van de vrijwillige ouderbijdrage. Hiermee vergader ik vijf keer per jaar. Dan deel ik ook met de MR wat de eventuele consequenties zijn als ouders niet genoeg betalen. De MR stuurt vervolgens een brief aan de ouders met de schoolkosten en de besteding ervan.”

Gespecialiseerd onderwijs (vso)

De informatievoorziening verloopt bij de geïnterviewde vso-scholen via een nieuwsbrief en vanuit de administratie. Hierin wordt benadrukt dat de vrijwillige ouderbijdrage echt vrijwillig is.

“Er is dus een nieuwsbrief. En 1 keer in de 6 weken is er een perspectief evaluatie, dan komen ouders en betrokken hulpverleners naar school om te spreken over de voortgang en hier wordt de vrijwillige ouderbijdrage ook benoemd. Wat we dan bespreken is dat deze ouderbijdrage vrijwillig is en wat we van plan zijn om te doen met deze ouderbijdrage.”

“Ouders ontvangen vanuit administratie de informatie, daarnaast horen ze het ook wanneer de school ouders ontvangt.”

In het vso komt de vrijwillige ouderbijdrage ook ter sprake wanneer de school ouders ontvangt, of bij gesprekken tussen school, ouders en hulpverlening.

“Wat we dan bespreken is dat deze ouderbijdrage vrijwillig is en wat we van plan zijn om te doen met deze ouderbijdrage.”

“Ze horen dat het bij de school hoort, maar het ook niet verplicht is. Het staat ook in de schoolgids, dat men niet hoeft te betalen. Er wordt ook benoemd dat wanneer men niet kan betalen, de school iets kan proberen te regelen. Het heeft geen gevolgen voor het kind, want alle kinderen doen mee.”

Eén van de vso scholen heeft geen ouders in de MR waar de vrijwillige ouderbijdrage mee besproken kan worden.

“We hebben een medezeggenschapsraad, helaas zitten er geen ouders in de medezeggenschapsraad. Geen keuze van ons, keuze van de ouders, wij doen ons best ouders daarin te krijgen. Bij een groot deel van de ouders is er niet veel geld, daarnaast zitten ze ook met reistijd en bijkomende kosten, meeste ouders hebben ook niet de beste ervaring met scholen in het verleden. Leerlingen zijn vaak verwijderd van scholen, de drive om in een medezeggenschapsraad deel te nemen is dus erg klein.”

“Jaarlijks wordt de vrijwillige ouderbijdrage met de MR besproken. Dit jaar is besloten om de €20 voor excursies en bijzondere dagen niet te vragen, omdat deze kosten ook gedekt kunnen worden door het JEF en Stichting Leergeld. Zolang dit kan willen we eigenlijk geen hogere vrijwillige ouderbijdrage vragen. Wel is de steun vanuit deze organisaties politiek onzeker is.”

De informatievoorziening bij een van de vso-scholen is uitgebreid.

“Dat de ouderbijdrage vrijwillig was is altijd benoemd. Wat we nu wel doen: een wegwijzer om ouders te attenderen hoe ze aan geld kunnen komen voor de ouderbijdrage. Dit is bijvoorbeeld stichting leergeld, hier kunnen ze een aanvraag doen. Betrokkenzorg heeft soms ook potjes waar ouders iets uit kunnen halen hiervoor. We attenderen ouders hierop dat er voorzieningen zijn om eventueel de ouderbijdrage te kunnen ondersteunen. Wij hebben geen zicht op welke ouders of verzorgers dit doen, ook niet van stichting leergeld. Wij ontvangen gewoon de ouderbijdrage, gestort door de ouders zelf.”

4.5.2 Interviews andere stakeholders

Ouders & Onderwijs

Ouders & Onderwijs noemt de vrijwilligheid van de ouderbijdrage schimmig:

“Het staat wel in kleine letters in de schoolgids, maar scholen sturen ook herinneringen, aanmaningen. Hoe is dan de ervaren vrijwilligheid van ouders. De wet gaat alleen over de schoolgids”

Gemeenten

In het interview met de Gemeente Utrecht werden verschillende redenen genoemd waarom het soms moeilijk kan zijn om ouders te informeren.

“Ouders die de onderwijswereld niet kennen. Bijvoorbeeld dat je naar de mentor kan stappen als je iets niet weet. Of taal niet goed begrijpen. De nieuwsbrieven zijn te talig”

Hierdoor weten sommige ouders niet dat het vrijwillig is:

“Sommigen ouders denken ook snel: het is goed voor mijn kind dus ik moet dat gewoon betalen. Mijn kind gaat voor. School is zo belangrijk voor veel ouders, dat betalen ze dan, zonder goed te kijken waarom en waarvoor ze betalen. Maar vervolgens kunnen ze geen nieuwe kleren voor hun kind betalen.”

Leergeld Nederland

Leergeld Nederland merkte dat scholen in het begin, vlak na de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage nog niet goed geïnformeerd leken. Dat is inmiddels echt veranderd, er komen bij Leergeld Nederland nauwelijks nog vragen van Leergeldstichtingen en van ouders over binnen.

“De OCW-campagne in 2022 heeft hier vast en zeker aan bijgedragen”

Communicatie, informatievoorziening en inspraak zijn niet ter sprake gekomen tijdens het interview met het Jeugdeducatiefonds.

5 Aanbod en deelname extra activiteiten

Dit hoofdstuk gaat in op de effecten van de wetswijziging op zowel het aanbod aan extra activiteiten die buiten het verplichte curriculum vallen en veelal uit de vrijwillige ouderbijdrage worden bekostigd, als de deelname van leerlingen aan deze activiteiten. Dit hoofdstuk geeft daarmee antwoord op onderzoeksvragen 4 en 5. Er zal ook in worden gegaan op eventuele verschillen tussen scholen met verschillende achterstandsscores.

5.1 Aanbod en deelname extra activiteiten po

5.1.1 Aanbod extra activiteiten po

tabel 5.1 toont bronnen waar de school uit kan putten wanneer de vrijwillige ouderbijdrage door een deel van de ouders niet (meer) wordt betaald. Opvallend is dat meer dan de helft van de po-scholen de optie 'anders' heeft gekozen. Scholen lichten toe dat sommige ouders extra bijdragen; dat eventuele tekorten worden aangevuld vanuit het schoolbudget (lumpsum); dat de ouderraad (sponsor)acties en fondsenwerving organiseert; er gebruik wordt gemaakt van gemeentelijke regelingen en fondsen; en dat men activiteiten aanpast of schrapt bij structurele tekorten.

Tabel 5.1: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (meer antwoorden mogelijk, opgave po-scholen)

	n=820
Financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur	22%
Financiële ondersteuning uit een solidariteitsfonds	11%
Middelen uit het NPO	2%
Middelen uit andere subsidieregelingen	13%
Anders (o.a. eigen middelen, Leergeld)	53%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Van de scholen die financiële ondersteuning krijgen vanuit een solidariteitsfonds (n=89), gaat het bij ruim de helft van de po-scholen om een fonds op gemeentelijk niveau (53%), en in een derde van de gevallen om een fonds op het niveau van de schoolvestiging (33%). Fondsen op schoolbestuurs-niveau komen ook voor, maar in veel mindere mate (6%).

Aan de scholen die aangaven dat de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage zijn gedaald (figuur 3.2), zijn aanvullende vragen gesteld. Een derde van de po-scholen geeft aan dat het aanbod niet is gewijzigd als gevolg van gedaalde inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage (tabel 5.2). De meest genoemde verandering in het aanbod dat uit de vrijwillige ouderbijdrage wordt betaald, is dat er voor goedkopere activiteiten wordt gekozen (45%); gevolgd door een inperking van de omvang van het aanbod, bij ruim een kwart van de scholen (27%). Enkele scholen lichten toe dat tot nu toe alle activiteiten konden doorgaan, maar dat het aanbod vanaf volgend schooljaar zal worden herzien.

In tabel 5.2 is te zien dat scholen met een hogere achterstandsscore vaker aangeven dat de wetswijziging tot veranderingen in het aanbod leidt, dan scholen met een lagere achterstandsscore. Degenen die 'anders' antwoordden lichten veelal toe dat het een combinatie van veranderingen is, maar dat geen kind wordt buitengesloten. Zoals een respondent schreef: *"Alle leerlingen doen mee, de gevolgen zijn wel dat de activiteit kleiner is in opzet of het schoolreisje is naar een alternatieve plek (minder ver of met eigen vervoer)."*

Tabel 5.2: Verandering in het aanbod van extra activiteiten zoals excursies en schoolzwemmen of langdurige extra-curriculaire programma's waartoe de wetwijziging heeft geleid, uitgesplitst naar achterstandscore (meerdere antwoorden mogelijk, opgave po-scholen)

	Totaal (n=312)	Q1 (n=40)	Q2 (n=45)	Q3 (n=64)	Q4 (n=77)	Q5 (n=86)
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extra-curriculaire activiteiten)	27%	21%	22%	27%	33%	28%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	45%	29%	32%	48%	56%	48%
Het aanbod is afgeschaft	5%	3%	5%	5%	3%	6%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de daling in de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage	33%	44%	39%	33%	28%	29%
N.v.t. (geen extra-curriculaire activiteiten)	5%	0%	5%	8%	7%	2%
Anders (o.a. aanpassing in de toekomst)	11%	12%	17%	6%	9%	13%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De activiteiten die hierdoor het vaakst worden geraakt zijn de buitenschoolse extra schoolactiviteiten zoals excursies, schoolkamp en/of zwemles (67%) en feesten en vieringen (62%) (tabel 5.3). Degenen die 'anders' antwoordden lichtten toe dat er nog geen aanpassingen nodig zijn geweest, maar dat men wel verwacht dat dat zal gebeuren.

"Op dit moment nog geen wijzigen t.o.v. van voorgaande jaren. Dit zal vanaf 25/26 wel nodig zijn."

Tabel 5.3: Het type aanbod aan activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave scholen)

	n=177
Buitenschoolse extra schoolactiviteiten (excursies, schoolkamp, zwemles)	67%
Feesten en vieringen	62%
Sport, toneel, ontspannen etc.	17%
Vroeg vreemdetalenonderwijs (VVTO)/Tweetalig onderwijs	0%
Het onderwijsconcept of andere langdurige extra-curriculaire programma's – zoals begaafdenprogramma's	2%
Anders	11%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

5.1.2 Deelname extra activiteiten po

Op de vraag of er consequenties zijn voor leerlingen als ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor o.a. excursies en speciale programma's (categorie 4) uiteindelijk niet (of niet in zijn geheel) betalen, geeft een overgrote meerderheid (92%) van de po-scholen aan dat dat geen verdere consequenties heeft. Wel geven scholen aan dat bij onvoldoende inkomsten de school niet alle geplande activiteiten zal kunnen (blijven) uitvoeren. Scholen geven unaniem aan leerlingen niet te zullen uitsluiten van deelname.

5.2 Aanbod en deelname extra activiteiten voortgezet onderwijs

5.2.1 Aanbod extra activiteiten vo

Tabel 5.4 toont de bronnen waar vo-scholen uit putten wanneer de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage niet toereikend zijn. Het vaakst wordt er gebruik gemaakt van financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur (38%) of vanuit een solidariteitsfonds (32%). Ook wordt er gebruik gemaakt van subsidieregelingen.

Tabel 5.4: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (meer antwoorden mogelijk, opgave vo-scholen)

	n=255
Financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur	38%
Financiële ondersteuning uit een solidariteitsfonds	32%
Middelen uit het NPO	25%
Middelen uit andere subsidieregelingen	28%
Anders (o.a. eigen middelen, en in mindere mate Leergeld)	28%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De scholen die ondersteuning krijgen vanuit een solidariteitsfonds (n=81), maken in de meerderheid van de gevallen gebruik van een fonds op het niveau van de schoolvestiging (58%); in een kwart van de gevallen werkt het fonds op het niveau van het schoolbestuur. Fondsen op gemeentelijk niveau komen in het vo minder vaak voor dan in het po (11%).

De scholen die te maken hadden met minder inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage is gevraagd welke gevolgen dit heeft voor het aanbod (tabel 5.5). Scholen kiezen er het vaakst voor om goedkopere alternatieven te zoeken voor hun activiteiten (50%) en het aantal of de duur van de activiteiten te beperken (49%). Opvallend is dat ongeveer een derde van de vo-scholen aangeeft dat het aanbod niet is gewijzigd als gevolg van de gedaalde inkomsten. Verder lijken er op dit punt geen grote verschillen tussen scholen met hoge- en lage achterstandsscores.

Tabel 5.5 Verandering in het profiel-aanbod en het aanbod van extra activiteiten zoals excursies (meer antwoorden mogelijk, opgave vo-scholen)

	Totaal (n=180)	Q1 (n=36)	Q2 (n=20)	Q3 (n=47)	Q4 (n=42)	Q5 (n=35)
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extra-curriculaire activiteiten)	49%	53%	45%	47%	52%	49%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	50%	47%	45%	45%	64%	46%
Het aanbod is afgeschaft	6%	8%	5%	4%	7%	6%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de daling in de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage	31%	36%	30%	28%	24%	40%
N.v.t. (geen extra-curriculaire activiteiten)	1%	0%	0%	0%	2%	0%
Anders (o.a. vooraf betalingsbereidheid peilen)	11%	11%	5%	19%	10%	3%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 5.6 toont het type aanbod of activiteiten dat is veranderd of afgeschaft. Veruit de meeste impact heeft de wetswijziging op de buitenschoolse extra schoolactiviteiten; 91 procent van de scholen noemt dit, op afstand gevolgd door feesten en vieringen (36%) en sport, toneel en ontspannen (26%). De buitenschoolse extra schoolactiviteiten zijn doorgaans ook de grootste kostenpost, hier vallen naast dagexcursies naar musea ook meerdaagse (buitenland)reizen onder. Degenen die 'anders' antwoordden geven vooral aan op zoek te gaan naar goedkopere alternatieven. Eén school wil gebruik maken van Erasmus-subsidies voor reizen. *“Tot nu toe zoeken we naar goedkopere oplossingen en proberen we Erasmus subsidies voor reizen in te zetten. Op termijn gaan we aanbod afschaffen.”*

Tabel 5.6: Het type aanbod aan extra activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave vo-scholen)

	n=115
Buitenschoolse extra schoolactiviteiten (excursies, schoolkamp)	91%
Feesten en vieringen	39%
Sport, toneel, ontspannen etc.	26%
VVTO/Tweetalig onderwijs	3%
Versterkt taalaanbod (Goethe, Cambridge)	3%
Talent- of profielstroom	1%
Technasium	0%
Stages gericht op de uitstroom	0%
Anders	4%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

5.2.2 Deelname extra activiteiten vo

Op de vraag of er consequenties zijn voor leerlingen als ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor o.a. excursies en speciale programma's (categorie 4) uiteindelijk niet (of niet in zijn geheel) betalen, geeft een ruime meerderheid (86%) van de vo-scholen aan dat dat geen verdere consequenties heeft. Eén procent van de vo-scholen geeft aan dat leerlingen niet mogen deelnemen aan de activiteiten.

Wel geven scholen aan dat bij onvoldoende inkomsten de school niet alle geplande activiteiten zal kunnen (blijven) uitvoeren. Ofwel men gaat op zoek naar goedkopere activiteiten, ofwel activiteiten worden geschrapt. Een deel van de scholen hanteert voor buitenlandreizen een drempel van tachtig procent die moet hebben betaald, voor de activiteit door kan gaan. Maar dat vergt planning, want reizen worden vaak vooruit geboekt. Toch zijn er ook scholen die opmerken dat *“als niet betaald wordt voor de werkweken, dan kan de leerling niet mee en krijgt de leerling een vervangend programma”*.

5.3 Aanbod en deelname extra activiteiten gespecialiseerd onderwijs

5.3.1 Aanbod extra activiteiten go

Tabel 5.7 toont de bronnen waar go-scholen uit putten wanneer de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage niet toereikend zijn. Er zijn een aantal verschillen zichtbaar tussen de type go-scholen. Zo gebruiken sbo-scholen het vaakst middelen uit andere subsidieregelingen (45%), maar gebruiken vso-scholen het vaakst financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur (61%). So-scholen maken het vaakst gebruik van andere middelen.

Tabel 5.7: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald, uitgesplitst naar sbo, so en vso (meer antwoorden mogelijk, opgave go-scholen)

	Sbo (n=3)	So (n=6)	Vso (n=8)
Financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur	18%	19%	61%
Financiële ondersteuning uit een solidariteitsfonds	8%	22%	9%
Middelen uit het NPO	29%	4%	14%
Middelen uit andere subsidieregelingen	45%	11%	40%
Anders (o.a. eigen middelen, Leergeld)	18%	44%	28%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

De scholen die ondersteuning krijgen vanuit een solidariteitsfonds (n=3, 6 en 5 voor sbo, so en vso), maken in de meerderheid van de gevallen gebruik van een fonds op het niveau van de schoolvestiging. Ook fondsen op gemeentelijk niveau komen voor. Andere fondsen worden niet benoemd door de scholen.

De scholen die te maken hadden met minder inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage is gevraagd welke gevolgen dit heeft voor het aanbod (tabel 5.8). Dit geeft een gemixt beeld: scholen geven deels aan dat het aanbod is gewijzigd (met name verkleind aanbod of aangepaste vorm), deels geven ze aan dat het aanbod niet is gewijzigd (50% voor sbo en vso-scholen, 80% voor so scholen). Degenen die 'anders' antwoordden geven aan de activiteiten aan te passen aan het budget: "We bekijken elk jaar of de begroting ruimte biedt om het tekort bij te passen. Als dat niet zo is, gaan activiteiten niet door."

Tabel 5.8: Verandering in het profiel-aanbod en het aanbod van extra activiteiten zoals excursies (meer antwoorden mogelijk, opgave go-scholen)

	Sbo (n=20)	So (n=10)	Vso (n=24)
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extra-curriculaire activiteiten)	25%	0%	21%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	35%	20%	29%
Het aanbod is afgeschaft	5%	0%	4%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de daling in de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage	50%	80%	50%
N.v.t. (geen extra-curriculaire activiteiten)	0%	0%	4%
Anders	15%	0%	8%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Tabel 5.9 toont het type aanbod of activiteiten dat is veranderd of afgeschaft. Deze antwoorden zijn op relatief weinig scholen gebaseerd. Wel is in de tabel af te lezen dat buitenschoolse extra schoolactiviteiten de grootste impact hebben vanuit de wetswijziging. Vervoer is een grote kostenpost: "De kosten om naar een pretpark te gaan en het vervoer zijn een hoge kostenpost. Voor onze leerlingen vaak een belangrijk uitstapje omdat ze er anders niet komen. [...] Voor zo'n gezin is dat een forse kostenpost. Het busvervoer naar een locatie is erg duur en past niet binnen de vrijwillige ouderbijdrage."

Tabel 5.9: Het type aanbod aan extra activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave go-scholen)

	Sbo (n=8)	So (n=2)	Vso (n=9)
Buitenschoolse extra schoolactiviteiten (excursies, schoolkamp)	75%	0%	56%
Feesten en vieringen	63%	100%	56%
Sport, toneel, ontspannen etc.	13%	0%	0%
VVTO/Tweetalig onderwijs	0%	0%	0%
Het onderwijsconcept of andere langdurige extra-curriculaire programma's – zoals begaafdenprogramma's	0%	0%	
Versterkt taalaanbod (Goethe, Cambridge)			0%
Talent- of profielstroom			0%
Technasium			0%
Stages gericht op de uitstroom			0%
Anders	0%	0%	11%

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

5.3.2 Deelname extra activiteiten go (uitgesplitst naar sbo, so en vso)

Op de vraag of er consequenties zijn voor leerlingen als ouders de vrijwillige ouderbijdrage voor o.a. excursies en speciale programma's (categorie 4) uiteindelijk niet (of niet in zijn geheel) betalen geeft een ruime meerderheid aan dat dat geen verdere consequenties heeft (sbo: 92%; so: 100%; vso 93%). Geen van de scholen geeft aan dat leerlingen niet mogen deelnemen aan de activiteiten.

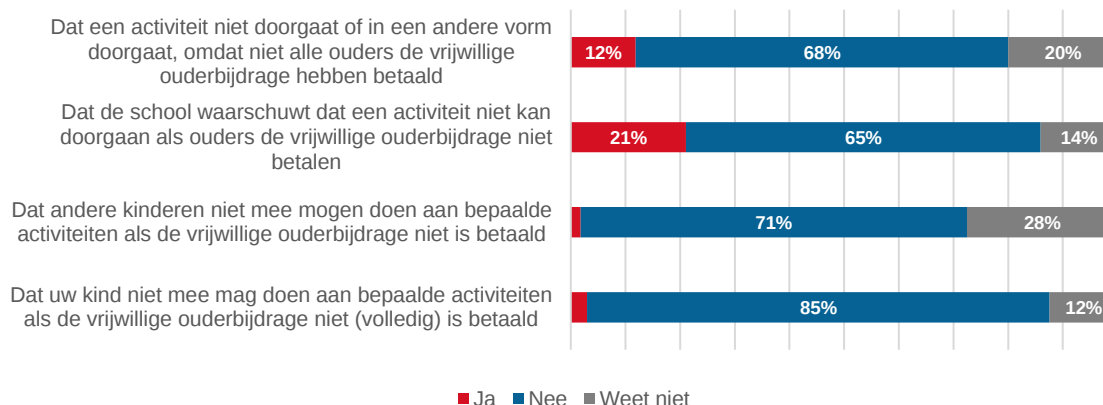
5.4 Ervaringen van ouders met aanbod en deelname aan extra activiteiten

5.4.1 Ouders po - deelname extra activiteiten primair onderwijs

Aan ouders in het po zijn enkele stellingen voorgelegd over mogelijke gevolgen wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald (figuur 5.1). De meerderheid van de ouders geeft aan de voorgelegde situaties nog niet te hebben meegemaakt. Van alle mogelijke gevolgen komt het vaakst voor dat de school waarschuwt dat een activiteit niet door kan gaan als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen (21%), gevolgd door het schrappen of aanpassen van een activiteit (12%).

Twee procent van de ouders antwoordde dat het wel voor komt dat een kind niet mee mag doen aan bepaalde activiteiten en drie procent (van degenen die eerder aangaven de vrijwillige ouderbijdrage niet (geheel) te betalen) antwoordde dat het wel voor komt dat zijn/haar kind niet mee mag doen aan bepaalde activiteiten.

Figuur 5.1: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (bron: oudervragenlijst po, n=3496 en n=233 voor de laatste stelling, deze is alleen voorgelegd aan ouders die de VOB niet (geheel) betalen)*

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

Als deze uitkomsten worden uitgesplitst naar achterstandsscore van de scholen, zien we dat het bij de scholen in het hoogste kwintiel vaker voorkomt dat een activiteit niet, of in een andere vorm doorgaat omdat niet alle ouders de vrijwillige ouderbijdrage hebben betaald dan bij de andere scholen (Q5 22%, versus 16% 10%, 7% en 7% voor respectievelijk Q4, Q3, Q2, en Q1). Ook waarschuwen scholen met een hogere achterstandsscore vaker dat een activiteit mogelijk niet kan doorgaan als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald (32%; 27%; 21%; 14 en 15% voor respectievelijk Q5, Q4, Q3, Q2, en Q1)

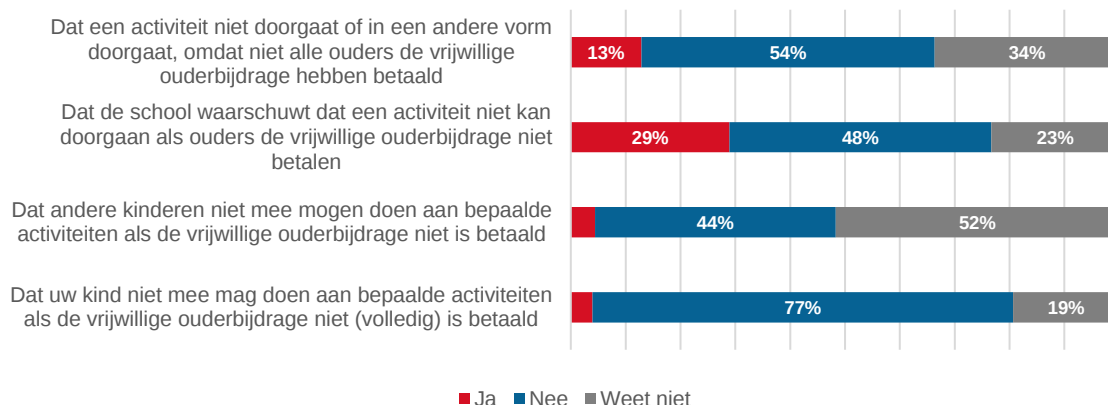
In de toelichting die ouders konden geven bij bovenstaande stellingen kwam naar voren dat activiteiten niet doorgingen; dat er ouders met hun kinderen klusjes doen om geld in te zamelen maar ook dat ouders druk ervaren om de vrijwillige ouderbijdrage te betalen en dat deze in de praktijk niet overal en altijd vrijwillig is: *“Kind mag alleen mee op schoolreisje als wel betaald wordt, wordt in elk geval zo gecommuniceerd”* *“Kind mag niet mee op schoolreis als het extra bedrag boven op de vrijwillige bijdrage niet wordt betaald.”* *“Wij zijn het een keer vergeten om te betalen voor een dagje weg toen kregen we op het schoolplein een brief wat ik niet netjes vond want je wordt aangekeken [...] daar stond in: als we het niet zouden voldoen dan konden ze haar niet mee nemen, Wij hebben het gelijk betaald maar vond ik niet zo netjes”*

5.4.2 Ouders vo - deelname aan extra activiteiten voortgezet onderwijs

Ook aan ouders in het vo zijn stellingen voorgelegd over mogelijke gevolgen wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald (figuur 5.2). De voorgelegde situaties komen vaker niet dan wel voor. Net als in het po komt het vaakst voor dat de school waarschuwt dat een activiteit niet door kan gaan als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen (29%), gevolgd door het schrappen of aanpassen van een activiteit (13%).

Vier procent van de vo-ouders antwoordde dat het wel voor komt dat een kind niet mee mag doen aan bepaalde activiteiten en eveneens vier procent (van degenen die eerder aangaven de vrijwillige ouderbijdrage niet (geheel) te betalen) antwoordde dat het wel voor komt dat zijn/haar kind niet mee mag doen aan bepaalde activiteiten. Wat verder opvalt is dat meer dan de helft van de vo-ouders niet zegt te weten of er andere kinderen worden uitgesloten wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet geheel wordt betaald.

Figuur 5.2: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (opgave ouders vo, n=3.363 en n=403 voor de laatste stelling*, deze is alleen voorgelegd aan ouders die de VOB niet (geheel) betalen).

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

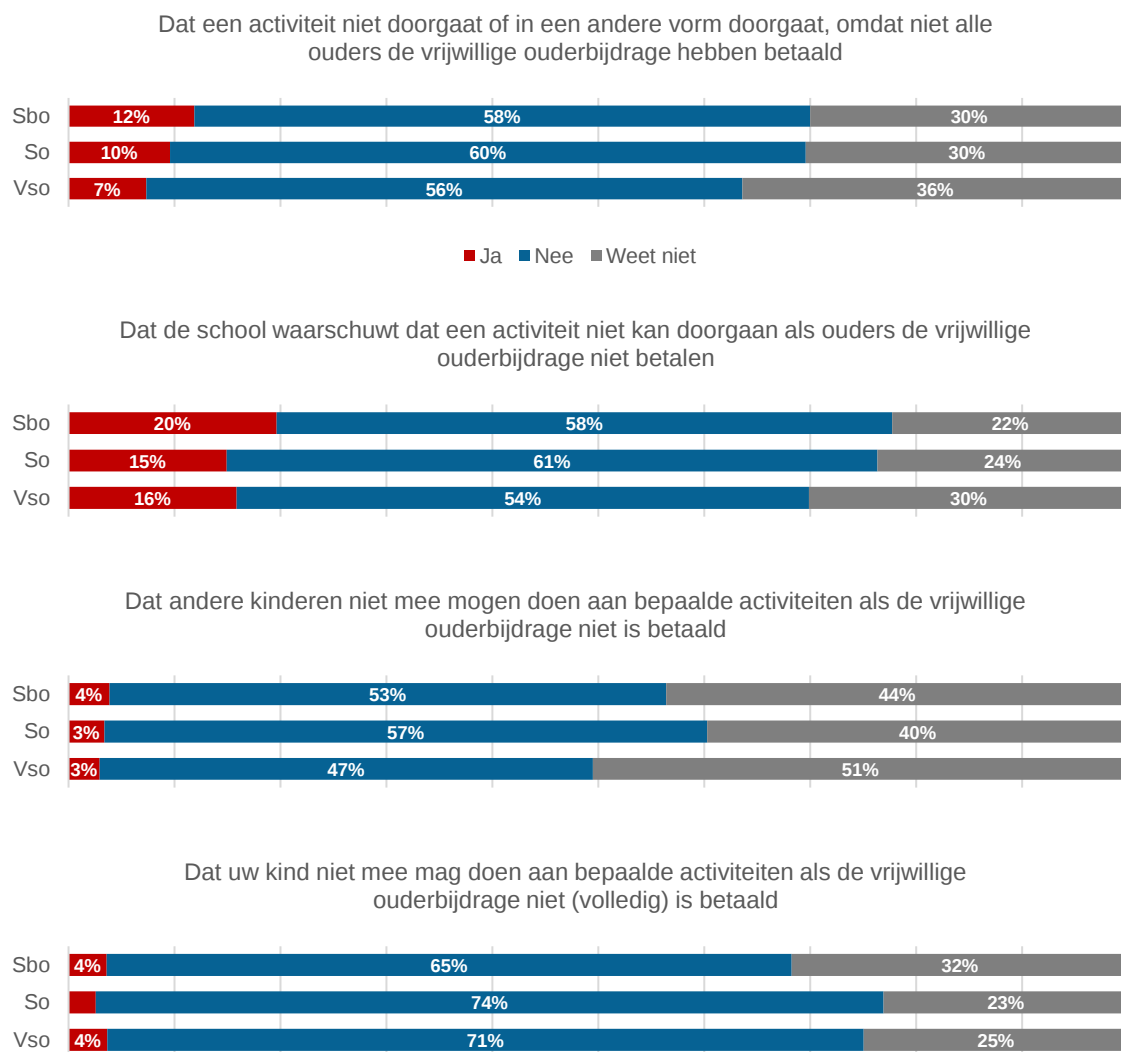
Uit de toelichting die ouders bij deze vraag konden geven kwam naar voren dat meerdere uitjes niet door gingen; een deel van de ouders lijkt erachter te staan dat alleen leerlingen waarvoor de vrijwillige ouderbijdrage is betaald mee kunnen doen aan activiteiten. *“Je kan natuurlijk niet mee met een schoolreis als je niet meebetaalt”*. Of *“ik betaal niet voor andere”*. Terwijl andere ouders meer begaan zijn met de leerlingen: *“Sommige kinderen kunnen niet mee naar hele leuke activiteiten omdat ouders te weinig geld hebben”*. Sommige scholen lijken ook druk uit te oefenen: *“Londenreis vorig jaar ging pas door als meer dan negentig procent betaalde en uiteindelijk pas door na vier mails dat mensen die aangegeven hadden om te betalen moesten betalen omdat het anders alsnog niet door zou gaan”*, en *“Ze maakten duidelijk dat als je niet meebetaalt dat je kind niet mee mocht op schoolreis.”*

5.4.3 Ouders go - deelname aan extra activiteiten gespecialiseerd onderwijs

Figuur 5.3 laat achtereenvolgens zien hoe vaak het volgens ouders in het gespecialiseerd onderwijs voorkomt dat een activiteit niet doorgaat of in een andere vorm doorgaat omdat niet alle ouders de vrijwillige ouderbijdrage hebben betaald; dat de school waarschuwt dat een activiteit niet kan doorgaan als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen; dat er andere kinderen niet mee mogen doen aan bepaalde activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald of dat het kind van de respondent niet mee mag doen aan bepaalde activiteiten wanneer de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig) is betaald.

Net als in het po en vo komt het vaakst voor dat de school waarschuwt dat een activiteit niet door kan gaan als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen (15%-20%); gevolgd door het schrappen of aanpassen van een activiteit (7-12%). Het uitsluiten van kinderen wiens ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig) hebben betaald komt volgens 3-4 procent van de ouders in het gespecialiseerd onderwijs voor.

Figuur 5.3: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (opgave ouders go, uitgesplitst naar sbo, so en vso)

Bron: Ouderenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

In de toelichting die ouders bij deze vragen konden geven werd door ouders onder meer genoemd dat schoolreisjes niet door konden gaan en dat ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet hebben betaald per e-mail worden herinnerd, met de opmerking dat de betreffende leerling anders niet mee kan. Dan wordt er een apart programma aangeboden. Een ouder gaf aan daarom extra te hebben betaald.

5.5 Interviews over aanbod en deelname aan extra activiteiten

5.5.1 Interviews schooldirecteuren

De meeste scholen laten alle leerlingen meegaan. Geen van de geïnterviewde scholen heeft al activiteiten moeten annuleren. Tot nu toe konden de scholen het telkens oplossen.

Primair onderwijs

In het po wordt de vrijwillige ouderbijdrage wordt gebruikt voor uitjes, maar ook voor vieringen en feestdagen. Een aantal scholen geeft aan dat er minder geld wordt opgehaald en er daarom minder grote activiteiten worden georganiseerd.

“Schoolreisjes en schoolkampen worden wel duurder. De entree wordt duurder, de bus wordt duurder. Als je de bijdrage gaat verhogen, kunnen minder mensen betalen. Dus daar hebben we het intern wel over, hoe we dat willen vormgeven.”

“Vroeger was er meer ruimte in de bekostiging voor scholen. We leunen nu meer op de vrijwillige ouderbijdrage. Door inflatie kunnen we nu minder dan voorheen, omdat de vrijwillige ouderbijdrage minder hard is gestegen dan de inflatie. We kopen minder kruit of mooie potloden, want die zijn duur. We zijn kritischer op de aanschaf van materialen. We zetten meer in op zorgvuldigheid met materialen”.

Er wordt bij de geïnterviewde scholen niet bijgehouden wie er wel en niet betalen.

“Wij registreren het niet wanneer ouders niet betaald hebben. Ouders worden er niet persoonlijk op aangesproken. We kunnen er alleen een algemeen bericht uit doen dat nog niet iedereen betaald heeft. Wij kunnen dus wel de handreiking doen dat ze in termijnen kunnen betalen. Bij een aantal werkt dit goed. Een aantal betaalt uiteindelijk toch niet.”

“We herinneren ouders er één keer aan dat ze nog moeten betalen, omdat we van een aantal ouders weten dat het niet altijd even gestructureerd is thuis en ze het wellicht gewoon zijn vergeten.”

Tekorten in de begroting worden bij één po-school aangevuld door Stichting Leergeld of het Jeugdeducatiefonds. Bij een andere po-school vulde de ouderraad een tekort van €130,- aan en er zijn scholen waar sommige ouders extra vrijwillige ouderbijdrage betalen.

Ook betalingssystemen kunnen ervoor zorgen dat meer ouders betalen: *“Hiervoor moet je wel extra betalen, maar de respons bij ouders is veel hoger bij deze betalingssystemen. Dit is administratief goed bevallen.”*

“Wij zetten het schuifje open dat men in ieder geval een extra donatie kan geven. Zo kun je het toch met elkaar oppakken.”

De teruglopende inkomsten zorgen voor onzekerheid. Po-scholen houden er in hun begroting rekening mee dat er minder geld binnenkomt, of activiteiten worden aangepast:

“Rondom de schoolreisjes hebben we nu met de Ouderraad afgesproken dat we van jaar tot jaar kijken of het lukt. Ik heb een extra potje gemaakt en de MR zet 2000 euro vast om te zorgen dat we sowieso op schoolreisje kunnen, ook als er te weinig geld binnenkomt.” Maar dit kan wel betekenen dat we dit het jaar erop niet nog een keer kunnen bij financieren. Want dit kun je wel een jaar doen, maar uiteindelijk gaat dit ten koste van de leermiddelen.”

“Eén jaar zagen we dat de bijdrage terugliep. We zijn toen met eigen auto's van ouders op schoolreisje gegaan en we hebben de parken wat dichterbij gezocht zodat we de dure bussen konden schrappen. Daar vonden ouders ook wat van. Die zeiden: “is een bus niet veiliger, en hoort dat niet ook bij schoolreisje?”. Toen zag je dat de bijdrage ook weer wat omhoogliep. Het helpt soms als je dingen uitlegt.”

Een ander geluid: *“We kunnen nu meer aanbieden omdat we meer hulp van Stichtingen aanboren.”*

Voortgezet onderwijs

In het vo wordt de vrijwillige ouderbijdrage gebruikt voor dagexcursies of langere schoolreizen, sportdagen of culturele uitjes worden ook (gedeeltelijk) betaald uit de vrijwillige ouderbijdrage. Over de tijd heen zien de scholen dat het aanbod is versoberd, omdat er minder geld binnenkomt via de vrijwillige ouderbijdrage.

“De vraag is of we die reizen in stand kunnen houden. We denken erover om er helemaal mee te stoppen, en in plaats daarvan een uitwisselingsproject aan te bieden.”

“Wij gaan met 200 leerlingen op buitenlandreis. Dat kunnen we niet betalen zonder bijdrage van ouders, ook niet als de helft betaald wordt.”

Een deel van de geïnterviewde vo-scholen houdt er in de begroting rekening mee dat niet iedereen betaalt. Dit percentage verschilt van 5 tot 25 procent.

Bij buitenlandse reizen zijn er grote financiële risico's voor de scholen. *“Als er te weinig ouders betalen dan gaat de reis niet door, dan betalen ouders vaak wel.”*

“Bij de reizen is er een rechtstreeks verband met waar het geld heen gaat. En ouders snappen dat de school dit niet voor alle leerlingen kan betalen. Bij een theatervoorstelling is dit minder.”

“Om een activiteit door te laten gaan houden wij momenteel aan dat 75 procent van de ouders betaald moet hebben.”

Een vo-school gaf aan meerdaagse reizen in verschillende prijsklassen aan te bieden, om het betalen van de vrijwillige bijdrage voor de reis voor zoveel mogelijk ouders mogelijk te maken

“Leerlingen worden niet uitgesloten. Maar binnen- en buitenlandse reizen zitten verschillende kosten aan. Ouders die minder te besteden kiezen vaker voor goedkopere reizen. Daarin zien we wel een stukje kansongelijkheid.”

Sommige scholen hebben spaarregelingen voor dure meerdaagse reizen. Daar wordt niet overal veel gebruik van gemaakt. Andere scholen leggen het verschil bij. *“Als een activiteit is aangekondigd, dan proberen we die ook te organiseren en leggen we geld bij. Soms gaan activiteiten door verschillende omstandigheden niet door, dan wordt het geld teruggestort.”* Maar dit is niet voor elk type activiteit en groepsgrootte haalbaar.

Enkele vo-scholen hebben een solidariteitsfonds:

“De examenreis kost 750 euro, dat is een hoog bedrag. Als ouders dit niet kunnen bekostigen wordt uit het Solidariteitsfonds geput. Ouders melden zich bij collega die geen rechtstreeks contact heeft met leerlingen. Zo hoeft het voor ouders geen belemmering te zijn om contact op te nemen. Dit betreft ongeveer 5 tot 10 leerlingen per jaar. [...] Het fonds is ruim voldoende: we komen nooit tekort. Financiën zijn nooit een overweging voor een leerling om wel of niet mee te gaan.”

“Onze ouders zijn erg bereid om bij te dragen aan ons Solidariteitsfonds omdat ze herkennen waar het precies voor is.”

“Om tekorten op te vangen hebben we een solidariteitssysteem. Ik heb met een andere rector van een van onze locaties de vrijwillige ouderbijdrage en het betalingspercentages vergeleken. We hebben samen een streefbedrag van 450 euro schoolkosten vastgesteld met daarbij als uitgangspunt dat 75 procent van de ouders deze betaalt. We compenseren dan de tekorten bij elkaar om te zorgen dat toch alle kinderen op reis kunnen. Máár, als we allebei naar 60 procent betaling gaan, hebben we een keer een probleem.”

Enkele vo-scholen geven aan dat zaken als kluisjes nu niet meer uit de vrijwillige ouderbijdrage worden betaald. Ook hier houdt men rekening met minder inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage. *“Door de teruglopende betalingen voor workshops moeten we daar selectiever zijn met wat we aanbieden.”*

“Ouders betalen sinds de wetswijziging minder. Daarnaast drogen ook dingen als de NPO-gelden een keer op. Dan moet het aanbod ook een keer worden afgeschaald. Als het betalingsgedrag zo doorgaat, moeten wij ook activiteiten gaan schrappen.”

Een schooldirecteur merkt op: *“Er zijn ook vo-scholen die geen vrijwillige ouderbijdrage vragen, maar ook geen activiteiten organiseren. Twee van onze locaties hebben echt alle activiteiten eruit gegooit, inclusief de reizen.”*

Gespecialiseerd onderwijs (vso)

Eén vso-school geeft aan dat ze vanwege de doelgroep niet naar het buitenland gaan. De school geeft aan dat ze wel naar musea en pretparken gaan. Het is onduidelijk of dit betaald wordt met de vrijwillige ouderbijdrage.

“We gaan bewust niet naar het buitenland, dat lukt niet met deze doelgroep. Het zijn geen dure reisjes, we gaan wel naar musea en pretpark, dat doen we wel. De doelgroep is te ingewikkeld”

Een andere school benoemt dat ze nu minder geld vragen voor excursies. Ze voeren de activiteiten nog wel uit, maar vragen bijvoorbeeld aan het Jeugdeducatiefonds voor bekostiging. Daarnaast probeert de school met minder budget leuke activiteiten te organiseren voor de leerlingen.

“Het is goed om te kijken of het net zo leuk te maken is met meer inzet van de school en collega's. Het vraagt wel wat van de werkdruk. Ook ouders kunnen worden ingezet, maar dat kan niet zomaar en ook niet alle ouders kunnen dat.”

5.5.2 Interviews profielscholen

Beide vertegenwoordigers van de profielscholen geven aan dat ze leerlingen niet uit willen sluiten, maar het geld wel nodig hebben voor hun activiteiten.

Vrijescholen

“Het gebeurde voorheen ook al niet dat kinderen niet toegelaten werden als ouders niet betaalden, dus wat dat betreft is er niks veranderd. Kinderen zijn op de vrijeschool nooit uitgesloten, een wetswijziging gaat daar niks aan veranderen.”

In het gesprek met de Vereniging van Vrijescholen kwamen geen concrete voorbeelden naar voren van activiteiten die door verminderde inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage niet konden doorgaan, Maar zorgen zijn er wel:

“Om het schoolaanbod en het rijke curriculum van de vrije scholen te kunnen geven, is het echt nodig om ouders te vragen om een vrijwillige ouderbijdrage. Zonder de bijdrage is het niet mogelijk het rijke curriculum aan te bieden”

Tweetalig onderwijs

Tto scholen bieden nu minder activiteiten aan en minder leerlingen melden zich aan. De afname van het aantal leerlingen is een mogelijk gevolg van het afschalen van activiteiten door scholen, waardoor het tto-programma minder aantrekkelijk is.

“Met name de internationale samenwerkingen/uitwisselingen komen in de knel. In tweede plaats de certificaten. Internationale competenties komen in de knel.”

5.5.3 Interviews andere stakeholders

Ouders & Onderwijs

Ouders & Onderwijs laat weten dat zij bijna geen vragen meer krijgen vanuit het po over uitsluiting:

“Ik heb het idee dat dat probleem in het po voor een groot deel is opgelost. In het vo speelt het nog wel. En dat gaat dan op een andere manier. Leerlingen kunnen bijv kiezen uit twee werkweken, een dure ver weg en een goedkopere dichtbij. Of activiteiten waarbij tegen ouders wordt gezegd dat het niet kan doorgaan als ze niet allemaal betalen, als een soort verkapt dreigement. Dat maakt het nog lastiger voor ouders, dat je dan ook verantwoordelijk voor wordt gemaakt dat het voor andere leerlingen niet doorgaat. Beter eerst geld ophalen en dan bestemming bepalen.”

Verder vermoed Ouders & Onderwijs dat schoolkosten mee kunnen spelen bij schoolkeuze en dat er verschillen bestaan tussen schooltypen.

LAKS

Ook LAKS ziet grote verschillen tussen scholen:

“Er zijn scholen die segregatie in de hand werken, bv. door hoge ouderbijdragen en verplichte MacBooks (dit was een gymnasium). Maar er zijn ook scholen met goede contacten met Stichting Leergeld. ” Verder heeft LAKS “naar aanleiding van een klacht via de klachtenlijn over niet mee mogen met een uitje wel eens met een schooldirecteur gebeld. Hij reageerde toen defensief, maar benoemen dat LAKS het bij de inspectie zou melden hielp wel.”

Jeugdeducatiefonds

Het Jeugdeducatiefonds (JEF) is een fonds waar scholen met een arme populatie een beroep op kunnen doen voor bijdragen aan bijvoorbeeld een busrit voor een schoolreis. Sinds de invoering van de initiatiefwet gebeurt dit vaker:

“Na de wetwijziging zagen we een afname in de al bescheiden ouderbijdrage die binnenkwam bij scholen. We zagen ook scholen die het helemaal lieten zitten, aangezien het bijna niet rendabel meer was om er energie, tijd en druk op te zetten. Hierdoor gaat het budget dat JEF aan de scholen toebedeelt vaak naar de activiteiten die niet langer van de vrijwillige ouderbijdrage worden betaald.” (en minder naar andere doelen van JEF).

Naastr meer aanvragen, ziet het Jeugdeducatiefonds de kosten van activiteiten ook stijgen:

“We zien vooral een enorme groei in aanvragen. Zeker 25 tot 30 procent van de aanvragen zijn voor educatieve excursies, schoolkampen- en reizen. En we zien ook dat het allemaal steeds duurder wordt. De inflatie heeft dus ook op al die kostenposten gedrukt. [...] steeds meer scholen vragen budget aan voor het soort zaken waar ouders gewoon geen middelen voor hebben, maar die de scholen voor de brede ontwikkeling wel noodzakelijk vinden (de educatieve excursies en schoolreisjes).”

Leergeld Nederland

Leergeld Nederland signaleert:

“dat scholen aanvullend onderwijs, bijvoorbeeld examentrainingen en reizen, niet duidelijk onder de vrijwillige ouderbijdrage scharen. Er worden dan twee facturen gestuurd, een voor de vrijwillige ouderbijdrage en een voor de examentrainingen of reizen. Terwijl beiden onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen als zij onder bevoegd gezag van de school georganiseerd worden, en leerlingen toch deel mogen nemen ook al is de vrijwillige ouderbijdrage voor hen niet betaald. Hetzelfde geldt voor tweetalig onderwijs. Voor ouders is het lastig te interpreteren als de school een aparte factuur voor een schoolreis of examentraining stuurt en hierbij niet duidelijk aangeeft dat deze onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen. Daardoor lijkt de betaling voor de examentraining of schoolreis toch verplicht.”

6 Visie scholen en kansengelijkheid

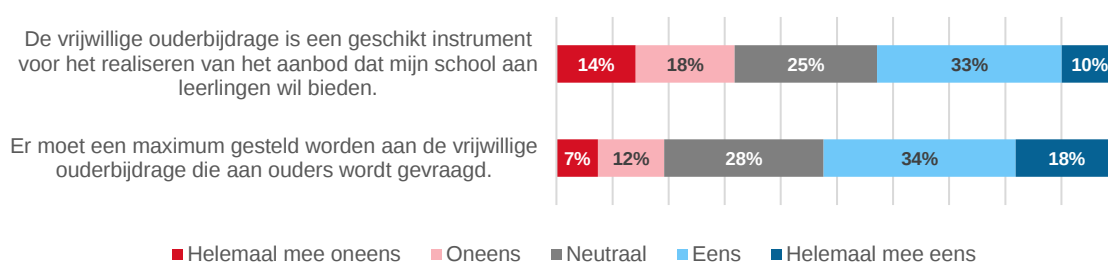
Dit hoofdstuk gaat in over de visie van scholen in het po, vo en go op de vrijwillige ouderbijdrage en geeft daarmee een antwoord op onderzoeksvragen 5 en 6.

6.1 Visie scholen primair onderwijs

Over de stelling dat de vrijwillige ouderbijdrage een geschikt instrument is voor het realiseren van het aanbod dat scholen aan hun leerlingen willen bieden zijn de meningen tamelijk verdeeld. 44 procent is het ermee eens en 32 procent niet. Een kwart van de respondenten uit het po antwoordt neutraal.

Met de stelling of de vrijwillige ouderbijdrage gemaximeerd zou moeten worden is iets meer dan de helft van de respondenten uit het po het eens; 19 procent is het er niet mee eens en 28 procent antwoordt neutraal.

Figuur 6.1: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage (opgave po-scholen, n=686 en 687)

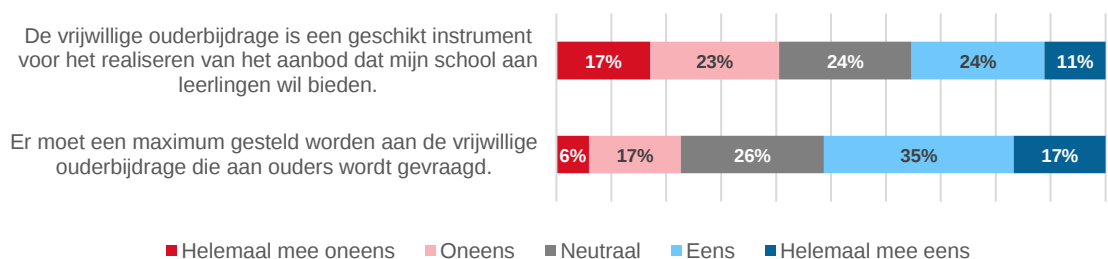
Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

6.2 Visie scholen voortgezet onderwijs

Over de stelling dat de vrijwillige ouderbijdrage een geschikt instrument is voor het realiseren van het aanbod dat scholen aan hun leerlingen willen bieden zijn de meningen tamelijk verdeeld. 35 procent is het ermee eens en 40 procent niet. Een kwart van de respondenten uit het vo antwoordt neutraal. Ten opzichte van het po, vindt deze stelling in het vo iets minder steun.

Ook in het vo vindt iets meer dan de helft van de respondenten (52%) dat de vrijwillige ouderbijdrage gemaximeerd zou moeten worden; 23 procent is het niet eens met deze stelling 26 procent antwoordt neutraal.

Figuur 6.2: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage (opgave vo-scholen, n=269)

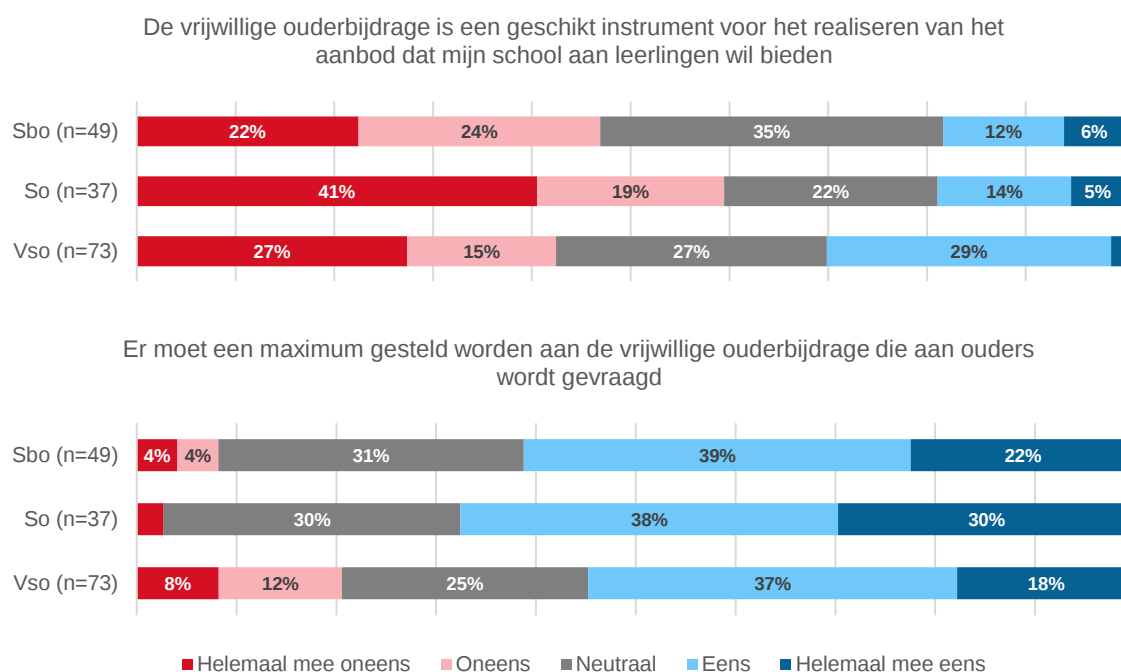
Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

6.3 Visie scholen gespecialiseerd onderwijs

Figuur 6.3 laat zien in hoeverre go-scholen het eens zijn met stellingen over de vrijwillige ouderbijdrage. Met de stelling dat de vrijwillige ouderbijdrage een geschikt middel is voor het realiseren van het aanbod dat de scholen hun leerlingen willen bieden, zijn meer scholen het oneens dan eens. Vooral in het so vindt men de vrijwillige ouderbijdrage geen geschikt instrument voor het realiseren van het aanbod dat de school de leerlingen wil bieden (60% (helemaal) oneens en 19% (helemaal) eens).

Voor het maximeren van de vrijwillige ouderbijdrage is redelijk wat draagvlak onder scholen in het gespecialiseerd onderwijs. Met de stelling dat de vrijwillige ouderbijdrage zou moeten worden gemaximeerd is in alle vormen van go de meerderheid het eens (so: 68%; sbo: 61%; vso: 55%).

Figuur 6.3: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage, opgave go-scholen, opgave scholen, uitgesplitst naar sbo, so en vso.

Bron: Scholenenquête Schoolkostenmonitor 2025, KBA Nijmegen (2025)

6.4 Interviews over visie op de vrijwillige ouderbijdrage en kansengelijkheid

6.4.1 Interviews schooldirecteuren

Primair onderwijs

Veel po-scholen geven aan geen effect te zien van de wetswijziging op kansengelijkheid binnen hun scholen. *“Het beleid is niet veranderd, Kinderen werden al niet buitengesloten hier op school”.*

Een mogelijk gevolg is wel dat er minder of goedkopere uitjes worden georganiseerd:

“Tot nu toe hebben we het nog kunnen redden, maar we zitten wel op het randje. Misschien moeten we dingen goedkoper gaan doen of toch niet door laten gaan. Misschien gaan we in plaats van op schoolreisje een dag spelletjes doen in het bos. In die zin is het wel wat verschaald.”

Dat gebeurt nu al:

“We kregen op een gegeven moment kaartjes aangeboden door het Anne Frank Huis, maar dan zitten we nog met de vervoerskosten. We moeten nu wel keuzes maken die we met meer geld niet hadden hoeven maken. Dat is wel jammer. We zijn dit jaar wel naar het Rijksmuseum geweest, het Anne Frank Huis hebben we overgeslagen.”

Om kansengelijkheid te vergroten pleiten sommigen ervoor de vrijwillige ouderbijdrage af te schaffen en de lumpsum te verhogen:

“We worden wel creatiever met het geld. Wat ik prettig zou vinden, is als er een landelijk bedrag afgesproken kan worden. Sommige scholen vragen zoveel meer, ja dan kan je andere reisjes doen. Je maakt het gat groter door scholen dat zelf te laten bepalen. In je lumpsum een bedrag per leerling van de overheid, een soort maximaal bedrag dat je mag uitgeven aan een schoolreisje. Richtlijn voor het maximale bedrag, zorgt ervoor dat verschillen verkleinen.

En:

“Ik denk dat als je echt kansengelijkheid wil bevorderen je de vrijwillige ouderbijdrage moet afschaffen. Dan moet een school het gewoon doen met de Rijksbijdrage. In die Rijksbijdrage moet dan een bedrag voor excursies zitten. Mijn nichtjes gaan bijvoorbeeld met hun ouders wel naar het Rijksmuseum. Ik denk dat je met de huidige constructie sommige kinderen die kans ontnemt.”

Een ongewenst effect van de nadruk op vrijwilligheid is dat betalen van de vrijwillige ouderbijdrage minder vanzelfsprekend is:

“Alle aandacht triggert dat ouders er meer focus op leggen en minder betalen terwijl ze dit wel kunnen. Dus je creëert ook een probleem met al deze aandacht. Schiet het het doel niet voorbij? Ik vind het een veel te simpele oplossing voor een erg complex vraagstuk.”

Sommige schooldirecteuren pleiten voor het afschaffen van uitjes:

“Wat ik het allermooiste zou vinden is als er gewoon vanuit het ministerie gezegd wordt: we doen geen uitjes meer, onderwijzers voor onderwijs en uitjes doe je maar in je vrije tijd. Maar dan krijg je weer ouders die dingen sponsoren, dus die kansenongelijkheid houdt je. Of wellicht dat je vanuit de overheid een bedrag voor uitjes beschikbaar maakt?”

Een schooldirecteur signaleert een averechts effect van de vrijwillige ouderbijdrage op kansengelijkheid:

“Ik denk dat de wet zelfs een averechts effect zou kunnen hebben. Want deze ouders hier kunnen het niet betalen en wij moeten onze keuzes erop aanpassen. Er zijn een paar scholen in de binnenstad met kinderen van middenstanders. Daar is het geen probleem om de vrijwillige ouderbijdrage te innen en zelfs ook een beetje hoger aan te houden dan wij doen.”

De geïnterviewde po-scholen zijn niet van plan het beleid (en activiteiten en bedragen) rond de vrijwillige ouderbijdrage aan te passen. Een po-school geeft aan dat de kosten voor tussenschoolse opvang/overblijven een grotere zorg zijn dan de vrijwillige ouderbijdrage.

Aan het einde van elk interview vroegen we naar eventuele aandachtspunten die nog niet waren besproken. Vervoer is een grote kostenpost. Als musea ver weg zijn is een school niet geholpen met gratis toegangskaarten.

“Als wij met één klas richting het Rijksmuseum willen, dan denk ik dat ik iets van 800 euro moet betalen voor een bus. Dat is voor een dagje onderwijs best wel veel geld.”

Verder kwam naar voren dat maatregelen om de betalingsbereidheid te vergroten of de vrijwillige ouderbijdrage aan te vullen ook niet altijd wenselijk zijn. *“Betalingsherinneringen kunnen het idee geven dat de vrijwillige ouderbijdrage niet vrijwillig is”* en ook sponsoracties zorgt voor een dilemma: *“sponsoring is ook lastig in dit gebied. Je komt uiteindelijk toch uit bij diezelfde ouders die het niet zo breed hebben om hun eigen kinderen te sponsoren. Het is niet een gebied waar je met gemak veel geld ophaalt.”*

Voortgezet onderwijs

Bij werkweken is er op sommige plekken wel iets veranderd:

“Wij sloten eigenlijk al geen leerlingen uit. Maar bij bepaalde duurdere zaken als werkweken zeiden we wel dat je moest betalen en je anders niet mee kon. Dat kunnen we nu niet meer zeggen.”

“Ik begrijp niet dat we die initiatiefwet nodig hebben, want de ouderbijdrage is al op vrijwillige basis. De crux ligt ergens anders: het is gewenst dat scholen excursies organiseren en de bekostiging door ouders moet vrijwillig zijn, maar de overheid wil zelf niet bekostigen. Die initiatiefwet vind ik dus window-dressing: het leidt niet tot gelijkere kansen.”

Ook wordt er op sommige vo-scholen onderscheid in kosten gemaakt naar onderwijsvorm:

“Er zit wel verschil in prijs tussen de werkweken. Rome is duurder, maar dat kiezen alleen gymnasiumleerlingen omdat die daar inhoudelijk het meeste aan hebben. Voor de rest zijn de reizen vergelijkbaar in prijs.”

Een van de geïnterviewde scholen merkt een positief effect van de wet op:

“Nu gaan kinderen mee, ongeacht of wij op de hoogte zijn van hun situatie. Soms werd er namelijk ook een andere reden verzonnen waarom de leerling niet meekon, terwijl er eigenlijk financiële overwegingen speelden. In die zin heeft de wet wel gewerkt.”

Maar men ziet vooral negatieve effecten:

“Ik merk dat ouders in Almere toch echt minder bedeeld zijn dan in andere regio's. Nu ouders ook nog minder betalen (dankzij de initiatiefwet) kunnen scholen minder uitgeven. Toch gaan ze linksom of rechtsom op zoek naar geld voor activiteiten. Het gevolg is dat ze minder te besteden hebben voor onderwijs. Dan krijg je bijvoorbeeld grotere klassen of een conciërge minder. Dus als het beoogde effect is dat de ongelijkheid afneemt, dan denk ik dat het heel weinig heeft geholpen.”

Een andere schooldirecteur ziet negatieve effecten voor de profilering van scholen:

“Daarnaast loop je het risico dat scholen bij teruglopende betalingen alle activiteiten die de school aantrekkelijk maken eruit bezuinigen. Dit zal voornamelijk de scholen in kansarme gebieden treffen, waar de ouderbijdrage laag ligt. Dan krijg je juist een sterkere segregatie.”

Op de vraag hoe wetgeving over de vrijwillige ouderbijdrage beter zou kunnen bijdragen aan kansengelijkheid pleiten enkele directeuren voor maatwerk in de vorm van gerichte extra bijdragen vanuit de overheid:

“Help scholen en de leerlingen die het hard nodig hebben. Gooi niet een wet over de hele sector heen. Wij hebben het geluk dat we een hoge betalingsbereidheid en – mogelijkheid hebben, maar er zijn natuurlijk ook scholen die moeite hebben om middelen binnen te halen. Voor die leerlingen is het misschien juist ook belangrijker om op excursie te gaan. Kortom, pas maatwerk toe voor de scholen en de leerlingen die het nodig hebben, zo zorgen we voor eerlijke kansen.”

Een andere schooldirecteur stelt voor:

“Ik zou de wet afschaffen. Ik denk dat je eerst in kaart moet brengen waar die kansengelijkheid precies zit, want dan heb je mogelijkheid om maatwerk te leveren. Als je zegt dat in Nederland ieder kind een keer op schoolreis mag, dan kun je bijvoorbeeld vanuit het Rijk ook een bedrag vanuit de Rijksbijdrage daarvoor oormerken.”

Men is het er vrij unaniem over eens dat de wet niet de gewenste effecten heeft:

“Ik snap de intentie van deze wetgeving, maar ik vind het jammer dat er geen impact is. Je zou het eigenlijk moeten faciliteren in de lumpsum, wanneer je als overheid zegt dat activiteiten voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Het risico is nu verschraving.”

“In de basis vind ik dat excursies gewoon vanuit de overheid bekostigd moeten worden. Nu komen scholen in een spagaat. Er wordt van ons verwacht, ook vanuit burgerschapsonderwijs en ervaringsgericht leren, dat wij met leerlingen de maatschappij in gaan. Dat wij op uitjes, excursies en buitenlandse reizen gaan. Daarnaast ervaren we ook druk van ouders om dit te organiseren. Tegelijkertijd moeten wij dat allemaal wel

bekostigen vanuit de vrijwillige bijdragen. Daar zit een rare kronkel in. Als de overheid dit belangrijk vindt, dan moet het in de rijksbijdragen voor scholen worden opgenomen.”

In de antwoorden op de vraag of de scholen van plan zijn hun beleid rondom de vrijwillige ouderbijdrage aan te passen komt de spagaat naar voren waar veel vo-scholen in zitten:

Van de ene kant worden de (dure) schoolreizen belangrijk gevonden voor de leerlingen en de profilering van de school en willen scholen daar niet aan tornen, van de andere kant lopen ze door de vrijwillige ouderbijdragen meer financiële risico's. Sommige scholen zijn bereid zelf meer bij te dragen om activiteiten zoveel mogelijk in stand te houden:

“Als je de excursies zo belangrijk vindt zou je ook kunnen zeggen dat we het uit eigen zak betalen.”

“We merken wel dat er meer druk ligt op de examenreizen. Ouders en leerlingen zien dat als het hoogtepunt van hun schoolcarrière, maar er hangen wel fikse bedragen aan. We maximeren de kosten voor die reis op 750 euro. Als we dat met bijdragen niet halen, bekostigen we dit vanuit de schoolbegroting. Dat begint wel te knellen.”

Een school zegt de informatievoorziening te willen verbeteren: *“Naast het solidariteitssysteem en het spaarplan voor de Rome- en Griekenlandreis, willen we volgend jaar nog beter aan ouders laten zien wat voor activiteiten we precies bekostigen met de vrijwillige ouderbijdrage. Wellicht helpt dat ook.”*

De meeste schooldirecteuren zijn niet van plan in te nabije toekomst grote wijzigingen door te voeren in het activiteitenaanbod. Wel lijkt de wetswijziging voor sommigen een stimulans om discussies te starten:

“Er bestaat een concurrentiestrijd om de leerling en daarom willen veel scholen verre reizen in het aanbod houden. Daar adverteren ze ook mee [...] omdat dit hun school aantrekkelijk maakt. Ik zou ik het wel mooi vinden als we met onze scholengroep hier meer over in gesprek gaan.”

Een schooldirecteur in het vo die we spraken is voorstander van afschaffing van vrijwillige ouderbijdrage: *“onderwijs kan prima vormgegeven worden zonder vrijwillige ouderbijdrage. Maar daar is geen draagvlak voor vanuit het team, dat wil activiteiten behouden. Activiteiten zorgen voor profilering en instroom”*

Als laatste opmerking werd door een van de schooldirecteuren nogmaals aandacht gevraagd voor de instabiele financiële situatie van scholen: *“Het onderwijs is heel erg afhankelijk van de politieke kleur en krijgt vaak tijdelijke financiële impulsen. Dan is het voor ons heel lastig om op lange termijn te begroten. De vrijwillige ouderbijdrage is dan een extra instabiele factor. Nu loopt ineens de BAVA-subsidie af, dan komt er weer een andere subsidie bij. Het is heel lastig om duurzaam je onderwijs op peil te houden, laat staan door te ontwikkelen. Ik mis de samenhang van de besluiten.”*

Gespecialiseerd onderwijs (vso)

De vso-scholen die we spraken zagen weinig effect op de kansengelijkheid.

“Ik denk het wel, maar voor ons heeft de wet niks veranderd. Wij deden het altijd al zo.”

“De verandering sinds de wetswijziging zit vooral in duidelijke communicatie naar ouders toe. Eerst werden ouders nagebeld, maar dat gebeurt niet meer. Ook is er extra communicatie dat het niet betalen van de vrijwillige ouderbijdrage niet leidt tot uitsluiting van kinderen. Ik vind het wel een goede verandering, voorheen waren er ouders die misschien bang waren voor uitsluiting. Je gaat ervan uit dat ouders het snappen, maar dat weet je niet zeker als het niet wordt gecommuniceerd. De druk op ouders is verminderd.”

Ook in het vso wordt gepleit voor afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage en bekostiging van uitjes vanuit de lumpsum:

“Schaf de hele vrijwillige ouderbijdrage af! Vanuit de overheid zou gezorgd moeten worden dat alles mogelijk is. Het kost geld, ik snap dat de overheid wil dat mensen bijdragen. Kansengelijkheid levert echter ook veel geld op, daar zijn ze nog niet van doodrongen. Het levert kinderen op die blij naar school gaan, wat leidt tot minder uitval.”

Een vso-schooldirecteur wil de vrijwillige ouderbijdrage reduceren en het liefst afschaffen.

“Het doel is nu om het in kleine stapjes naar beneden te krijgen. In het team willen we kijken hoe ze dezelfde doelen kunnen behalen, op een andere manier. Vroeger gingen ze met tenten kamperen, dat is ook prachtig. Ze zijn ook een beetje verwend geraakt, ze gaan nu alleen nog maar naar kampeerboerderijen.”

Een aandachtspunt dat niet eerder naar voren kwam, is de samenstelling van de MR, die moet instemmen met de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage. Een vso-school kon geen ouders vinden voor de MR en in een andere MR zitten ouders met een andere financiële dan andere ouders. Zo vertelde een directeur die de vrijwillige ouderbijdrage af wil schaffen: *“Er zitten altijd ouders in de MR die de vrijwillige ouderbijdrage wel kunnen betalen, die het niet willen afschaffen.”*

6.4.2 Interviews profielscholen

Sinds de wetwijziging wordt er meer dan voorheen benadrukt dat de ouderbijdragen vrijwillig zijn. Dit heeft ook tot gevolg dat het ook voor ouders die het wel kunnen betalen gemakkelijk is om dat niet te doen. Terwijl de extra bijdragen wel nodig zijn om het profielonderwijs aan te kunnen bieden.

Vrijescholen

Voor de Vereniging van Vrijescholen is de basisbekostiging is niet toereikend voor het uitgebreide onderwijsaanbod. Om deze reden zijn zij er ook geen voorstander van de vrijwillige ouderbijdrage te maximeren. Als de vrijwillige ouderbijdrage zou worden afgeschaft (en niet op een andere manier wordt gecompenseerd) hebben vrijescholen te weinig geld om hun onderwijs aan te bieden.

“De vrijwillige ouderbijdrage moet behouden blijven, omdat deze heel belangrijk is voor het onderwijs dat op de vrijescholen aangeboden wordt.”

Als mogelijke oplossingen wordt een (landelijk) fonds geopperd:

“Daarnaast zou een landelijk fonds, waar scholen ook geld uit kunnen putten een mooie optie zijn. [...] Ik zou voorstander zijn van het verlagen van drempel om een bijdrage te leveren aan het onderwijs. Bijvoorbeeld door de doelgroep voor deze bijdragen breder te trekken dan alleen ouders. Denk aan reünisten, opa's/oma's, etc. die graag een bijdrage zouden willen leveren aan het onderwijs. Nu valt alle last op de schouders van ouders, dat hoeft misschien niet zo te gaan. Eventueel kunnen bedrijven ook iets betekenen. Voorstanders van dit type onderwijs, die een handje kunnen helpen (en bijvoorbeeld zelf geen kinderen hebben). Het komt ook wel eens voor dat ouders extra betalen”

Tweetalig onderwijs

Het tweetalig onderwijs heeft de afgelopen jaren al meer aandacht voor toegankelijkheid van het aanbod voor een brede doelgroep.

“Tto was oorspronkelijk gericht op de goede leerlingen als verrijking en uitdaging. Inmiddels is de doelgroep breder. [...] Uitgangspunt van tto is dat iedereen overal aan mee moet kunnen doen. Dus ook niet laten solliciteren. Ook niet een reis aanbieden als ‘niet verplicht’, dat gebeurde in het verleden wel. Dit willen we niet.”

Nuffic ziet met name internationale uitwisseling en internationale samenwerking in de knel komen. Dit werd door scholen tijdelijk opgevangen door NPO-gelden.

Nuffic vindt dat er moet worden gelet op de kosten, zodat het programma niet te duur wordt. En: *‘Niemand hoeft te betalen, maar als je het geld hebt, wel doen’.*

6.4.3 Interviews overige stakeholders

Ouders & Onderwijs

Het standpunt van Ouders & Onderwijs is dat de vrijwillige ouderbijdrage afgeschaft moet worden. *“Nu hebben sommige scholen alles, andere niks, afhankelijk van hun populatie.”*

Maar:

“welvarende ouders willen het misschien behouden.”

Gemeenten

De gemeente Amsterdam stelt voorwaarden aan de vrijwillige ouderbijdrage voor subsidies meer aan scholen.

“Alleen in Amsterdam en Rotterdam betalen gemeenten ook mee aan het basisonderwijs. De subsidie die de gemeente Amsterdam nu intrekt bij een te hoge ouderbijdrage is bedoeld voor onderwijsondersteunend personeel, gym en bijvoorbeeld voorzieningen voor nieuwkomers en hoogbegaafden.”

Hierbij hanteren zij een grens van 225 euro vrijwillige ouderbijdrage.²¹

In de gemeente Utrecht is een solidariteitsfonds gestart, waar alle po-scholen van één schoolbestuur aan meedoen. De gemeente doet ook mee en het is de intentie dat dit fonds nog groter wordt:

“We willen de vrijwillige ouderbijdrage afschaffen. Dat er één bedrag is voor leerlingen. En het geld gaan we opvangen met de gemeente, het bedrijfsleven, een fonds waar iedereen eigenlijk iets in mag stoppen, ouders die wel kunnen betalen bijvoorbeeld ook. Een schoolbestuur treedt al naar buiten dat ze beginnen met het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage, een ander schoolbestuur doet dit volgend schooljaar, en de 3e wil daarna instappen. Alle scholen van de verschillende schoolbesturen stoppen dan met de vrijwillige ouderbijdrage. Gaat over een hele hoop scholen. De bedoeling is dat het een stedelijk fonds wordt. Maar dat gebeurt niet over een nacht.”

Gemeente Utrecht verwacht dat het solidariteitsfonds de kansengelijkheid bevordert:

“wat gaat gebeuren is dat er ook scholen zijn die nu heel weinig ouderbijdrage binnen krijgen maar straks wel die 75 euro uit dat fonds gaan krijgen. Dus die leerlingen gaan daar wel op vooruit.”

Jeugdeducatiefonds

Volgens het Jeugdeducatiefonds heeft de initiatiefwet niet het beoogde effect bij de scholen waar het JEF zich op richt. Het Jeugdeducatiefonds ziet vooral problemen voor de scholen.

“We snappen de intentie van de wetsaanpassing, en daar staan we ook achter. Het probleem is dat de scholen waar wij mee samenwerken eigenlijk al heel bescheiden bedragen vroegen. En op het moment dat deze (nagenoeg) niet betaald werden, waren dit sowieso niet het type scholen dat kinderen achterliet. Deze scholen gaven dan gewoon een andere invulling aan het schooluitje.”

Leergeld Nederland

Leergeld Nederland heeft lokale stichtingen Leergeld geadviseerd om de vrijwillige ouderbijdrage niet meer te vergoeden. Al kregen zij vrij snel na het in werking treden van de nieuwe wet en ook nu nog signalen van kansengelijkheid tussen scholen. Als gevolg hiervan is overwogen het advies aan de Leergeldstichtingen zouden nuanceren. Maar Leergeld Nederland vindt:

“Het is echter een collectief probleem voor scholen met weinig financiële middelen, niet alleen van de individuele leerlingen. Een probleem dat door de Rijksoverheid en scholen samen opgelost moet worden.”

Leergeld Nederland signaleert dat andere organisaties zoals het JEF en Kinderhulp nu meer bijspringen:

“Het wordt nu een beetje ‘vestzak-broekzak’ situatie als organisaties als Kinderhulp, JEF en Leergeld gaan bijleggen om extra activiteiten op scholen te kunnen laten doorgaan. Ze dichten gaten die uit de reguliere bekostiging betaald zouden moeten worden.”

²¹ https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/onderwijs/aanvragen-verschillende-voorzieningen/?utm_source=chatgpt.com#hefc6820f-cfe5-4b00-89fc-a1de4ebc4a95

Bijlage 1 Overzicht van tabellen en figuren

Tabellen

Tabel 2.1: Categorieën waarvoor kosten in rekening worden gebracht bij ouders (opgave po-scholen)	6
Tabel 2.2: Vrijwillige ouderbijdrage, uitgesplitst naar uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)	7
Tabel 2.3: Kosten excursies en schoolreisjes – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen).....	7
Tabel 2.4: Speciaal onderwijsconcept of specifieke programma's (opgave po-scholen)	8
Tabel 2.5: Kosten speciale onderwijsprogramma's – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen)*	8
Tabel 2.6: Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten (opgave po-scholen).....	9
Tabel 2.7: Kosten overige vrijwillige bijdragen – spreiding en gemiddelde (opgave po-scholen).....	9
Tabel 2.8: Kortingspercentages of vrijstellingen vrijwillige ouderbijdrage (meer antwoorden mogelijk, opgave po-scholen)	10
Tabel 2.9: Scholen po zonder bijdrage schoolkosten (opgave po-scholen)	10
Tabel 2.10: Opbouw schoolkosten (opgave vo-scholen)	11
Tabel 2.11: Vrijwillige ouderbijdrage vo, naar type vo en achterstandsscore – spreiding en gemiddelde (opgave vo-scholen)*.....	12
Tabel 2.12: Kosten excursies en reizen – spreiding en gemiddelde (opgave vo-scholen).....	13
Tabel 2.13: In hoeverre bieden scholen specifieke programma's voor leerlingen aan?.....	14
Tabel 2.14: Kosten speciale programma's - spreiding en gemiddelde (opgave vo-scholen)	14
Tabel 2.15: Opbouw kosten speciale programma's (opgave vo-scholen)	15
Tabel 2.16: Andere posten waarvoor scholen een vrijwillige ouderbijdrage vragen (opgave vo-scholen).....	16
Tabel 2.17: Korting of vrijstellingen bij vrijwillige ouderbijdrage (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)	16
Tabel 2.18: Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten (opgave vo-scholen).....	17
Tabel 2.19: Vrijwillige ouderbijdrage go - spreiding en gemiddelde uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave scholen) ..	17
Tabel 2.20: Vrijwillige ouderbijdrage vso naar uitstroomprofiel– spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen)	18
Tabel 2.21: Vrijwillige ouderbijdrage voor excursies en schoolreisjes in het gespecialiseerd onderwijs – spreiding en gemiddelde, uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave go-scholen)	18
Tabel 2.22: Vrijwillige ouderbijdragen voor excursies en schoolreisjes in het vso, uitgesplitst naar uitstroomprofiel – spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen).....	19
Tabel 2.23: Vrijwillige ouderbijdrage voor overige posten, go (opgave go-scholen).....	20
Tabel 2.24: Overige vrijwillige bijdragen go – spreiding en gemiddelde (opgave go-scholen)	20
Tabel 2.25: Kortingspercentages of vrijstellingen go (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)	21
Tabel 2.26: Scholen go zonder bijdrage schoolkosten (opgave go-scholen).....	21
Tabel 2.27: Oordeel over hoogte vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders).....	23
Tabel 4.1: Via welke kanalen informeert school de ouders over de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage?* (opgave go-scholen, meer antwoorden mogelijk)	46
Tabel 5.1: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (meer antwoorden mogelijk, opgave po-scholen).....	55
Tabel 5.2: Verandering in het aanbod van extra activiteiten zoals excursies en schoolzwemmen of langdurige extra-curriculaire programma's waartoe de wetswijziging heeft geleid, uitgesplitst naar achterstandsscore (meerdere antwoorden mogelijk, opgave po-scholen)	56
Tabel 5.3: Het type aanbod aan activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave scholen)	56
Tabel 5.4: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (meer antwoorden mogelijk, opgave vo-scholen)	57
Tabel 5.5 Verandering in het profiel-aanbod en het aanbod van extra activiteiten zoals excursies (meer antwoorden mogelijk, opgave vo-scholen).....	57
Tabel 5.6: Het type aanbod aan extra activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave vo-scholen).....	58
Tabel 5.7: De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald, uitgesplitst naar sbo, so en vso (meer antwoorden mogelijk, opgave go-scholen)	59
Tabel 5.8: Verandering in het profiel-aanbod en het aanbod van extra activiteiten zoals excursies (meer antwoorden mogelijk, opgave go-scholen).....	59
Tabel 5.9: Het type aanbod aan extra activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave go-scholen).....	60

Figuren

Figuur 2.1: Percentage ouders dat aangeeft dat de hoogte van de schoolkosten heeft meegespeeld bij de keuze voor deze school? (vraag gesteld aan ouders die vooraf naar de kosten hebben gekeken), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (bron: oudervragenlijst po n=334).....	22
Figuur 2.2: Vraagt de school van uw kind u om een vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3496)	22
Figuur 2.3: Kosten VOB per kind per jaar, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst po, n=3818)	22
Figuur 2.4: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst po n=4075)	23
Figuur 2.5: Wat vindt u van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage als u kijkt naar wat ermee wordt gedaan? (bron: oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3497)	24
Figuur 2.6: Percentage ouders dat aangeeft dat de hoogte van de kosten heeft meegespeeld bij de keuze voor deze school? (Vraag gesteld aan ouders die vooraf naar de kosten hebben gekeken), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (bron: ouder-vragenlijst vo n=414).....	24
Figuur 2.7: Vraagt de school van uw kind u om een vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscores (n=3960)	25
Figuur 2.8: Kosten VOB per kind per jaar, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst vo, n=3818).....	25
Figuur 2.9: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (oudervragenlijst vo n=3971).....	26
Figuur 2.10: Wat vindt u van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage als u kijkt naar wat ermee wordt gedaan? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (n=3362)	26
Figuur 2.11: Vrijwillige ouderbijdrage go – spreiding en gemiddelde, uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave ouders) .	27
Figuur 2.12: Wat vindt u van de hoogte van de totale schoolkosten van uw kind voor dit schooljaar? Uitgesplitst naar sbo so en vso (oudervragenlijst go n=1740)	27
Figuur 3.1: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet (n=719) of deels betaalt (n=326), uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (schatting po-scholen)	29
Figuur 3.2: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (opgave po-scholen).....	30
Figuur 3.3: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet of deels betaald, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (schatting vo-scholen)	30
Figuur 3.4: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore (opgave vo-scholen)	31
Figuur 3.5: Gemiddelde percentage ouders dat de VOB niet of deels betaald, uitgesplitst naar sbo, so en vso (schatting go-scholen)	31
Figuur 3.6: In hoeverre heeft de wetswijziging gezorgd voor een verandering in inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage? uitgesplitst naar sbo, so en vso (opgave go-scholen)	32
Figuur 3.7: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst po, uitgesplitst naar kwintiel achterstandsscore n=3.496).....	33
Figuur 3.8: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (bron: oudervragenlijst po, n=83)	33
Figuur 3.9: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)? (bron: oudervragenlijst po, n=233)	34
Figuur 3.10: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage? (bron oudervragenlijst vo, uitgesplitst naar kwintiel achterstandsscore n=3362).....	34
Figuur 3.11: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (bron: oudervragenlijst vo, n=130).....	35
Figuur 3.12: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)? (bron: oudervragenlijst vo, n=410)	35
Figuur 3.13: Betaalt u dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage?.....	36
Figuur 3.14: Welk deel van de vrijwillige ouderbijdrage betaalt u dit schooljaar? (opgave ouders go, alleen ouders die dit jaar maar een deel van het VOB-bedrag betalen)	36
Figuur 3.15: Waarom betaalt u het bedrag van de vrijwillige ouderbijdrage niet (volledig)?	37
Figuur 4.1: Via welke kanalen informeert school de ouders over de schoolkosten en de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage (VOB)*? (opgave po-scholen n=870)	42
Figuur 4.2: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? (opgave po-scholen, n=868)	43
Figuur 4.3: Via welke kanalen informeert school de ouders over de schoolkosten en de wetswijziging over de vrijwillige ouderbijdrage?* (opgave vo-scholen n=269, meer antwoorden mogelijk)	44
Figuur 4.4: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave vo-scholen n=269)	45

Figuur 4.5: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave sbo-scholen n=49)	47
Figuur 4.6: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave so-scholen n=37)	47
Figuur 4.7: Hoe betreft de school ouders bij de besluitvorming over de bijdrage aan de schoolkosten? Meerdere antwoorden mogelijk (opgave vso-scholen n=72).....	48
Figuur 4.8: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald? (opgave po-ouders)	49
Figuur 4.9: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u? (opgave ouders po, n=3496, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)	49
Figuur 4.10: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald? (bron: oudervragenlijst vo, n=3362, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)	50
Figuur 4.11: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u? (bron: oudervragenlijst vo, n=3.362, uitgesplitst naar kwintielen achterstandsscore)	50
Figuur 4.12: Stuurt de school een aanmaning of schakelt de school een incassobureau in als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald?.....	51
Figuur 4.13: De vrijwillige ouderbijdrage is dus vrijwillig. Toch kunnen ouders zich verplicht voelen te betalen als de school erom vraagt. Wat geldt voor u?	51
Figuur 5.1: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (bron: oudervragenlijst po, n=3496 en n=233 voor de laatste stelling*, deze is alleen voorgelegd aan ouders die de VOB niet (geheel) betalen).....	61
Figuur 5.2: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (opgave ouders vo, n=3.363 en n=403 voor de laatste stelling*, deze is alleen voorgelegd aan ouders die de VOB niet (geheel) betalen).	62
Figuur 5.3: Komt het volgende wel eens voor op de school van uw kind? (opgave ouders go, uitgesplitst naar sbo, so en sbo)	63
Figuur 6.1: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage (opgave po-scholen, n=686 en 687)	68
Figuur 6.2: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage (opgave vo-scholen, n=269)	68
Figuur 6.3: Stellingen over vrijwillige ouderbijdrage, opgave go-scholen, opgave scholen, uitgesplitst naar sbo, so en vso.	69

Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording vragenlijsten

Respons

Tabel B 1: Responstabel

		Populatie ²²	Steekproef	Respons	
Doelgroep	Onderwijstype	n	n	n	%
Ouders	Po	1.353.489	38.500	4021	10%
	Vo	897.848	38.500	3955	10%
	Go	107.955	39.600	1094	3%
Totaal		2.359.292	116.600	9.070	8%
Schoolleiders	Po	6.138	3.631	1043	29%
	Vo	1.622	1.622	291	18%
	Go	888	735	131	18%
Totaal		8.648	5.988	1.465	24%

22 De genoemde aantallen gaan hier bij populatie en steekproef over kinderen, bij de respons over ouders. Voor scholen gaat het bij populatie en steekproef om scholen (schoolvestigingen, schooljaar 2024/25), bij de respons over schoolleiders.

Representativiteit

Scholen • Voor scholen is gecontroleerd voor een vergelijkbare verdeling (met de landelijke populatie) naar stedelijkheid, schoolgrootte en achterstandsscore (dit laatste niet bij go-scholen). Er bleken geen statistisch significante afwijkingen te zijn, behalve bij de verdeling van po-scholen naar achterstandsscore. Daarom is een weegfactor berekend, om zo een groter gewicht te geven aan scholen uit de achterstandskwintielen die ondervertegenwoordigd zijn in deze data. De verdelingen zijn hieronder weergegeven (tabel 9.2 (po), tabel 9.3 (vo) en tabel 9.4 (go)).

Tabel B 2: Vergelijking landelijke verdeling en steekproefverdeling naar achtergrondkenmerken (po scholen)

	Landelijk	Respons ongewogen	Respons gewogen
Stedelijkheidsgraad			
Niet stedelijk	18%	21%	20%
Weinig stedelijk	26%	28%	28%
Matig stedelijk	17%	18%	18%
Sterk stedelijk	28%	24%	25%
Zeer sterk stedelijk	10%	9%	9%
Achterstandsscore			
Kwintiel 1	20%	17%	20%
Kwintiel 2	20%	18%	20%
Kwintiel 3	20%	20%	20%
Kwintiel 4	20%	23%	20%
Kwintiel 5	20%	22%	20%
Schoolgrootte			
0-100 leerlingen	17%	12%	13%
101-200 leerlingen	33%	32%	33%
201-300 leerlingen	27%	29%	29%
301-400 leerlingen	13%	15%	14%
401-500 leerlingen	6%	8%	7%
501-600 leerlingen	2%	2%	2%
601-700 leerlingen	1%	1%	1%
701-800 leerlingen	0%	1%	1%
801-900 leerlingen	0%	0%	0%
901 - 1000 leerlingen	0%	0%	0%

Tabel B 3: Vergelijking landelijke verdeling en steekproefverdeling naar achtergrondkenmerken (vo scholen)

	Landelijk	Respons ongewogen
Stedelijkheidsgraad		
	29%	33%
Weinig stedelijk	34%	34%
Matig stedelijk	15%	15%
Sterk stedelijk	17%	15%
Zeer sterk stedelijk	4%	3%
Achterstandsscore		
	20%	23%
Kwintiel 2	20%	17%
Kwintiel 3	20%	21%
Kwintiel 4	20%	20%
Kwintiel 5	20%	18%
Schoolgrootte		
0-100 leerlingen	4%	2%
101-200 leerlingen	11%	11%
201-300 leerlingen	11%	9%
301-400 leerlingen	10%	9%
401-500 leerlingen	9%	7%
501-600 leerlingen	9%	10%
601-700 leerlingen	7%	5%
701-800 leerlingen	4%	4%
801-900 leerlingen	5%	9%
901 - 1000 leerlingen	31%	35%

Tabel B 4: Vergelijking landelijke verdeling en steekproefverdeling naar achtergrondkenmerken (go scholen)

	Landelijk (sbo)	Respons ongewogen (sbo)	Landelijk (so)	Respons ongewogen (so)	Landelijk (vso)	Respons ongewogen (vso)
Stedelijkheidsgraad						
	27	30	39	40	30	29
Weinig stedelijk	35	36	30	34	37	34
Matig stedelijk	15	14	16	13	14	14
Sterk stedelijk	20	14	14	11	17	21
Zeer sterk stedelijk	3	5	1	2	2	2
Schoolgrootte						
0-100 leerlingen	32	24	49	58	40	28
101-200 leerlingen	57	63	44	38	38	45
201-300 leerlingen	11	11	7	4	14	18
301-400 leerlingen	1	3	1	0	5	6
401-500 leerlingen	-	-	-	-	2	2
501-600 leerlingen	-	-	-	-	0	1
601-700 leerlingen	-	-	-	-	1	1

Ouders • Voor ouders is gecontroleerd voor een vergelijkbare verdeling (met de landelijke populatie) naar leeftijd van ouders ten opzichte van de mediaan (po en go), onderwijsrichting (vo) en achterstandsscore (po en vo). Er bleken een aantal statistische afwijkingen te zijn. Daarom is er gewogen naar verschillende kenmerken bij de verschillende ouderpopulatie. Er is voor ouders met kinderen in het po gewogen naar achterstandsscore. Bij ouders met kinderen in het vo is gewogen naar achterstandsscore en onderwijsrichting. In het go is er voor ouders met kinderen in het sbo en voor ouders met kinderen in het vso gewogen naar leeftijd van ouders. In de bijlage (tabel b 5 t/m tabel b 7) is de precieze verdeling weergegeven.

Tabel B 5: Vergelijking landelijke verdeling en responsverdeling naar achtergrondkenmerken (po ouders)

	Landelijk	Respons ongewogen	Respons gewogen
Achterstandsscore			
Kwintiel 1	20%	15%	20%
Kwintiel 2	20%	19%	20%
Kwintiel 3	20%	23%	20%
Kwintiel 4	20%	24%	20%
Kwintiel 5	20%	20%	20%
Leeftijd t.o.v. mediaan			
Jonger	50%	49%	49%
Ouder	50%	51%	51%

Tabel B 6: Vergelijking landelijke verdeling en responsverdeling naar achtergrondkenmerken (vo ouders)

	Landelijk	Respons ongewogen	Respons gewogen
Achterstandsscore			
Kwintiel 1	20	11	20
Kwintiel 2	20	17	20
Kwintiel 3	20	24	20
Kwintiel 4	20	24	20
Kwintiel 5	20	25	20
Onderwijsrichting			
Brugjaar	51	54	51
VMBO G/T bovenbouw	12	11	12
VMBO B bovenbouw	3	2	3
VWO bovenbouw	13	2	13
HAVO bovenbouw	12	9	12
VMBO K bovenbouw	6	4	6
Praktijkonderwijs	3	17	4

Tabel B 7: Vergelijking landelijke verdeling en responsverdeling naar achtergrondkenmerken (go ouders)

	Landelijk (sbo)	Respons ongewogen (sbo)	Respons gewogen (sbo)	Landelijk (so)	Respons ongewogen (so)	Landelijk (vso)	Respons ongewogen (vso)	Respons gewogen (vso)
Leeftijd t.o.v. mediaan								
Jonger	50	56	50	50	51	50	46	50
Ouder	50	44	50	50	49	50	54	50

